

ISSN 1426-3777

FIDES
BIULETYN
BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH

Nr 1/2 (26/27)

2008

Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES
Kraków

Redaguje: Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES

Redaktor naczelny: ks. Jan Bednarczyk

Sekretarz redakcji: Małgorzata Janiak

**Skład komputerowy, opracowanie graficzne i korekta:
*Dorota Górską, Małgorzata Janiak***

**Adres Biura Federacji:
ul. Bobrzyńskiego 10
30-348 Kraków**

Druk 2009 - nakład 200 egz.

SŁOWO WSTĘPNE

Oddajemy do rąk Szanownych Czytelników kolejny, podwójny numer (26/27) czasopisma *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* za rok 2008.

Prezentowany periodyk zawiera wiele ciekawych artykułów na temat historii, funkcjonowania i rozwoju bibliotek kościelnych. Prosimy o zwrócenie uwagi na artykuł poruszający zagadnienia etyczne dotyczące pracy bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej. Zamieszczamy również rozważania teoretyczne o nauce o książce w myśli Jana Muszkowskiego. Biuletyn zawiera także recenzje i omówienia nowości wydawniczych. Jak co roku, przekazujemy informacje z życia Naszej Federacji.

Niech Św. Maksymiliana Kolbe, patron Federacji Bibliotek Kościelnych *FIDES*, wyprasza obfitość Łask Bożych dla Pracowników bibliotek oraz ich Czytelników.

ks. Jan Bednarczyk

FEDERACJA BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH – FIDES

Sekretariat: Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu,
pl. Katedralny 14,

50-329 Wrocław, tel. (71) 321-41-71 w. 50, e-mail: witezak@pft.wroc.pl

REGON: 011888853

www.fides.org.pl

NIP: 951-20-00-858

L. dz. 4/2009

Wrocław, 24 maja 2009

Ekscelencjo, Najdostojniejszy Księżu Arcybiskupie!

W imieniu Federacji Bibliotek Kościelnych „FIDES” w związku z przewidywanym przejściem ks. Krzysztofa Goneta, kapłana Archidiecezji Warszawskiej, do pracy duszpasterskiej, pragnę na ręce Księdza Arcybiskupa złożyć głębokie podziękowanie za wieloletnią jego pracę dla dobra bibliotek diecezjalnych i zakonnych całej Polski.

Trudno jest wyrazić ogrom zasług księdza Krzysztofa Goneta dla polskiego bibliotekarstwa kościelnego. Był on w 1991 roku inicjatorem powołania do istnienia naszej Federacji, zatwierdzonej następnie dekretem Konferencji Episkopatu Polski w dniu 7 kwietnia 1995 r. Jej głównym celem była uporządkowana, ujednoczona i tania komputeryzacja bibliotek kościelnych, pozwalająca na prowadzenie wymiany danych katalogowych i upowszechnianie informacji bibliograficznych. Cel ten udało się osiągnąć niewielkim nakładem środków materialnych, a za to dzięki twórczej i wyteżonej pracy Ks. Krzysztofa, który m.in. rozwijał we współpracy z Biblioteką Narodową wspólny system komputerowy, prowadził liczne szkolenia bibliotekarzy oraz w bibliotekach całej Polski instalował i udoskonalał oprogramowanie biblioteczne. Dziś Federacja Bibliotek Kościelnych „FIDES” dzięki niemu prowadzi również centralne serwisy informacyjne dla wszystkich zainteresowanych literaturą teologiczną i religijną – ogólnopolską wyszukiwarkę do baz katalogowych bibliotek kościelnych FIDKAR oraz pełnotekstową bibliotekę cyfrową. Osoba ks. Krzysztofa Goneta – kapłana i bibliotekarza – jest znana również szeroko ze swojej kompetencji

w kręgach bibliotekarzy świeckich, włączając w to najwyższe gremia decyzyjne, i w ten sposób przyczynia się do ewangelizacji tego środowiska.

Przez ostatnich dziesięć lat ks. Krzysztof Gonet pełnił owocnie funkcję dyrektora jednoosobowego Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji „FIDES”. Wyrażam żal, że Federacja jako stowarzyszenie społeczne nie mogła zapewnić mu na tym stanowisku utrzymania, a w chwili obecnej traci w jego osobie główną siłę napędową i oddanego współpracownika. Dziękując jeszcze raz Waszej Ekscelencji za dotychczasowe oddelegowanie do naszej Federacji tak kompetentnego i gorliwego kapłana, mam nadzieję, że jego umiejętności będą dobrze służyły Archidiecezji Warszawskiej.

Z poważaniem

ks. dr Jerzy Witczak
Przewodniczący Zarządu,
Dyrektor Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego
we Wrocławiu

Jego Ekscelencja
Ksiądz Arcybiskup Kazimierz Nycz
Arcybiskup Metropolita Warszawski
ul. Miodowa 17/19
00-246 Warszawa

ELŻBIETA SŁOŃ¹

GARŚĆ UWAG DOTYCZĄCYCH OPISU KATALOGOWEGO CZ. 1 STREFA ADRESU WYDAWNICZEGO

Opisy katalogowe wprowadzane przez bibliotekarzy z bibliotek zrzeszonych w FIDES są coraz doskonalsze. Wydaje się, iż ważną sprawą jest, by osoby katalogujące książki miały wiedzę o tym, co zmienia się w normach i przepisach dotyczących ich pracy. Istotną sprawą jest również świadomość, iż normy należy traktować tylko jako wskazówkę. W poniższym artykule posiłkowano się głównie wytycznymi z Centrum NUKAT z 28.04.2005 r. w wersji poprawionej na podstawie uzgodnień z Biblioteką Narodową w Warszawie. Są one już częściowo zdezaktualizowane, ale sprawy związane ze strefą adresu wydawniczego na dzień dzisiejszy nie zmieniły się. Autorka artykułu pisząc ten tekst ma nadzieję, że przynajmniej częściowo pomoże koleżankom i kolegom pracującym w bibliotekach Federacji.

W interesującym nas polu znajdują się informacje dotyczące miejsca wydania, nazwy wydawcy oraz daty wydania. Te dane są wystarczające w drugim stopniu szczegółowości, w jakim opisywane są książki w bibliotekach zrzeszonych w FIDES. W strefie adresu wydawniczego można dodatkowo podawać miejsce druku, nazwę drukarni i datę druku, ale dane te są niezbędne tylko w bibliografii narodowej i w niniejszym artykule ich omawianie pominięto. „Informacje do tej strefy przejmują się z opisywanej książki, zachowu-

---

¹ Biblioteka WSD w Kielcach, jako pracownik Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej współpracująca z Biblioteką Narodową.

jąc następującą kolejność źródeł: główna strona tytułowa, inne preliminaria, okładka, metryka książki. Informacje przejęte z innych źródeł ujmuje się w nawiasy kwadratowe.² Analizie nie zostaną poddane wskaźniki, gdyż w wielu bibliotekach, zgodnie z wcześniejszymi zaleceniami, nie stosuje się ich.

Miejsce wydania książki wpisuje się w MAKBN w polu 215 w podpolu a, w MARC21 w polu 260 również w podpolu a. Za miejsce wydania uznaje się miejscowość, w której znajduje się siedziba wydawcy. Jeśli w książce nie ma takiej informacji, podaje się miejsce jej dystrybucji, a jeśli brak i takich danych, pisze się skrót [S.l.]³. Nie zaleca się stosowania skrótu polskiego [B.m.]. W przypadku dwóch miejsc wydania należy wpisać obydwa, dla drugiego powielając podpole a. „Jeżeli miejsc wydania jest więcej, przejmuje się nazwę wyróżnioną typograficznie jako najważniejszą, a w braku wyróżnień – pierwszą. Pominięcie należy zaznaczyć skrótem [etc.] ujętym w nawiasy kwadratowe.”⁴ W MARC21 po miejscu wydania przed wydawcą stawiamy dwukropek, a w przypadku drugiego miejsca wydania – średnik. Nazwę miejsca wydania zaleca się podawać w mianowniku. Jeśli jest ona niepełna, mało znana bądź wyszła już z użycia, można uzupełnić ją nazwą aktualną, nazwą kraju itp., a uzupełnienie ująć w nawiasy kwadratowe.

Przykłady:

MAKBN **215 \$a** Warszawa

MARC21 **260 \$a** Warszawa : lub **260 \$a** Warszawa ;

MAKBN **215 \$a** Kielce **\$a** Łódź

MARC21 **260 \$a** Kielce ; **\$a** Łódź : lub **260 \$a** Kielce ; **\$a** Łódź ;

MAKBN **215 \$a** Wrocław [etc.]

MARC21 **260 \$a** Wrocław [etc.] : lub **260 \$a** Wrocław [etc.] ;

MAKBN **215 \$a** [S.n.]

MARC21 **260 \$a** [S.n.] :

² *Format MARC21 rekordu bibliograficznego dla książki* (2005). Wersja poprawiona. Warszawa: Centrum NUKAT, s. 76.

³ Z łac. Sine loco – Brak miejsca.

⁴ *Format MARC21...*, s. 77.

MAKBN **215 \$a** Breslau [Wrocław]

MARC21 **260 \$a** Breslau [Wrocław] : lub**260 \$a** Breslau [Wrocław]

Kolejne podpole to nazwa wydawcy książki. W MAKBN wpisuje się go w podpolu c, w MARC21 – b. Może to być ciało zbiorowe bądź osoba fizyczna. W przypadku braku wydawcy przejmuje się nazwę instytucji bądź osoby rozpowszechniającej książkę, a gdy i tej informacji brakuje, stosuje się ujęty w nawiasy kwadratowe skrót [s.n.]⁵. Nie zaleca się używania skrótu polskiego [b.w.]. W przypadku dwóch wydawców drugiego z nich wpisuje się w powielonym podpolu b. Gdy liczba wydawców jest większa, postępujemy analogicznie jak w przypadku miejsca wydania, również używając skrótu [etc.]. Dla każdego wydawcy podaje się do dwóch (rzadko do trzech, czterech – w przypadku, gdy jeden lub dwóch z dwóch wydawców ma dwie siedziby) miejsc wydania, tak więc w opisie może być maksymalnie dwa (rzadko trzy, cztery) miejsca wydania i cztery nazwy wydawców. Nazwa wydawcy podawana jest w pełnej nazwie w mianowniku, pomija się jednak znaki i wyrażenia zbędne. Generalnie rezygnuje się z cudzysłowów. Jeśli w nazwie wydawcy występuje stały skrót lub akronim, nie należy go rozwiązywać. Jeżeli nazwa wydawcy poprzedzona jest formułą „na zlec.” lub „z inic.”, traktowane to jest tak jak nazwa wydawcy. W MARC21 nazwa wydawcy poprzedzana jest dwukropkiem na końcu podpola poprzedzającego.

Przykłady:

Instytut Wydawniczy Pax

Wydawnictwo Jedność

Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Państwowe Wydawnictwo Naukowe

Wydawnictwo Naukowe PWN

Księgarnia św. Wojciecha

Wydawnictwo św. Stanisława Bm

skł. gł. S. A. Krzyżanowski

na zlec. Ministerstwa Sprawiedliwości

Piotr Łucki

[s.n.]

---

⁵ Z łac. sine nomine – brak miejsca.

W ostatnim omawianym w artykule polu występuje data wydania – w MAKBN umieszczana w podpolu d, a w MARC21 w podpolu c, zakończona kropką. Podaje się tu ”rok zakończenia procesu wydawniczo-produkcyjnego opisywanego wydania książki lub do-druku w jego obrębie”⁶. Uwzględnia się najpóźniejszą datę, jaka występuje w książce. Data wydania musi być podana – nie wolno wpisywać np. „b.r.”. Sposób podawania daty wydania różni się od tego, co zostało zapisane w normie arkuszowej PN-82 N-01152.01. Jeśli w opisywanym dokumencie brak roku wydania, w pierwszej kolejności przejmują się rok dystrybucji. Poprzedza się go skrótem „dystr.” i wraz z nim ujmuje w nawiasy kwadratowe. Kolejno bierze się pod uwagę rok copyrightu (skrót „cop.”) i druku (skrót „dr.”) – tu nie stosuje się żadnych nawiasów. Jeżeli żadnej z tych informacji nie ma w książce, wpisuje się rok przybliżony w nawiasie kwadratowym stosując następujące skróty: „ca” (około), „ante” (przed) lub „post” (po). Można też zapisać rok przypuszczalny – ze znakiem zapytania. Datę wydania podaje się cyframi arabskimi, niezależnie od tego, jakim sposobem została ona podana w książce. W formacie MARC21 data wydania poprzedzona jest przecinkiem zapisanym na końcu podpoła b.

Przykłady:

1980

[dystr. 1980]

cop. 1980

dr. 1980

[ca 1980]

[post 1980]

[ante 1980]

[1980?]

Na zakończenie podane zostaną przykłady wypełniania całego pola adresu wydawniczego – w pierwszej kolejności w MAKBN i ten sam w MARC21.

---

⁶ *Format MARC21...*, s. 79.

Najłatwiej poradzić sobie można w przypadku jednego miejsca wydania i jednego wydawcy:

215 \$a Kielce \$c Wydawnictwo Jedność \$d 2000

260 \$a Kielce : \$b Wydawnictwo Jedność, \$c 2000.

Sposób opisu w przypadku dwóch miejsc wydania i jednego wydawcy przedstawia się następująco:

215 \$a Łódź \$a Kielce \$c Związek Literatów Polskich \$d 1984

260 \$a Łódź ; \$a Kielce : \$b Związek Literatów Polskich, \$c 1984.

Gdy mamy do czynienia z dwoma wydawcami, których siedziby mieszczą się w dwóch różnych miejscowościach, należy przyjąć zapis:

215 \$a Warszawa \$c Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego
\$a Kraków \$c Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Universitas \$d 1993

260 \$a Warszawa : \$b Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego ; \$a Kraków : \$b Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego Universitas, \$c 1993.

Warto też zapoznać się z opisem, gdy jeden z dwóch wydawców ma dwie siedziby:

215 \$a London \$c The Athlone Press \$a Berlin \$a New York \$c
Walter de Gruyter \$d 2000

260 \$a London : \$b The Athlone Press ; \$a Berlin ; \$a New York :
\$b Walter de Gruyter, \$c 2000.⁷

Ostatni przykład to przypadek, gdy w dokumencie jest więcej niż dwa miejsca wydania:

215 \$a Wrocław [etc.] \$c Zakład Narodowy im. Ossolińskich \$d
1987

260 \$a Wrocław [etc.] : \$b Zakład Narodowy im. Ossolińskich, \$c
1987.

---

⁷ Przykład podano za: Tamże, s. 78.

DOROTA SZUMILAS¹

JĘZYK SŁÓW KLUCZOWYCH
CZY JĘZYK DESKRYPTOROWY?
OPRACOWANIE RZECZOWE NA PRZYKŁADZIE
„*BIBLIOGRAFII TEOLOGII MORALNEJ I ETYKI*”

Twórcą *Bibliografii teologii moralnej i etyki* jest ks. prof. Stanisław Warzeszak, wykładowca Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie i Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Pracę nad bibliografią książek profesor rozpoczął w 1993 r. w programie MAK. Z założenia bibliografia była tworzona jako baza danych i tylko w takiej wersji pozostała. Obecnie posadowiona jest na serwerze Biblioteki UKSW (<http://www.biblioteka.uksw.edu.pl/>), stanowiąc element jej systemu informacyjnego online² i zawiera ponad 40 tys. rekordów.

Jest jedyną polską bibliografią rejestrującą retrospektywnie i bieżąco literaturę z zakresu etyki i teologii moralnej w języku polskim oraz polskich autorów piszących w językach obcych. Zasięg językowy bibliografii wskazuje na język polski jako język główny publikacji, natomiast zasięg etniczny – na narodowość polską autorów, piszących także w językach obcych.

---

¹ Absolwentka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Inst. Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW. Pracowała kolejno w: Bibliotece UKSW, Bibliotece Narodowej, Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie i ponownie w Bibliotece Narodowej (w Zakł. Oprac. Rzeczowego).

² Grabowska, Marta (1995). *Systemy online w bibliotekach*. Wyd. 2. Warszawa: Wydaw. Uniw. Warszawskiego, s. 100.

Ryc. 1. Bazy własne Biblioteki UKSW. Wśród nich *Bibliografia teologii moralnej i etyki* [online]; <http://www.biblioteka.uksw.edu.pl/> [stan na 08.2009 r.]

Bibliografia teologii moralnej i etyki jest bibliografią specjalną, dwudzielinową³, bieżącą i retrospektywną. Jej zakres odnoszący się do treści dokumentów obejmuje dwie dziedziny: teologię moralną i etykę. Natomiast zasięg chronologiczny wskazuje na okres, który bibliografia obejmuje, czyli od XVI do XXI w. Jest bibliografią retrospektywną, dążącą jednocześnie do kompletności.

Ryc. 2. Bibliografia teologii moralnej i etyki [online] <http://bazy.biblioteka.uksw.edu.pl/btm.php> [stan na 08.2009] .

³ Grabowska, Marta (1995). *Systemy online...*, s. 100.

Zadaniem „praktycznym” bibliografii dziedziny jest świadczenie pomocy pracownikowi naukowemu w uzyskaniu informacji o szukanych przez niego publikacjach. Pozwoli to zaoszczędzić czas na dotarcie do rozproszonych dokumentów z zagadnienia, które aktualnie bada⁴. *Bibliografia teologii moralnej i etyki* jest bibliografią częściowo adnotowaną (adnotacje treściowe istnieją tylko w części dokumentów opisanych w bibliografii). W przypadku tego typu bibliografii ważne jest by były zarówno retrospektywne, jak i bieżące. Dobrze opracowana bibliografia retrospektywna (tzn. dążąca do kompletności) stanowi syntezę bibliograficzną, umożliwiającą opracowanie stanu nauki w danym okresie. Natomiast bibliografia bieżąca informuje o najnowszych publikacjach z danej dziedziny/-in, sygnalizując jednocześnie o pojawiających się nowych zagadnieniach w niej omawianych⁵.

Zakres bibliografii odnosi się do treści (bibliografie treściowe) dokumentów zarejestrowanych w bibliografii, który jest ograniczony do dokumentów z zakresu dziedzin/-in. Natomiast zasięg chronologiczny bibliografii wskazuje na okres przez nią objęty. W omawianej bibliografii zasięg obejmuje w. XVI-XXI. Omawiana bibliografia jest zatem bibliografią retrospektywną, dążącą do kompletności za okres XV-XX w. i bieżąca – rejestrująca nowości ukazujące się w XXI w.

Struktura bazy

Układ i szeregowanie *Bibliografii teologii moralnej i etyki* wyznacza struktura bazy danych bibliograficznych: format rekordów⁶

---

⁴ Por. Hleb-Koszańska, Helena (1974). *O bibliografii dla niewtajemniczonych*. Wrocław: "Ossolineum", s. 58.

⁵ Por. Tamże, s. 59.

⁶ Cechy formalne dokumentu (cechy relewantne dokumentu) umożliwiają jego identyfikację tzn. odróżnienie od innych dokumentów. Nie dotyczy jego treści. Zazwyczaj są to: nazwy autorów lub współautorów, tytuł, rok i miejsce publikacji, nazwa wydawcy, tytuł serii lub wydawnictwa zbiorowego, określenie formy wydawniczej i piśmienniczej oraz informacja o formie zewnętrznej, cechach fizycznych i typie nośnika informacji. Format danych (schemat rekordu) jest strukturą tekstu spójnego przyjętego w danym systemie informacyjno-wyszukiwawczym. Format rekordu (model rekordu, struktura rekordu) to format danych przyjęty w danej bazie danych. Zawiera wykaz pól (i podpól, o ile zostały przewidziane) danego rekordu. Pola mogą być powtarzalne lub niepowtarzalne, o zmiennej lub

dokumentów utworzonych w programie MAK oraz możliwości indeksowania wybrany pól, jakie ten program daje. Na potrzeby omawianej bibliografii został utworzony przez ks. Krzysztofa Goneta specjalny format danych w programie MAK. Struktura bazy została opracowana na podstawie MARCBN na początku lat 90-ych, z tą różnicą, że umożliwiała gromadzenie w jednej bazie danych opisy bibliograficzne różnych typów dokumentów⁷. Oprogramowanie wykorzystane do opracowania i udostępnienia zasobu bibliograficznej bazy danych umożliwiało i umożliwia prowadzenie wyszukiwania danych na dwa sposoby: wyszukiwanie poprzez indeks i wyszukiwanie bezpośrednie. Wyszukiwanie przez indeks, np. rzeczowy umożliwia wybranie odpowiedniego słowa kluczowego i edycję tych dokumentów, które posiadają w charakterystyce wyszukiwawczej wybrane przez nas słowo kluczowe.

Do tworzenia charakterystyk wyszukiwawczych treści dokumentów opisanych w bibliografii wykorzystano język słów kluczowych. Słownikiem języka słów kluczowych jest indeks słów kluczowych, który został nazwany indeksem zagadnień.

Słowo kluczowe można interpretować dwojako: mogą nim być jednostki leksykalne języka słów kluczowych. Słownikiem jest indeks alfabetyczny słów kluczowych, wybierany automatycznie, może oznaczać także każde wyrażenie (wyrazu) wybrane z tytułu lub tekstu dokumentu, wykorzystywane do odtwarzania treści lub dowolne słowo zapytania informacyjnego)⁸.

---

stałej długości, numeryczne, alfanumeryczne, wypełnione według zadanego wzorca, itp. Każde pole w formacie jest przeznaczone na opis jednej własności – cechy relewantnej obiektu opisanego w rekordzie. Nazwa obiektu stanowi cechę, a zawartość pola – wartość cechy. Por. Paluszkiwicz, Anna (1997). *Struktura danych bibliograficznych w zintegrowanych systemach bibliotecznych*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.

⁶ Obecnie wskazana byłaby konwersja tej i pozostałych baz bibliograficznych do formatu MARC21. Konwersja taka nie była robiona wcześniej, gdyż FIDES, którego członkiem jest także Biblioteka UKSW, czekał na ustabilizowanie się formatu MARC21 w jego polskich wersjach.

⁷ Obecnie wskazana byłaby konwersja tej i pozostałych baz bibliograficznych do formatu MARC21. Konwersja taka nie była robiona wcześniej, gdyż FIDES, którego członkiem jest także Biblioteka UKSW, czekał na ustabilizowanie się formatu MARC21 w jego polskich wersjach.

⁸ Sadowska, Jadwiga; Turowska, Teresa (1990). *Języki informacyjno-wyszukiwawcze. Katalogi rzeczowe*. Warszawa: CUKB ; SBP, s. 77.

Analizując rzeczowo dokument należy rozróżnić jego przedmiot od treści. Treść stanowią bowiem „myśli (sądy i przedstawienia), powzięte przez autora o danym przedmiocie (na dany temat, w danym zakresie) z określonego punktu widzenia. W oderwaniu od przedmiotu, treść zależy od psychicznego nastawienia, w jakim autor wykonuje czynności twórcze. Ten sam przedmiot można w różny sposób ujmować i opracowywać. Rozstrzyga o tym stanowisko podmiotowe, z którego dany przedmiot rozpatrujemy”⁹.

W opracowaniu rzeczowym dokumentu, ważne jest:

- wyszczególnienie jego przedmiotu głównego (jednego lub kilku równorzędnych, jeżeli istnieją),
- przedmiotów pobocznych (o ile także istnieją);
- zwrócenie uwagi na stopień wyczerpania przedmiotu (np. czy zostały przedstawione tylko wybrane jego własności, części itp.) oraz aspektu ujęcia przedmiotu¹⁰.

Bibliografia teologii moralnej i etyki jest bazą bibliograficzną, której zasób rekordów pozwala na opracowanie i zastosowanie JIW o słownictwie kontrolowanym. Dlatego też warto bliżej przyjrzeć się językowi słów kluczowych zastosowanym w opracowaniu rzeczowym¹¹.

„Język słów kluczowych jest językiem informacyjno-wyszukiwawczym, którego słownictwo tworzą wyrażenia zwane „słowami kluczowymi”, wybierane – przez opracowującego z tekstu dokumentu lub treści zapytania informacyjnego; nie są kontrolowane (lub nie w pełni kontrolowane), a gramatyką są reguły indeksowania współrzednego”¹².

---

⁹ Woźniak-Kasperek, Jadwiga (2004). Katalog przedmiotowy – istota i wartość. W: *Spółczesność informacyjna i jej technologie*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 99.

¹⁰ *Słownik encyklopedyczny informacji...*, s. 272-273; Głowacka, Teresa (2003). *Analiza dokumentu i jego opis przedmiotowy*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 13-31; Sadowska, Jadwiga (2003). *Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Studium analityczno-porównawcze*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.

¹¹ Zastosowane w opracowaniu rzeczowym słowa kluczowe – są jednostkami leksykalnymi języka słów kluczowych o słownictwie niekontrolowanym.

¹² Sadowska, Jadwiga; Turowska, Teresa (1990). *Języki informacyjno-wyszukiwawcze...*, s. 77.

BIBLIOTEKA

UNIWERSYTET KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO W WARSZAWIE

WWW.BIBLIOTEKA.UKSW.EDU.PL

BIBLIOGRAFIA TEOLOGII MORALNEJ I ETYKI

Uwaga: W polu 'słowa w tytule' można wpisać kilka słów lub początków słów obok siebie. Przykład
Można wybrać termin z indeksu: przykład

<input type="text" value="Autor"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEKS"/>
<input type="text" value="Tytuł"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEKS"/>
<input type="text" value="Seria"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEKS"/>
<input type="text" value="Czasopismo"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEKS"/>
<input type="text" value="Zagadnienie"/>	<input type="text" value="historia teologii moralnej"/>	<input type="button" value="INDEKS"/>
<input type="text" value="Teksty Pisma Świętego"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEKS"/>
<input type="text" value="Słowa w tytule"/>	<input type="text"/>	<input type="button" value="INDEKS"/>

Łączenie warunków:

Bazę tworzy: Biblioteka Uniwersytecka Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Oprogramowanie: Expertus © SPLENDOR, Poznań
Wsparcie techniczne: Centrum Systemów Informatycznych

Ryc. 2. Bibliografia teologii moralnej i etyki [online]
<http://bazy.biblioteka.uksw.edu.pl/btm.php> [stan na 08.2009] .

Cechami charakterystycznymi języka słów kluczowych są:

- forma jednostek leksykalnych tożsama z formą wyrażen języka naturalnego;
- brak kontroli (lub częściowa kontrola) słownictwa – co oznacza, że zachowane są synonimy i homonimy;
- słownik uporządkowany alfabetycznie, tj. nie uwzględniający żadnych relacji zachodzących między jednostkami leksykalnymi;
- gramatyka odwołująca się do reguł indeksowania współrzędnego¹³.

Słowa kluczowe, które funkcjonują jako charakterystyki wyszukiwawcze dokumentów opisanych w *Bibliografii teologii moralnej i etyki*, wybierane były z tekstu opracowywanego dokumentu swobodnie tzn. bez posługiwania się normatywnym wykazem terminów¹⁴. Dowolność ich wyboru odnosi się do różnej formy gramatycznej, użycia terminów synonimicznych oraz homonimów, a także licznych nazw własnych, np. osobowych. Wskazuje to na niekontrol-

¹³ Tamże.

¹⁴ Zastosowane w opracowaniu rzeczowym słowa kluczowe są jednostkami leksykalnymi języka słów kluczowych o słownictwie niekontrolowanym.

lowany wybór słownictwa w tworzeniu charakterystyk wyszukiwawczych, choć wg opracowującego – najbardziej adekwatny.

Słownictwo języka słów kluczowych składa się z quasi-naturalnych elementarnych jednostek leksykalnych, a w słowniku (tu: Indeksie zagadnień) funkcjonuje szeregowanie alfabetyczne. Słownik (indeks, wykaz) języka słów kluczowych zazwyczaj wyprzedza powstanie tezauryś wówczas, gdy jest on budowany metodą indukcyjną (tzn. na podstawie tekstów dokumentów znajdujących się w danym zbiorze informacyjnym, jakim jest omawiana bibliografia) lub indukcyjno-dedukcyjnym (na podstawie analizy tekstów i zasobu słowników i encyklopedii)¹⁵.

Za moment „progowy” przejścia słownika języka słów kluczowych w tezaurus uważa się wprowadzenie relacji odsyłaczowych między słowami kluczowymi, które w tezaurusie stają się askryptorami (tzn. wyrażeniami języka naturalnego wprowadzonymi do tezauryś w celu wskazania reprezentującego go deskryptora, różniącego się od niego formą). „Wykaz słów kluczowych z chwilą wprowadzenia do niego terminów nie przyjętych, „zakazanych”, przekształca się w tezaurus alfabetyczny prosty”¹⁶, który może być przekształcony następnie w tezaurus alfabetyczno-hierarchiczny (po uzupełnieniu w nim relacji hierarchicznych i kojarzeniowych).

Ważną rzeczą jest także fakt, że słownik języka słów kluczowych nie jest nigdy słownikiem zamkniętym, tzn. osoba opracowująca rzeczowo dokumenty opisane w bibliografii nie jest skrępowana zasobem tego słownika. W bibliograficznych bazach danych nie trzeba także tworzyć osobnego słownika języka słów kluczowych, gdyż generuje się on automatycznie, poprzez indeksowanie pól opisu bibliograficznego zawierającego słowa kluczowe (opracowania rzeczowego).

Język słów kluczowych czy język deskryptorowy?

Tylko przypadek może sprawić, że w charakterystyce wyszukiwanej jednego dokumentu użytkownik znajdzie oba wyrażenia o przestawnym szyku wyrazów. Powstaje tzw. szum informacyjny,

---

¹⁵ Bielicka, Lucyna; Ścibor, Eugeniusz (1995). *Języki informacyjne. Rodzaje i zastosowanie w działalności informacyjnej*. Warszawa: CİNTE, s. 21.

¹⁶ Tamże, s. 22.

czyli takie umożliwienie użytkownikowi dotarcia do informacji o dokumentach, które nie odpowiada zgłoszonemu przez niego zapytaniu informacyjnemu. Uniemożliwia to dotarcie do pełnej informacji o dokumentach, które są odpowiedzią na zapytanie informacyjne.

Stosując natomiast język deskryptorowy, opracowujący rzeczowo jest zobligowany do wprowadzenia nowego i potrzebnego terminu/wyrażenia do tezaury i dopiero użyciu danego deskryptora w opracowaniu rzeczowym. Tworzenie i modyfikowanie tezaury jest jednak bardziej czasochłonna.

Może jednak paść pytanie, dlaczego koniecznie musi być zastosowany JIW o słownictwie kontrolowanym? Otóż z wielu powodów. System informacyjno-wyszukiwawczy, w którym funkcjonuje omawiana bibliografia umożliwia przeszukiwanie wg szeroko pojętych słów kluczowych, pobieranych z zawartości dowolnych pól lub całego opisu bibliograficznego (również z treści/streszczeń – wpisywanych do niektórych dokumentów). Natomiast tak duża baza bibliograficzna o charakterze dziedzinowym (tu: dwudziedzinowym), sprzyja opracowaniu JIW o słownictwie kontrolowanym drogą indukcyjno-dedukcyjną, co nie jest też bez znaczenia dla obu dyscyplin naukowych: teologii moralnej i etyki.

Kontrola słownictwa funkcjonującego w postaci słów kluczowych, pozwala spojrzeć na dziedzinę/y od strony terminologii. Chodzi o wyeliminowanie synonimii i homonimii, kontrolą nowych pojęć pojawiających się w danej dziedzinie, oraz możliwość w dalszej części opracowania struktury systematycznej dziedzin/-y z wykorzystaniem słownictwa kontrolowanego. Dodatkową informacją zawartą w słowniku JIW ma być określenie obecnego stanu i kierunków rozwoju nauk, przez kontrolowane uzupełnianie terminów wraz z pojawieniem się ich w publikacjach specjalistycznych. Uchwycenie zmian zakresu, przy dobrze określonym polu semantycznym obu dyscyplin, pomoże rozwinąć wrażliwość na pojawianie się nowych problemów i nowej terminologii¹⁷. Zastosowanie JIW o słownictwie kontrolowanym jest ważne także ze względu na relewantność wyszukiwanej informacji, o czym była już mowa – a tym samym ważna także dla użytkowników bazy. Oczywiście nie bierze się tu pod uwagę subiektywności w opracowaniu rzeczowym dokumentów, a co za

---

¹⁷ *Słownik encyklopedyczny informacji...*, s. 7.

tym idzie możliwości różnic w doborze i szczegółowości opisu, co zależne jest od osób opracowujących rzeczowo dokumenty.

Wybór określonego JIW będzie zależeć także od możliwości szybkiej modyfikacji słownika JIW, idącej za wzrostem wydawanej i opisaney literatury przedmiotu. Oznacza to, że wzrost leksyki będzie odbywał się metodą dedukcyjno-indukcyjną.

W zdecydowanej większości słowa kluczowe (stan obecny) oddają szczegółowo treść książki, ale nie jest to informacja relewantna. Użytkownik może tyle samo czasu poświęcić na dotarcie do interesującej go pełnej informacji o dokumentach opisanych w *Bibliografii teologii moralnej i etyki*, ile – na przejrzenie relewantnej informacji o dokumentach, przy pomocy deskryptorów tezaury¹⁸ (o dość szerokiej wartości semantycznej wybranych na deskryptory jednostek leksykalnych).

Problem stanowią także nazwy własne (m.in.) osobowe czy instytucji i organizacji. W opracowaniu rzeczowym za pomocą słów kluczowych widnieje wiele ich form, co prowadzi także do sytuacji nierelewantności.

Powstaje pytanie, czy należy tworzyć osobną kartotekę wzorcową dla nazw własnych (jako identyfikatory nie widnieją w omawianym teaurusie), czy wykorzystać i przyłączyć się do uzupełniania zasób komputerowej bazy bibliotecznej FIDKAR. To drugie rozwiązanie wydaje się być bardziej zasadne i praktyczne. Uzupełnianie obecnej, wersji studyjnej „Tezaurya teologii moralnej i etyki”¹⁹ celem wykorzystania jego zasobu do opracowania rzeczowym może być pracą ciekawą, przydatną, ale niestety – do pracy tej potrzeba czasu, osób i środków. A na czasochłonność może dodatkowo wpłynąć konieczność głębszej analizy tekstów opisanych w bibliografii dokumentów, a także głębszej analizy językoznawczej. Zaletą wykorzystania deskryptorów tezaurya jako elementarnych jednostek leksykalnych języka słów kluczowych²⁰ jest nie tylko konsekwentne

---

¹⁸ Woźniak-Kasperek, Jadwiga (2005). *Podstawy budowy tezaurya. Poradnik*. Warszawa: Wydaw. SBP.

¹⁹ Zob. *Tezaurus teologii moralnej i etyki – wersja studyjna* [online]. <http://www.fides.org.pl/cgi-bin/makwww/bazy/bazy-tnk/tnk-tm/makwww.exe> [odczyt: 09.08.2009].

²⁰ Babik, Wiesław (1996). *Generowanie języków informacyjno-wyszukiwawczych ze słowników terminologicznych*. Kraków: Wydaw. Uniw. Jagiellońskiego, s. 123.

opracowanie charakterystyk wyszukiwawczych dokumentów, ale także uporządkowanie terminologii, o czym była mowa wcześniej.

Czy te rozważania wskazują na powrót do tezaursów? Myślę, że w najbliższym czasie wrócą ich dobre czasy. Wybór tezausa (w tym wypadku dziedzinowego) nie byłby przypadkowy. Języki deskryptorowe zdecydowanie częściej wykorzystywane są w systemach informacyjno-wyszukiwawczych przeznaczonych do obsługi poszczególnych dyscyplin i dziedzin wiedzy. W systemach tego typu wymaga się możliwie dokładnej szczegółowości opisu dokumentów, których podstawą są artykuły naukowe. Tak jak w omawianej bazie bibliograficznej, większość stanowią opisy artykułów z periodyków specjalistycznych. Artykuły te posiadają teksty o wysokospecjalistycznych treściach, a im w opracowaniu rzeczowym najbardziej odpowiada język deskryptorowy. Tezaurus, będący jego słownikiem zawiera informację o szczegółowej terminologii poszczególnych dziedzin/dyscyplin nauki.

Analiza *Bibliografii teologii moralnej i etyki* pokazuje możliwość funkcjonowania bibliografii jako bazy danych i dzięki oprogramowaniu – zwiększone możliwości wyszukiwawcze. Oprogramowanie nie może jednak nigdy przesłaniać poprawności i dokładności informacji zawartych w bazie. Funkcjonalne oprogramowanie i rzetelność danych – to dwie rzeczy, na które trzeba zwracać uwagę w dzisiejszych czasach i w przyszłości. A temu służy także opracowanie rzeczowe dokumentów.

KS. WAŁAW UMIŃSKI CM¹

OCHRONA I KONSERWACJA ZABYTKOWEGO ZBIORU BIBLIOTEKI MISJONARSKIEJ W KRAKOWIE NA STRADOMIU W ROKU 2008

W roku 2008 w Bibliotece Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie dzięki dofinansowaniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego² kontynuowano prace mające na celu ochronę i konserwację zabytkowego księgozbioru³.

---

¹Misjonarz, nauczyciel akademicki na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego PAT, w Instytucie Teologicznym Księża Misjonarzy w Krakowie, dyrektor Archiwum i Biblioteki Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie, kustosz Muzeum Historyczno-Misyjnego Zgromadzenia Księża Misjonarzy w Krakowie.

² Prace te zrealizowano w ramach programu Dziedzictwo Kulturowe, Priorytet II – Rozwój instytucji kulturalnych.

³ Wieloletni projekt ochrony i konserwacji zbiorów wdrożono w 2003 roku. Por. Umiński, Waław (2005). Z działalności biblioteki Stradomskiej. Biblioteka dawniej i dziś. *Informator Instytutu Teologicznego Księża Misjonarzy w Krakowie* nr 24 (2004/2005), s. 33-34. Konserwację zachowawczą zbiorów rozpoczęto w roku 2005. Szerzej zob. Toruńskie Stowarzyszenie dla Ratowania Książek i Archiwaliów po Powodzi: Ciesielska, A.; Wawrzyniak-Lukaszewicz, K.; Winiarczyk, M. (2005). *Konserwacja zachowawcza zbioru inkunabułów i starodruków w Bibliotece Zgromadzenia Księża Misjonarzy św. Wincentego a Paulo w Krakowie. Dokumentacja konserwatorska*. Kraków (mps w Archiwum Księża Misjonarzy w Krakowie, dalej AMS); Umiński, Waław (2007). Konserwacja zabytkowego zbioru biblioteki Zgromadzenia Księża Misjonarzy św. Wincentego a Paulo w Krakowie. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2 (24-25), s. 48-56.

Oprawa książki w trakcie oczyszczania

Naprawa karty przy pomocy bibulki japońskiej

Na początku poddano konserwacji pełnej dwa klocki biblioteczne zawierające łącznie 14 woluminów⁴. Obejmowała ona wiele różnych

⁴ Klocki te zawierają następujące dzieła:

Klocek (87 – III – B)

1. *Ars moriendi ex variis scripturarum sententiis collecta cum figuris ad resistendum in mortis agone diabolicae suggestioni*, Landshut, Johann Weissenburger 1514, 4°. [w tekście 11 całostronnicowych drzeworytów z przedstawieniami pokus diabelskich i pocieszeń anielskich]
2. [Garsias z Seville], *Lecturae arboribus consanguinitatis et affinitatis ...*, Wien 1513 – Impresserunt ... Hieronymus Vietor et Joannes Singrenius. [Komentarz do dzieła Andreae Ioannes, *Super arboribus consanguinitatis, affinitatis...*]
3. Johannes Nyder, *Formicarius. Dialogus ad vitam christianam... incitatus*, [sine loco], 1517, 4°. [Najważniejsze dzieło demonologiczne renesansu]
4. Nicolaus de Farnad, *Compendiosa quedam, nec minus lectu iocunda descriptio urbis Hierusalem, ...*, Wien [I poł. XVI]
5. Leopolda Stanisław, *Regulae tredecim, iuxta doctrinam Apostoli prime ad Tymotheum tertio capitulo edite...*, Wien, per Hieronymum Vietorem et Joannem Singrenium Anno 1512, 4
6. Tritemius Johannes, *Institutio vitae sacerdotalis...*, [sine loco] 1513
7. Ferrerius Vincentius, *Tractatus brevis omni statui christianae religionis perutilis sancti Vincentii doctoris eximii ordinis fratrum praedicatorum de interiori homine informativus*, Magdeburg 1493, 4 [łącznie 5 egzemplarzy w Polsce]
8. Jordanus Saxio de Quedlinburg, *Textus Passionis Christi secundum quatuor evangelistas in unam collectus historiam cum sermonis Dominico*, [Basel, Iac. Wolff de Pforzheim, ca 1492], 4°. [łącznie 6 egzemplarzy w Polsce]

Klocek (89-III-B)

1. Johannes de Lapide, *Resolutionum dubiorum circa celebrationem missae occurrentium*, [Wolfg. Stöckel], Leipzig 16 VII 1497, 4. [Autor przedstawił różne trudności, które mogą przytrafić się podczas odprawiania Mszy świętej dając odpowiednie rozwiązania, łącznie 8 egzemplarzy w Polsce]

czynności. Przeprowadzono dezynfekcję obiektu, wykonano dokumentację fotograficzną i opisową stanu zachowania przed konserwacją, wstępnie oczyszczono przy pomocy twardej miotłki i pędzla i dokonano demontażu księgi.

Następnie kontynuowano właściwe oczyszczanie mechaniczne papieru. Pojedyncze karty doczyszczano gumką w proszku oraz gumką elektryczną, papier oczyszczono również chemicznie. Poszczególne karty odłuszczone, usunięto przebarwienia grzybowe i tłuste plamy, uzupełniono ubytki i przedarcia oraz wyprasowano odnowione karty. Przywrócono składkową konstrukcję pierwszym kilkunastu kartom starodruku, które wcześniej były naklejone jedna na drugą.

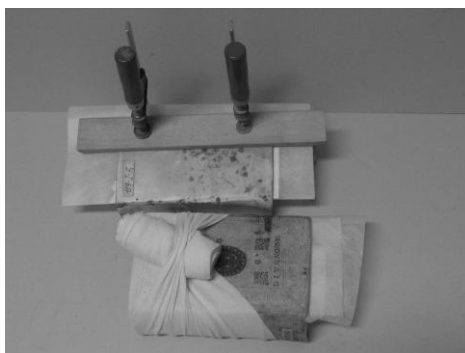
Czyszczenie mechaniczne

-
2. Guillelmus Parisiensis, *Postilla super Epistolas et Evangelia per totius anni circulum currentia*, Augsburg 1499, 4°. [Krótkie postylle na ewangelie całego roku, łącznie 4 egzemplarzy w Polsce]
  3. *Gesta Romanorum cum applicationibus moralisatis ac mysticis*, [Ant. Koberger] Norymbergia 20 I 1497, 4°. [różne historie z życia cesarów rzymskich i różnych królów, panów o ich cnotach i występkach, łącznie 6 egzemplarzy w Polsce]
  4. Methodius eppus Partinesis, *Revelationes divinae a sanctis angelis factae*, Memmingen ca 1499, 4°. [łącznie 7 egzemplarzy w Polsce]
  5. Nannis Johannes Viterbiensis, *De futuris Christianorum triumphis in Thurcos et Saracenos...*, [Marc Brandis], Leipzig 28 IX 1481, 4°. [łącznie 6 egzemplarzy w Polsce]
  6. *Statuta Provincialia toti provintie Gnesnensi, ...* 4°.

Kolejnym ważnym etapem konserwacji było uszycie książki zgodnie z pierwotną konstrukcją, wzmocniono grzbiet bloku, a następnie go uformowano. Zamontowano woreczek konserwatorski⁵ wykonany z długowłóknistego papieru czerpanego.

W odniesieniu do klocka 89-III-B przeprowadzono także analizę stylistyczną i technologiczną oprawy z przełomu XV/XVI w. w celu wykonania rekonstrukcji oprawy. Jako wzór przyjęto brązową skórę, z drewnianymi okładzinami jako najczęściej występujące w księgozbiorze Stradomskim.

W trakcie konserwacji

Przystępując do oprawy w pierwszej kolejności wykonano drewniane bukowe okładziny, wzorując się na innych z tego czasu, wykonanych do typu oprawy i szycia na rzemienne paski; okładziny takie wykonywane były z drewna bukowego lub dębowego. Kolejną czynnością było nałożenie skóry. Przycięto arkusz brązowej, niezbyt ciemnej skóry bydłczej i obciągnięto na przygotowanym bloku klocka. Dokładnie wypracowano wypukłości związków. Po wyschnięciu skóry przystąpiono do montażu okuć. Jako wzór przyjęto najczęściej powtarzający się kształt zapinek w zbiorze inkunabułów Księgozbioru Stradomskiego.

---

⁵ Woreczek jest konserwatorskim rozwiązaniem problemu oprawy organicznej, gdzie skóra na grzbiecie przyklejana była bezpośrednio; podczas otwierania książki skóra łamała się, rozwarstwiała, wykruszała; zamontowanie woreczka eliminuje powtórzenie tego zniszczenia – przy otwieraniu skóra na grzbiecie odchyła się, a jednocześnie zachowana zostaje forma wypukłych więzów.

Na końcu w odniesieniu do obydwu klocków zabezpieczono powierzchnię skóry nakładając warstwę wosku pszczelego, całość wypolerowano. Wykonano dla każdego klocka specjalne pudło z materiałów bezkwasowych⁶.

Drzeworyty z dzieła *Ars moriendi*...z r. 1514

Po zakończonej konserwacji dwa dzieła udostępniono w formie cyfrowej. Są to *Ars moriendi ex variis scripturarum sententiis collecta cum figuris ad resistendum in mortis agone diabolicæ suggestioni*...⁷ i *Postilla super Epistolas et Evangelia per totius anni circulum currentia*...⁸

W miesiącach wakacyjnych z funduszy Polskiej Prowincji Zgromadzenia Księży Misjonarzy wykonano II i III cześć regałów przesuwnych w magazynie zbiorów specjalnych.

⁶ Powyższe informacje opracowane zostały w oparciu o dokumentację konserwatorską: Por. Ciesielska, A. (2008). *Dokumentacja konserwatorska klocka z przełomu XV/XVI wieku (87-III-B) ze zbiorów Biblioteki Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie*. Włocławek; Wawrzyniak-Łukaszewicz, K. (2008). *Dokumentacja konserwatorska klocka z przełomu XV/XVI w. (89-III-B) ze zbiorów Biblioteki Zgromadzenia Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo w Krakowie*. Gostyń (obydwie prace w AMS).

⁷ Por. <http://digital.fides.org.pl/dlibra/docmetada?id=525> [odczyt: 14.07.2009].

⁸ Por. <http://digital.fides.org.pl/dlibra/docmetada?id=526> [odczyt: 14.07.2009].

Na jesieni 2008 poddano konserwacji zachowawczej 139 ksiązek z księgozbioru Stradomskiego. Szczegółowy opis i wykaz pozycji zawiera dokumentacja konserwatorska⁹. W grudniu ubiegłego roku otwarto w Muzeum Historyczno-Misyjnym Zgromadzenia Księża Misjonarzy otwarto wystawę pt. „Przywrócony blask” prezentującą wybrane obiekty poddane konserwacji pełnej i zachowawczej. Wystawie towarzyszyły tablice poglądowe prezentujące przebieg poszczególnych etapów konserwacji.

Drzeworyty z dzieła *Postilla super Epistolas et Evangelia* z r. 1499

Podsumowując miniony rok działalności biblioteki można stwierdzić, że był on niewątpliwie udany uwzględniając przede wszystkim działania o charakterze ochronnym i konserwatorskim. Należy mieć nadzieje, że także w następnych latach uda się podobne prace przeprowadzić. Jeśli ktoś z szanownych czytelników Biuletynu będzie odwiedzał Kraków zapraszamy także w nasze skromne proggi.

---

⁹ Ciesielska, A.; Wawrzyniak-Lukaszewicz, K.; Winiarczyk, M. (2008). *Konserwacja zachowawcza wybranych starodruków z Biblioteki Zgromadzenia Księża Misjonarzy św. Wincentego a Paulo w Krakowie. Dokumentacja konserwatorska*, Kraków (mps w AMS).

WŁADYSŁAW SZCZĘCH¹

NOWY BUDYNEK BIBLIOTEKI PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ W KRAKOWIE

Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie została utworzona przez Ojca Świętego Jana Pawła II w 1981 r. Wówczas również powstała Biblioteka Akademii, wykorzystująca księgozbiór Krakowskiego Metropolitalnego Seminarium Duchownego.

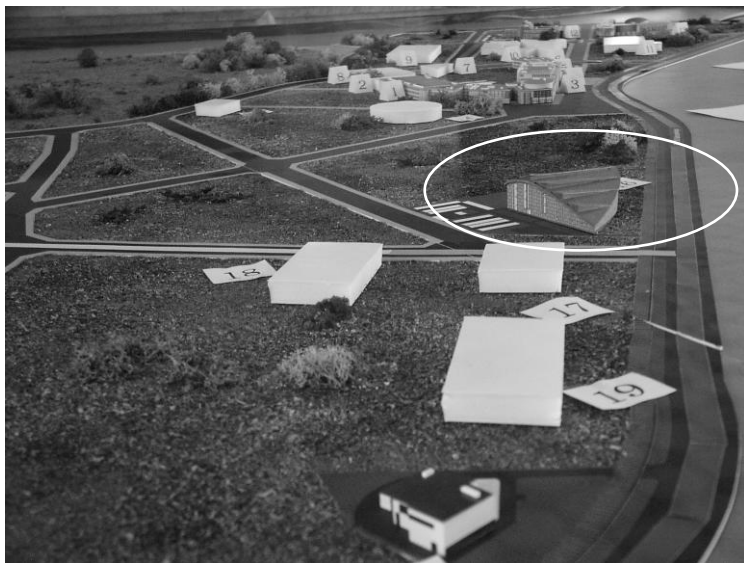
Od wielu lat podstawową bolączką w działalności Biblioteki PAT są bardzo trudne warunki lokalowe. Obecnie podstawowe zbiory Biblioteki rozmieszczone są w czterech budynkach, przy ul. Podzamcze 8 – książki, stare druki, zbiory specjalne; przy ul. Franciszkańskiej 1 – dwie biblioteki wydziałowe; przy ul. Sławkowskiej 24 – biblioteka Instytutu Liturgicznego oraz przy ul. Bobrzyńskiego 10 – Międzywydziałowa Czytelnia Czasopism, w budynku częściowo oddanym do użytku we wrześniu 2007 r.

W drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX w. została przygotowana przez Andrzeja Lechowskiego z Biblioteki Jagiellońskiej ogólna koncepcja nowej biblioteki dla Akademii. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych sprawdzano różne możliwe warianty budowy nowej biblioteki. Rozpatrywano adaptację na cele biblioteczne istniejącego już budynku, lub budowę nowego budynku dla biblioteki. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych władze Akademii podjęły decyzję o budowie nowego gmachu dla Biblioteki PAT. Zakupiono teren pod budowę w przyszłości całego zespołu budynków dla uczelni w pobliżu III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego przy ul. Bobrzyńskiego. W 1999 r. ogłoszono konkurs na koncepcję architektoniczną

---

¹ Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

kampusu Akademii, w tym budynku biblioteki, ale również budynków dydaktycznych, socjalnych, administracyjnych, budynków dla działalności naukowej, domów studenckich i kaplicy. Konkurs, w którym uczestniczyło kilka zespołów, wygrało biuro projektowe K. Ingarden & J. Ewy – Architekci z Krakowa. Biuro to ostatecznie opracowało plany nowego gmachu biblioteki.

Fot.1 Makieta III Kampusu z zaznaczoną lokalizacją biblioteki

W celu optymalnego dostosowania wznoszonego budynku do potrzeb nowoczesnej biblioteki uczelnianej podjęto różnorodne działania, m. in.:

- dr Jerzy Andrzejewski z Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego przygotował założenia funkcjonalno-techniczne biblioteki;
- odbyto spotkania i przeprowadzono robocze wizyty w nowo-budowanych bibliotekach uczelnianych, m. in. w Krakowie, Warszawie, Katowicach i Rzeszowie;
- zebrano opinie o koncepcji nowej biblioteki od dyrektorów wybranych bibliotek uczelnianych;

- do współpracy z architektami, została powołana przez Rektora PAT ks. bpa T. Pieronka, Grupa Doradcza ds. Budowy Biblioteki, złożona z doświadczonych teoretyków (prof. prof. M. Kocójowa, W. Pindlowa, K. Bednarska-Ruszajowa, J. Wojciechowski) i praktyków (dyr. dyr. E. Lankosz, A. Sokołowska-Gogut, K. Zamorski, P. Misiak) bibliotekoznawstwa oraz pracowników PAT (m. in. ks. ks. W. Rożdżeński, F. Motyka, J. Rajda, J. Bednarczyk);
- została powołana grupa pracowników Biblioteki PAT do oceny przedstawianych wersji planów projektowych i proponowanych rozwiązań.

Projektując budynek przyjęto, że należy:

- wyraźnie wyróżnić i wydzielić strefę ogólnodostępną (kontrolowaną w niewielkim stopniu), strefę czytelnika biblioteki (wstęp do niej wymaga m. in. zapisania się do biblioteki, kontrolowane jest wynoszenie książek), strefę bibliotekarzy (najtrudniej dostępną dla osób z zewnątrz);
- dostosować budynek do udostępniania większości księgozbioru w systemie wolnego dostępu do półek (ok. 2/3 księgozbioru), a więc m. in. zabezpieczyć księgozbiory przed kradzieżą, w maksymalnym stopniu skomputeryzować opracowanie zbiorów i korzystanie z nich;
- wprowadzić specjalne strefy, m. in. zbiorów specjalnych najbardziej chronionych (m. in. starych druków), magazynów zwartych z regałami przesuwными niedostępnymi dla czytelników;
- zadbać o to, aby w możliwie minimalnym stopniu krzyżowały się drogi czytelnika, bibliotekarza i książki;
- zapewnić możliwie optymalne warunki dla przechowywania zbiorów oraz pracy bibliotekarzy i czytelników w zakresie, m. in. oświetlenia, temperatury, ochrony przeciwpożarowej;
- przyjąć rozwiązania techniczne pozwalające minimalizować koszty bieżącej eksploatacji budynku z elementami BMS.

W październiku 2000 r. zatwierdzono projekt budowlany i otrzymano zezwolenie na budowę. Prace budowlane rozpoczęto 20 listopada 2000 r. W połowie 2002 r. budynek był gotowy w stanie surowym zamkniętym. W sierpniu 2002 r., po Mszy Św. w sanktuarium

Miłosierdzia Bożego w Krakowie-Łagiewnikach, na parkingu przy budynku Biblioteki, Ojciec Święty Jan Paweł II spotkał się z przedstawicielami wyższych uczelni z całej Polski i pracownikami PAT. W następnym etapie, do końca 2006 r., zostało wykończzone i oddane do użytku ok. $\frac{1}{4}$ powierzchni biblioteki. W pomieszczeniach tych we wrześniu 2007 r. otwarto Międzywydziałową Czytelnię Czasopism Biblioteki PAT. W 2007 i 2008 r. przygotowany został zaktualizowany projekt zastępczy na dokończenie budowy. Od 20 kwietnia 2009 roku trwają prace wykończeniowe pozostałej części budynku. Ich zakończenie planowane jest na czerwiec 2010 r.

Fot.2-4 Zdjęcia z wizyty papieża Jana Pawła II w 2002 r.

Nowy budynek Biblioteki wyróżnia się w zabudowie dzielnicy ciekawą bryłą architektoniczną zaplanowaną na wycinku koła z pochylonym dachem w kierunku południowo-wschodnim poprzecinany pionowymi świetlikami. Forma budynku nawiązuje do okolicznych wzgórz. Fasady północna i zachodnia są proste i mają po ok. 70 m

długości, zaś zaokrąglona fasada południowo-wschodnia ma ok. 100 m. Każdą z fasad ma wyraźnie zróżnicowaną formę architektoniczną, dostosowaną do zmiennych warunków atmosferycznych i fizycznych otoczenia. Powierzchnia zabudowy wynosi ok. 3300 m², zaś powierzchnia całkowita czterokondygnacyjnego wnętrza ponad 8900 m², przy czym kolejne piętra mają coraz mniejszą powierzchnię (parter ok. 2830 m², I p. – ok. 2770 m², II p. ok. 2450 m², i najmniejsze III p. – ok. 660 m²).

Fot. 5 Budynek biblioteki o strony ul. Bobrzyńskiego

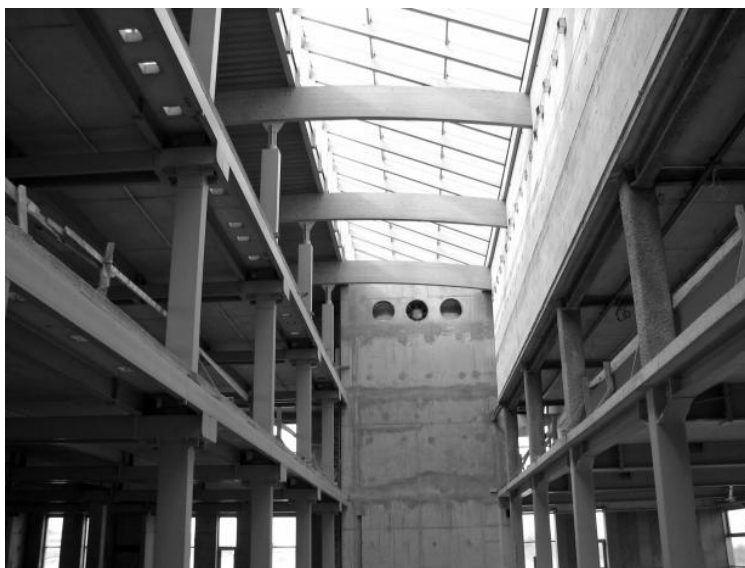
Fot. 6 Budynek od strony wejścia głównego do biblioteki

Na parterze budynku o powierzchni ok. 2830 m² zlokalizowano, m. in. hall główny, salę konferencyjną, szatnię, kawiarenkę i sklepik, pomieszczenia techniczne, magazyn zwarty oraz pomieszczenia dla archiwum. Na I piętrze o powierzchni ok. 2770 m² pomieszczą się katalogi, dyrekcja i administracja, wypożyczalnia, magazyn otwarty z wolno dostępnym księgozbiorem, separatki profesorskie i pokoje dla bibliotekarzy. Na II piętrze o powierzchni ok. 2450 m² będą znajdować się czytelnie z księgozbiorem w wolnym dostępie, zbiory specjalne (czytelnia, pracownia, dwukondygnacyjne magazyny), a także separatki profesorskie i pokoje dla bibliotekarzy. Na najmniejszym III piętrze o powierzchni ok. 660 m² będą umieszczone czytelnie multimedialne i zespołowa, oratorium oraz pomieszczenia techniczne. Ogółem w nowej bibliotece na czytelnie i katalogi przeznaczono ok. 1250 m², na magazyny zbiorów ok. 3650 m², na pomieszczenia pracownicze ok. 1050 m², na pomieszczenia pomocnicze i sanitariaty ok. 610 m², na komunikację ok. 1250 m², oraz na pomieszczenia techniczne ok. 700 m².

Szkieletowa konstrukcja stalowa budynku oparta jest na module 6 x 6 m, zaś konstrukcję nośną dachu stanowią belki z drewna klejonego, które będą widoczne wewnątrz biblioteki. System klimatyzacyjno-wentylacyjny zakłada minimalizację kosztów eksploatacji, z zastosowaniem odzysku ciepła w wymienniku obrotowym, a także waporowej cyrkulacji powietrza w przestrzeni otwartych magazynów. Instalacja klimatyzacji, ogrzewania i oddymiania budynku będzie automatycznie sterowana przez system komputerowy powiązany z systemami kontroli dostępu oraz sygnalizacji pożaru.

Fot. 7 Konstrukcja budynku, czytelnia na 2 piętrze

Fot. 8 Konstrukcja budynku

Budynek Biblioteki PAT będzie wyposażony w różne instalacje wewnętrzne, m. in. wodno-kanalizacyjną, przeciwpożarową (w tym hydranty, tryskaczowe, gaszenie gazem) oraz system sygnalizacji pożaru, oddymiania, klimatyzacji, ogrzewania i wentylacji mechanicznej z automatyką sterowania, elektryczną (w tym oświetlenia wewnętrznego i zewnętrznego, oświetlenia awaryjnego, a także zasilania trójfazowego, zerowania, odgromową, uziemienia); system okablowania strukturalnego; sieć komputerową; system kontroli dostępu; system telewizji dozorowej a także telewizji satelitarnej; system zabezpieczania zbiorów bibliotecznych RFID.

Fot. 9-10 Czytelnia czasopism (stan obecny – nie docelowy)

Efektywna praca biblioteki uczelnianej oraz wymienione powyżej systemy wymagają wyposażenia różnych typów, m.in.:

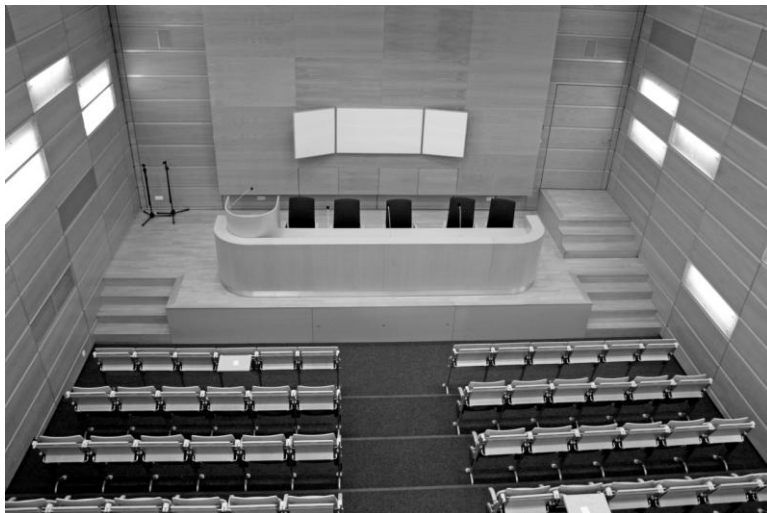
1. Sprzęt komputerowy i elektroniczny, w tym komputery stacjonarne i laptopy z drukarkami, skanery stacjonarne i bezdotykowe, aparaty telefoniczne, bramki kontrolne, czytniki stacjonarne i mobilne etykiet systemu ochrony książek RFID, telewizory.

2. Wyposażenie biblioteczne, w tym regały kompaktowe (ruchome) metalowe z różną głębokością półek i odstępami między półkami, regały stacjonarne metalowe o kolorystyce zróżnicowanej bokami regałów wykończonymi szkłem, wózki biblioteczne, stoliki, krzesła i fotele dla czytelników, lady (szatnia, portiernia, wypożyczalnia, rejestracja), a także wyposażenie intrologatori.

3. Wyposażenie biurowe, w tym m. in. biurka, szafy i regały drewniane, wyposażenie sali konferencyjnej (fotele – 108 szt., stół prezydialny, rzutnik, nagłośnienie), wyposażenie pokoi socjalnych (stoły, szafki, sprzęt agd), wyposażenie szatni (wieszaki, szafki na rzeczy), oraz wyposażenie sanitariatów.

4. Urządzenia techniczne, w tym m.in. urządzenia elektryczne (agregat prądowórczy, transformatory średniego napięcia, tablice

rozdzielcze, oświetlenie wewnętrzne i zewnętrzne), 3 windy, urządzenia klimatyzacji i wentylacji, z automatyką, tryskacze, urządzenia zabezpieczenia przeciwpożarowego, a także czujniki różnych systemów zabezpieczeń.

Fot. 11 Aula

Jedną przyczyn przeciągającej się budowy biblioteki był brak wystarczających środków finansowych. Od 2002 r. Akademia podejmowała starania o dofinansowanie dokończenia budowy ze środków unijnych na rozwój regionalny, najpierw w ramach Zintegrowanego Programu Regionalnego na lata 2004-2006, a następnie Małopolskiego Programu Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013. Ostatecznie w grudniu 2008 r. została podpisana umowa z Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego przewidująca dofinansowanie w wysokości 85% projektu pt. „Budowa Biblioteki Papięskiej Akademii Teologicznej w Krakowie – dokończenie”. Koszt całego projektu wynosi ok. 32 mln. zł, i powinien on być zakończony połowie 2010 r. Budowę budynku biblioteki do 2008 r. wykonywał oddział krakowski firmy Eiffage – Budownictwo – Mitex, zaś dokończenie realizuje wyłoniona w drodze przetargu publicznego firma Chemobudowa – Kraków.

Literatura:

1. Agnieszka Górka: Nowe budynki biblioteczne w Krakowie – Pychowicach. *Bibliotekarz*, nr 4/2009 s. 8-11.
2. K. Ingarden, Z. Kwapien: Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. *EBIB* nr 4/2001 (22). [dok. elektr.] <http://ebib.oss.wroc.pl/2001/22/ingarden.html> [odczyt: 14.05.2009].
3. Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie [dok. elektr.] <http://www.pat.krakow.pl/biblioteka1.php> [Strona WWW Biblioteki PAT – odczyt: 14.05.2009].

BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA¹

KOSZTY OSOBOWE BIBLIOTEK AKADEMICKICH W ASPEKCIE AWANSU ZAWODOWEGO PRACOWNIKÓW

Finanse stanowią podstawę działania każdej instytucji funkcjonującej w danym społeczeństwie opartym na racjonalnym zarządzaniu. Biblioteki naukowe jako jednostki organizacyjne szkoły wyższej, podległe są dominującemu nadal centralistycznemu systemowi zarządzania uczelniami. Analizując i porównując polskie biblioteki naukowe czy tylko pewne aspekty ich działalności nie sposób pominąć jednego z podstawowych elementów funkcjonowania, jakim jest ich sytuacja finansowa. Biorąc pod uwagę powszechną samodzielność finansową uczelni oraz swobodę w dysponowaniu funduszami, również w bibliotekach akademickich, warto potraktować biblioteki jako przedsiębiorstwo funkcjonujące w gospodarce, które jest narażone na typowe na rynku zjawiska popytu na usługi i podaży związanej z wydatkami².

Samodzielne rozstrzygnięcia realizowane w wielu aspektach zarządzania zespołami ludzkimi może podejmować tylko ten, kogo wyposażono w prawną możliwość swobodnego posługiwania się

---

¹ Uniwersytet Śląski w Katowicach – Biblioteka Teologiczna.

² Górski, Marek M. (2001). Analiza porównawcza finansowania i budżetów polskich bibliotek naukowych. [W:] *Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych. Materiały z konferencji. Kraków 19-21 września 2001*. Kraków: Akademia Ekonomiczna, s. 53.

środkami finansowymi³. Parametrem decyzyjnym w rachunku ekonomicznym dotyczącym gospodarowania zasobami ludzkimi nie są wyłącznie płace, ale również inne nakłady ponoszone przez pracodawców na pozyskiwanie i wykorzystanie zasobów pracy⁴. Formułując definicję kosztów pracy, brano pod uwagę, koszty pracy składające się z różnych rodzajów nakładów finansowych, jak koszty wynagrodzenia i świadczeń na rzecz pracowników, koszty świadczeń pośrednich oraz koszty organizacyjne polityki personalnej⁵.

Nowoczesne, profesjonalne zarządzanie polega na prawidłowo skonstruowanym i konsekwentnie realizowanym planie finansowym obejmującym koszty osobowe i rzeczowe instytucji. Na koszty osobowe składają się: wynagrodzenie brutto, premie, nagrody, dodatki za lata pracy, dodatki funkcyjne, nagrody jubileuszowe; świadczenia na rzecz pracowników: odpisy na zakładowy fundusz świadczeń społecznych, szkolenia, podróże służbowe⁶. Koszty rzeczowe instytucji obejmują: zbiory biblioteczne czyli druki zwarte i multimedia, prenumeratę czasopism i innych wydawnictw ciągłych, bazy CD-ROM, koszty obsługi i eksploatacji pomieszczeń oraz wszystkie inne wydatki składające się na infrastrukturę materialną, które nie wchodzi w skład kosztów osobowych⁷.

Analizując finanse bibliotek akademickich zauważa się, że znaczna część budżetu przeznaczona jest na fundusz osobowy pracowników, który ściśle łączy się z awansem pracowników. Celem awansu jest zwiększenie motywacji do pracy, szkolenie pracownika dla po-

---

³ Janiak, Jan (1995). Z problematyki samodzielności finansowej biblioteki szkoły wyższej. [W:] *Biblioteka naukowa, automatyzacja, organizacja, zarządzanie. Materiały z konferencji naukowej „Organizacja i zarządzanie bibliotekami naukowymi w procesie automatyzacji” Poznań 15-17 listopad 1994 r.* Warszawa: Wydaw. SBP, s. 9.

⁴ Wiktor, Jan (1991). *Koszty pracy w przedsiębiorstwach.* Warszawa: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, s. 14.

⁵ Jacukowicz, Zofia (2002). *Album wynagrodzeń w krajach Unii Europejskiej i w Polsce.* Warszawa: IPiSS, s. 57.

⁶ Kulicki, Jacek (2003). *Koszty zatrudnienia pracowników.* Kraków: Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, s. 30.

⁷ Ganińska, Halina (2000). Elementy kosztów działalności Biblioteki Głównej Politechniki Poznańskiej: próby analizy za lata 1994-1999. [W:] *Standaryzacja kosztów bibliotek naukowych. Kazimierz Dolny 20-22.09.2000.* Lublin: Biblioteka Politechniki Lubelskiej, s. 58.

trzeb instytucji, powierzanie nowych zadań i odpowiedzialności. Zazwyczaj awans jest związany ze zmianą warunków pracy na korzystniejsze z punktu widzenia pracownika. Zgodnie z definicją słownikową „Awans jest to podwyższenie lub poszerzenie uprawnień, zadań i odpowiedzialności pracownika, najczęściej połączone ze wzbogaceniem pakietu wynagrodzenia i ze zmianą stanowiska pracy”⁸. Awansowi pracownika powinien zawsze towarzyszyć przy najmniej jeden z atrybutów:

- zmiana stanowiska pracy na bardziej eksponowane w organizacji – awans stanowiskowy;
- podwyższenie wysokości wynagrodzenia lub zmiana składników, warunków i zasad jego przyznawania na bardziej odpowiadające preferencjom – awans płacowy;
- większy zakres uprawnień decyzyjnych i odpowiedzialności – awans odpowiedzialności;
- większa samodzielności w określaniu zadań i sposobów ich realizacji – awans autonomii;
- wzrost znaczenia dla realizacji celów przedsiębiorstwa zadań wykonywanych lub wzmocnienie pozycji w organizacji – awans w zakresie prestiżu;
- zwiększenie zasobu informacji dostępnych dla pracownika,
- dostosowanie zakresu obowiązków i sposobu organizacji pracy do preferencji pracownika,
- dopuszczenie pracownika do szerszych gremiów decyzyjnych⁹.

Wymienione atrybuty mogą występować równocześnie lub osobno u poszczególnych pracowników w różnych typach bibliotek¹⁰. Zdarza się również, że przeniesienie pracownika na inne stanowisko nie wiąże się z żadnym atrybutem awansu, nosi ono nazwę przesu-

---

⁸ Padzik, Kinga (2002). *Lexykon HRM. Podstawowe pojęcia z dziedziny zarządzania zasobami ludzkimi (ze słownikiem angielsko-polskim i polsko-angielskim)*. Warszawa: C.-H. Beck, s. 6.

⁹ *Słownik zarządzania kadrami* (2005). Pod red. Tadeusza Listwana. Warszawa: C.-H. Beck, s. 12.

¹⁰ Jazdon, Artur (2003). O nowych stanowiskach, specjalnościach i zawodach. [W:] *Zawód bibliotekarza dziś i jutro. Materiały z ogólnopolskiej konferencji Nałęczów 18-20 września 2003*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 112.

nięcia organizacyjnego. Istotnym aspektem awansu jest także awans na „boczny tor”, który polega na awansowaniu na stanowisko wyższe w hierarchii, jednak uważane za mniej istotne w instytucji. Działanie takie uznawane jest za błąd w zarządzaniu zasobami ludzkimi, ponieważ zwykle zmniejsza motywację oraz obniża rangę pracownika w oczach współpracowników, co znacząco wpływa na relacje międzyludzkie, ale czasami bywa konieczne.

Przedsięwzięcia związane z awansowaniem pracowników są elementem zarządzania związanym z rozwojem zawodowym i wspomagają proces stymulowania zachowań pracowników. Decyzje związane z awansem powinny być skutkiem uzyskiwania pozytywnych wniosków oceny pracowników. Na wielu bibliotekarzy ocena taka może zadziałać motywacyjnie oraz pomóc w określeniu celów wykonywanych zadań¹¹.

Ważnym elementem na drodze awansu zawodowego jest właściwe motywowanie pracowników do pracy. Polega ono na wytworzeniu pewnego układu sił, które skłonią pracownika do zachowania się w wymagany przez pracodawcę sposób. Jest to więc proces świadomego i celowego oddziaływania na pracowników poprzez dostarczenie środków i możliwości spełnienia ich oczekiwań w taki sposób, aby obie strony zarówno pracodawca jak i pracownik odniosły korzyści¹². Skuteczność działania motywacyjnego zależy też od osoby kierownika. Autorytet intelektualny, moralny i wiedza zawodowa kierownika sprawiają, że łatwiej mu wtedy zachęcić personel do dobrej pracy, czyli pracy ciekawej, odpowiadającej zainteresowaniom pracownika, jego skłonnościom psychicznym, temperamentowi oraz warunkom fizycznym¹³.

Na przestrzeni ostatnich lat powstało wiele teorii motywacji, na podstawie których można skonstruować pewien system motywacyjny, określający zasady skutecznego motywowania, a są nimi:

- zasada proporcjonalności,

---

¹¹ Wojciechowska, Maja (2006). *Zarządzanie zmianami w bibliotece*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 250.

¹² Koziński, Józef; Listwan, Tadeusz (2005). *Podstawy zarządzania organizacją*. Wrocław; Poznań: Passat – Paweł Pietrzyk; Forum Naukowe, s. 89.

¹³ Wojciechowski, Jacek (1997). *Organizacja i zarządzanie w bibliotekach*. Warszawa; Kraków: Wydaw. Naukowe PWN. Oddział, s. 234.

- zasada motywowania pozytywnego,
- zasada zróżnicowania,
- zasada niewielkiej odległości czasowej,
- zasada kompleksowości i systematyczności,
- zasada prostoty i przejrzystości systemu motywacyjnego,
- zasada internalizacji celów instytucji,
- zasada uwzględniania motywu samourzeczywistnienia,
- zasada zachowania progów bodźcowych,
- zasada umowy prawnej¹⁴.

Umiejętność motywowania podwładnych jest jednym z elementów decydujących o skuteczności pracy menedżera. Ważne jest poznanie czynników, które skłaniają pracowników do większej efektywności pracy, znacniejszego angażowania się w sprawy instytucji, bądź powodują satysfakcję z wykonywanych działań¹⁵. Czynniki motywacyjne to instrumenty zarządzania mające zapewnić wysoki poziom motywacji zatrudnionego personelu. Są one jednym z elementów składających się na system motywowania pracowników i obejmują: lokalizację firmy, sytuację ekonomiczną, wizerunek firmy na rynku, strukturę organizacyjną, treść i warunki pracy, poziom techniczny, stosunki społeczne, środki przymusu, zachęty i perswazji¹⁶. Czynniki motywacyjne można również sklasyfikować stosując kilka podziałów w zależności od: zakresu oddziaływania (zewnętrzne i wewnętrzne), kierunku działania (pozytywne, negatywne), formy wynagrodzenia (płacowe, pozapłacowe), sposobu oddziaływania (indywidualne, zespołowe) oraz z punktu widzenia zaspokajanych potrzeb (podstawowe, wyższego rzędu).¹⁷

Na drodze awansu zawodowego ważne miejsce zajmuje motywowanie samego siebie, czyli automotywacja. Jest to swego rodzaju pobudzanie do podejmowania określonego działania. Aby mówić

---

¹⁴ *Zasoby ludzkie w firmie. Organizacja, kierowanie, ekonomika* (2000). Pod red. Alicji Sajakiewicz. Warszawa: Poltex, s. 215.

¹⁵ Zybert, Elżbieta Barbara (2004). *Kultura organizacyjna w bibliotekach*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 123.

¹⁶ Pocztowski, Aleksy (2003). *Zarządzanie zasobami ludzkimi. Strategie – procesy – metody*. Warszawa: PWE, s. 233.

¹⁷ Kozioł, Leszek (2002). *Motywacja w pracy determinanty ekonomiczno-organizacyjne*. Warszawa; Kraków: PWN, s. 64.

o automotywacji należy zapoznać się z istotą samej motywacji, a ta odnosi się do sfery psychicznej człowieka i ma charakter wewnętrzny, atrybutowy, stanowi proces regulacji, który pełni funkcję sterowania czynnościami tak, aby prowadziły do osiągnięcia określonego wyniku lub celu¹⁸. Istota automotywacji polega na zmianie podejście do danego problemu – z „muszę” na „chcę i mogę”. Ale zanim w ogóle będzie można mówić o sposobach motywowania samego siebie należy podkreślić, że wykonywanie wszelkich czynności nie będących przyjemnością lecz obowiązkiem wymaga od człowieka pewnego zmuszania się. Większość ludzi mając do wyboru naukę, pracę bądź jakieś inne obowiązki woli wybrać odpoczynek, zabawę czy inną miłą formę spędzania czasu. Automotywacja sprowadza się do rezygnacji z przyjemności na rzecz obowiązków, dlatego, gdy ktoś podejmuje działanie wiążące się z osiągnięciem celu, to cel ten musi mieć dla niego istotne znaczenie, ale również musi on wierzyć, że postawiony cel jest osiągalny.

Istnieje wiele sposobów motywowania samego siebie. Christine Ingham przedstawia ich aż 101, jednak każdy sam wybiera jeden lub dwa, które są dla niego najlepsze¹⁹. Częstym sposobem motywowania się, są prawidłowe warunki pracy w jakich człowiek przebywa (np. zbyt wysoka lub niska temperatura, złe oświetlenie czy hałas). Dlatego też usuwanie niepożądanych warunków pomaga w prawidłowej realizacji zadań (np. instalacja klimatyzacji, żaluzji, zmiana oświetlenia). Często borykamy się z zadaniami, których nie mamy ochoty wykonać bądź wydają się one niewykonywalne. Wówczas myślimy o tych czynnościach z pewnym niepokojem. Pokonywanie trudności, to kolejny sposób automotywacji. Są to zarówno sposoby pomagające zmotywować własną psychikę, jak również istotne znaczenie mają warunki pracy, nasza kondycja fizyczna i umysłowa.

Umiejętne motywowanie pracowników oraz automotywacja wpisują się w strukturę prawidłowego zarządzania biblioteką. Zarządzanie kadrami i planowanie karier, awansowanie pracowników, powinny mieć charakter strategiczny i wiązać się ściśle ze strategią

---

¹⁸ Jasiński, Zdzisław (2005). *Podstawy zarządzania operacyjnego*. Kraków: Oficyna Ekonomiczna, s. 249.

¹⁹ Ingram, Christine (2000). *Automotywacja na 101 sposobów*. Kraków: IFC PRESS, s. 125.

rozwoju biblioteki, a także rozwojem posiadanego potencjału pracy. Pozwalają one osiągnąć obopólne korzyści, ograniczając koszty selekcji czy rekrutacji, wiążą pracowników z instytucją, a także umacniają kulturę organizacyjną w danej instytucji i redukują liczbę zbędnych destruktywnych konfliktów pomiędzy celami osobistymi pracowników, a ich zadaniami organizacyjnymi²⁰. Dobre opracowanie ścieżki kariery pracowników, sukcesywne ich awansowanie przynosi korzyści w postaci wyższych kwalifikacji pracowników, lepszego dopasowania ich zainteresowań do wykonywanej pracy, większej satysfakcji z pracy, co skutkuje znaczną poprawą efektywności i wydajności zatrudnionych. Ponieważ większość współczesnych instytucji to unikalne i niepowtarzalne systemy charakteryzujące się odmiennymi celami i potrzebami, dlatego do problemu opracowywania ścieżek kariery w każdej z nich podchodzi się w inny sposób, właściwy i najlepszy w danej sytuacji. Nie zmienia to faktu, że proces ten powinien być przedmiotem szczególnej troski kierownictwa, gdyż z pewnością w niedalekiej przyszłości przyniesie ogromne korzyści obu stronom – zarówno pracownikom, jak i pracodawcy.

Ścieżka kariery jest to logiczna i spójna sekwencja kolejnych stanowisk, które pracownicy obejmują w danej bibliotece, a której celem jest awans zawodowy pracowników, a co za tym idzie, osiągnięcie osobistych celów, spełnienie własnych ambicji, podnoszenie kwalifikacji, nabycie nowego doświadczenia, a także spełnienie oczekiwań biblioteki. Ideą ścieżek kariery jest wzbogacenie pracowników o nowe umiejętności i doświadczenie praktyczne, a nie tylko posiadanie formalnych dyplomów gwarantujących ukończenie konkretnych szkoleń zawodowych, czy dokumentów świadczących o posiadanym wykształceniu²¹. Ścieżki kariery są ważnym narzędziem stosowanym w procesie awansu zawodowego pracowników, sterowane poprzez komórki zarządzające zasobami ludzkimi w instytucji. Mimo faktu, że to pracownicy są najbardziej zainteresowani i odpowiedzialni za rozwój własnej kariery, biblioteki czy uczelnie wyższe ich zatrudniające mają w tym aspekcie wiele do zrobienia.

---

²⁰ Zybert, Elżbieta Barbara (2004). *Kultura organizacyjna...*, s.131

²¹ Jazdon, Artur (1998). *Drogi awansu i motywowania pracowników bibliotek. [W:] Wdrażanie nowych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie naukowej biblioteki akademickiej.* Kraków: Akademia Ekonomiczna, s. 112.

Powinno się w jasny sposób przekazać pracownikom wyczerpujące i przejrzyste informacje o możliwościach dotyczących ich kariery i rozwoju zawodowego, a także zachęcać pracowników do działań w tym kierunku, co skutkuje korzyściami zarówno po stronie pracowników (wzbogacenie umiejętności i poszerzenie kwalifikacji), jak i samej instytucji (pozyskiwanie coraz lepiej wykwalifikowanych pracowników w obrębie wewnętrznego rynku pracy, co ogranicza konieczność poszukiwania nowych pracowników na zewnątrz)²².

Mimo ściśle określonej wykładni prawnej dotyczącej przeszeregowania²³, w wielu bibliotekach akademickich opracowano własny regulamin według którego pracownicy biblioteki podlegają określonemu trybowi postępowania awansowego. W myśl tego regulaminu wniosek o awans lub przeszeregowanie powinien być złożony przez bezpośredniego przełożonego pracownika po spełnieniu wymagań określonych dla danego stanowiska. Wniosek awansowy pracownika biblioteki specjalistycznej, wydziałowej lub instytutowej, powinien być zaakceptowany przez dziekana właściwego wydziału.

Wniosek awansowy powinien zawierać dane będące podstawą awansowania, jak: poświadczenie wymagań formalnych, informacja o podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, przedstawienie poszerzonego zakresu obowiązków lub zmiana stopnia trudności realizowanych zadań, pozytywna opinia przełożonego. Wniosek o awans rozpatruje dyrektor biblioteki głównej wraz z komisją kwalifikacyjną. W skład komisji wchodzi: dyrektor, bezpośredni przełożony osoby awansowanej (kierownik oddziału biblioteki, kierownik biblioteki specjalistycznej), przedstawiciele związków zawodowych. Komisja kwalifikacyjna przygotowuje pisemną opinię do każdego rozpatrzonego wniosku awansowego. Następnie wniosek wraz z pozytywną opinią jest przekazywany do akceptacji rektora, a po zaakceptowaniu do działu spraw osobowych, który w terminie nie dłuższym niż 4 tygodnie finalizuje procedurę awansową. Zmiana stanowiska powinna być powiązana ze zmianą stawki i kategorii zaszeregowania,

---

²²Koziński, Józef; Listwan, Tadeusz (2005). *Podstawy zarządzania organizacją...*, s. 111.

²³ Biliński, Lucjan (2006). *Prawo biblioteczne na co dzień*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 188.

zgodnie z *Tabelą miesięcznych stawek wynagrodzenia zasadniczego pracowników służby bibliotecznej*²⁴.

Pracownicy z wieloletnim stażu pracy, zatrudnieni na najwyższym odpowiadającym ich kwalifikacjom stanowisku, mają prawo do zmiany stawki i kategorii wynagrodzenia²⁵. Podstawą przeszerogowania tych pracowników są: poszerzony zakres czynności, doświadczenie zawodowe, wysokie kompetencje zawodowe, rzetelne wykonywanie obowiązków, dyspozycyjność, udział w formach doskonalenia zawodowego lub czynny udział (referat, wystąpienie) w konferencjach i seminariach o charakterze bibliotekoznawczym, badawcze opracowanie problemu związanego z działalnością biblioteki głównej bądź biblioteki specjalistycznej lub publikacje w wydawnictwach specjalistycznych oraz działalność dydaktyczna i organizacyjna.

Jedną z metod wytyczania możliwych ścieżek kariery czy awansu dla pracowników bibliotek jest jasny i przejrzysty sposób przedstawienia przez kierownictwo możliwości zmiany stanowisk, dzięki czemu pomagają oni w rozwoju kariery zawodowej. Mając na uwadze personel, na pierwszym miejscu stawia się pogłębienie i poszerzenie zakresu umiejętności którymi dysponują pracownicy²⁶. Innym narzędziem tworzenia ścieżek kariery jest logiczny rozwój wiedzy i umiejętności, a także pożądanych cech jednostki, co nagradzane jest kolejnymi awansami wewnątrz struktury organizacyjnej danej biblioteki. Kształcenie i rozwój pracownika sprzyja poszerzeniu jego horyzontów, rozwijaniu cech osobowości takich jak innowacyjność i przedsiębiorczość²⁷. Wszelkie informacje dotyczące możliwości awansu, czy zmiany stanowiska, dostarczane są w tym przypadku przez analizę pracy, która stanowi podsumowanie niezbędnych wy-

---

²⁴ Tamże, s. 183.

²⁵ Warząchowska, Bogumiła (2008). Wydatki personalne i rzeczowe biblioteki. Płaca w bibliotekach. Biblioteki naukowe. [W:] *Finanse w bibliotece. Praktyczny poradnik dla dyrektorów, kierowników oraz pracowników bibliotek*. Pod red. Zdzisława Gębołyśia. Warszawa: Verlag Dashofer, s. 1-30.

²⁶ Armstrong, Michael (2002). *Zarządzanie zasobami ludzkimi*. Kraków: Wolters Kluwer Polska - OFICYNA, s. 186.

²⁷ Kostera, Monika (1997). *Zarządzanie personelem*. Warszawa: Polskie Wydaw. Ekonomiczne, s. 40.

magań kwalifikacyjnych na danym stanowisku, jak również zakres późniejszych obowiązków i kompetencji.

Profile wymagań kwalifikacyjnych zaczerpnięte z analizy pracy, porównywane są z indywidualnymi profilami konkretnych pracowników i na tej podstawie określana jest różnica pomiędzy tzw. potencjalnym a rzeczywistym profilem stanowiska pracy. Im różnica między wyżej wymienionymi profilami jest mniejsza, tym dobór pracownika na dane stanowisko lepszy, tym lepsze szanse pracownika na samokształcenie i dalszy rozwój, a także ogromna korzyść dla uczelni wynikająca z pozyskania pracownika wyższego szczebla doskonale znającego instytucję bez konieczności poszukiwania go na zewnętrznym rynku pracy. Samo określenie możliwych form awansów czy ścieżek kariery nie gwarantuje jeszcze odpowiedniego rozwoju personelu biblioteki²⁸.

Powszechnie wiadomo, że zainteresowanie instytucji rozwojem zawodowym pracowników jest nie mniejsze od zainteresowania rozwojem zawodowym przez samych pracowników. W bibliotekach ważną rolę odgrywają wszelkie komórki czy działy odpowiedzialne za zarządzanie kadrami. Właściwe zarządzanie zasobami ludzkimi, w tym troska o rozwój pracowników, przyczynia się do osiągnięcia sukcesów przez instytucję. Inwestowanie w rozwój tego zasobu pozwala osiągnąć maksymalny efekt, zatem personel należy traktować jako aktywa, a nie koszty instytucji²⁹.

Poza opracowaniem możliwych ścieżek karier, czy drogi awansu zawodowego przeszkolony zespół powinien rozpoznawać potrzeby kadrowe w bibliotece i dostosowywać obsadzanie stanowisk do istniejącej podaży potencjału pracy wewnątrz biblioteki³⁰. Istotne jest, aby dostosowywać potrzeby i aspiracje pracownika do potrzeb i oczekiwań kadrowych wynikających z przewidywania kariery tak, aby korzyści były czerpane obustronnie. Pracownik ma prawo do godziwego wynagrodzenia, które pozwala na zaspokojenie podsta-

---

²⁸ Wojciechowska, Maja (2006). *Zarządzanie zmianami w bibliotece...*, s. 269.

²⁹ Czerwińska, E.; Kmieciak, A. (2008). *Rozwój zawodowy pracowników elementem zarządzania zasobami ludzkimi w bibliotekach*. [W:] *Zarządzanie kadrami w bibliotece: praca zbiorowa*, pod red. Joanny Kamińskiej i Beaty Żołędowskiej-Król. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 43.

³⁰ Wojciechowska, Maja (2006). *Zarządzanie zmianami w bibliotece...*, s. 250.

wowych potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturowych³¹. Powinien mieć również jasno określone kryteria wynagrodzenia w odniesieniu do wymagań kwalifikacyjnych oraz zajmowanego stanowiska lub wykonywanej pracy³². Ważne jest umiejętne doradzanie w kwestii kariery, związane z oceną dotychczasowej pracy i na tej podstawie udzielanie porad w sprawie dalszego rozwoju pracownika.

Znaczącą rolę odgrywają tu menedżerowie do spraw personalnych lub inne działy odpowiedzialne za sprawy kadrowe w bibliotece. Konieczne jest również pomaganie w rozwoju zawodowym pracowników poprzez stwarzanie możliwości dalszej edukacji, szkoleń, udzielanie długoterminowego urlopu na doksztalcanie się czy pomoc w rozpoczęciu lub kontynuowaniu studiów. Wielu badaczy podkreśla, że najważniejszym zasobem każdej organizacji są jej pracownicy³³. To od ich wykształcenia, możliwości intelektualnych, znajomości języków obcych, chęci uczenia się i doksztalcania, a przede wszystkim profesjonalnego podejścia do wykonywanego zawodu zależy obraz instytucji jaki kształtuje się u jej użytkowników. Również w bibliotece akademickiej profesjonalizm bibliotekarza na równi z dostępnymi zasobami źródeł informacji decyduje o satysfakcji pracownika naukowego i studenta³⁴. Pożądane są postawy otwarte na nowe pomysły i rozwiązania, ale koniecznością staje się stosowanie czynników motywujących pracowników. Różnorodne sposoby motywowania pracowników powodują, że nawet jednostki bierne, przy systematycznym, pozytywnym wspieraniu kierownictwa i innych członków zespołu uaktywniają się i zaczynają inwestować w swój rozwój. W ostatnim czasie inwestowanie w swój rozwój jest wskazane, a właściwie konieczne nie tylko dla własnej satysfakcji czy dobra instytucji, ale absolutnie niezbędne w trybie postępowania kwalifikacyjnego przy zmianie stanowiska pracy czy przeszerogowania.

---

³¹ Małkowska, Danuta; Jacewicz, Agnieszka (2006). *Kadry i płace*. Gdańsk: Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., s. 16.

³² Małkowska, Danuta (2004). *Wynagrodzenia 2004. Ewidencja, dokumentacja, rozliczenia*. Gdańsk: Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., s. 7.

³³ Sokołowska-Gogut, Anna (2001). Analiza porównawcza zasobów ludzkich polskich bibliotek naukowych. [W:] *Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych. Materiały z konferencji (Kraków 19-21 września 2001)*. Pod red. Anny Sokołowskiej-Gogut. Kraków: Akademia Ekonomiczna, s. 129.

³⁴ Tamże, s. 129.

Podstawową grupą działalności bibliotecznej stanowią pracownicy służby bibliotecznej. Awans zawodowy pracowników służby bibliotecznej uwarunkowany jest odpowiednimi kwalifikacjami i wymaganym stażem pracy. Pracownicy służby bibliotecznej w uczelniach wyższych są zatrudniani, wynagradzani oraz podlegają trybowi postępowania kwalifikacyjnego na stanowiska starszego bibliotekarza i kustosa zgodnie z ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. 2005 nr 164 poz. 1365) oraz *Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego* z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej (Dz. U. 2006 nr 251, poz.1852). Aby uzyskać w drodze awansu zawodowego wyższe stanowisko w zawodzie bibliotekarza w uczelni wyższej trzeba spełniać określone warunki.

Zgodnie z tą ustawą młodszy bibliotekarz ubiega się o stanowisko bibliotekarza jeśli posiada wykształcenie: wyższe bibliotekarskie lub inne wyższe odpowiadające wykonywanej specjalności oraz 3 lata pracy; inne wyższe oraz 4 lata pracy; studium bibliotekarskie oraz 5 lat pracy; średnie bibliotekarskie oraz 6 lat pracy; inne średnie oraz 8 lat pracy.

Wzór wniosku awansowego w bibliotekach szkół wyższych dla pracowników bibliotecznych.

Wniosek awansowy		
..... (nazwa komórki)	..... (miejsowość data)	
..... rok urodzenia	..... (tytuł, imię i nazwisko)	
Wykształcenie.....		
Liczba lat pracy zawodowej, ogółem..... w tym (nazwa instytucji).....		
Dotychczasowe stanowisko służbowe.....		
Kategoria uposażenia..... stawka wynagrodzenia zł..... od dnia.....		
Proponowane stanowisko służbowe.....		
Kategoria uposażenia..... stawka wynagrodzenia zł..... od dnia.....		
Uzasadnienie:		
Wniosek uzgodniono:		
.....	.....	.....
Organizacja związkowa	Kierownik komórki	Dyrektor

Bibliotekarz ma prawo ubiegać się o stanowisko starszego bibliotekarza jeśli posiada: ukończone studia wyższe, ukończone studia podyplomowe z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (nie dotyczy absolwentów kierunków studiów wyższych informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz osób posiadających stopień naukowy), 6-letni staż pracy w bibliotece naukowej, co najmniej dwutygodniową praktykę specjalistyczną w bibliotece naukowej, potwierdzoną zaświadczeniem o jej ukończeniu.

Przykład zaświadczenia o odbytej praktyce specjalistycznej w bibliotece naukowej niezbędnej do awansowania na stanowisko starszego bibliotekarza:

..... (miejsowość data)	..... (nazwa instytucji)
Zaświadczenie	
Podstawa prawna: Art. 151 ust.1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. nr 164, poz. 1365, z późn. zm.) oraz Rozporządzenia MNiSW z dnia 22 grudnia 2006 (Dz. U. nr 251, poz 1852).	
<i>Zaświadcza się, Pan/i mgr .....zatrudniona na stanowisku bibliotekarza w ..... odbył/a w terminie od dnia ..... do dnia ..... dwutygodniową praktykę specjalistyczną w Bibliotece .....</i>	
..... (dyrektor biblioteki)	

Starszy bibliotekarz ubiega się o stanowisko kustosza jeśli posiada: ukończone studia wyższe magisterskie lub równorzędne, ukończone studia podyplomowe z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (nie dotyczy absolwentów kierunków studiów wyższych informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz osób posiadających stopień naukowy), 10-letni staż pracy w bibliotece naukowej, co najmniej miesięczną praktykę specjalistyczną w innej poza macierzystą, bibliotece naukowej, potwierdzoną zaświadczeniem o jej ukończeniu.

Przykład zaświadczenia o odbytej praktyce specjalistycznej w bibliotece naukowej niezbędnej do awansowania na stanowisko kustosza bibliotecznego:

..... (miejscowość data)	..... (nazwa instytucji)
Zaświadczenie	
Podstawa prawna: Art. 151 ust.1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. nr 164, poz. 1365, z późn. zm.) oraz Rozporządzenia MNiSW z dnia 22 grudnia 2006 (Dz. U. nr 251, poz 1852).	
<i>Zaświadcza się, Pan/i mgr.....zatrudniona na stanowisku starszego bibliotekarza w.....</i>	
<i>odbył/a w terminie od dnia.....do dnia.....miesięczną praktykę specjalistyczną w Bibliotece .....</i>	
..... (dyrektor biblioteki)	

W bibliotekach naukowych najwyższe stanowiska zajmują bibliotekarze dyplomowani oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej. Zgodnie z art. 108 *Prawo o szkolnictwie wyższym* status bibliotekarzy dyplomowanych jest równy nauczycielom akademickim. Awans zawodowy pracowników zatrudnionych na stanowisku dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego* z dnia 22 grudnia 2006 r. określa: warunki jakie powinien spełniać kandydat na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, formy i tryb postępowania kwalifikacyjnego stanowiącego podstawę do przyznania uprawnień dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, warunki awansowania dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

Wzór zaświadczenia potwierdzający uzyskanie kwalifikacji zawodowych dyplomowanego bibliotekarza:

Komisja egzaminacyjna do przeprowadzenia postępowania (miejsowość data) kwalifikacyjnego dla kandydatów .na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej .....
(miejsowość, data)

**Zaświadczenie
potwierdzające uzyskanie kwalifikacji zawodowych dyplomowanego
bibliotekarza**

Pan/Pani .....
urodzona dnia .....
w .....
w wyniku postępowania kwalifikacyjnego przed Komisją Egzaminacyjną powołaną w trybie przepisów rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 r. w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej (Dz. U. nr 155, poz. 1111) uzyskał/a kwalifikacje dyplomowanego bibliotekarza

.....
(miejsowość)

.....
(data)

Przewodniczący
Komisji Egzaminacyjnej

(pieczęć i podpis)

Wzór zaświadczenia potwierdzający uzyskanie kwalifikacji zawodowych dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej:

Komisja egzaminacyjna do przeprowadzenia postępowania (miejsowość data) kwalifikacyjnego dla kandydatów .na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej .....
(miejsowość, data)

**Zaświadczenie
potwierdzające uzyskanie kwalifikacji zawodowych dyplomowanego
pracownika dokumentacji i informacji naukowej**

*Pan/Pani.....
urodzona dnia.....
w.....
w wyniku postępowania kwalifikacyjnego przed Komisją Egzaminacyjną powołaną w trybie przepisów rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 r. w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej (Dz. U. nr 155, poz. 1111) uzyskał/a kwalifikacje dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej*

.....
(miejsowość)

.....
(data)

Przewodniczący
Komisji Egzaminacyjnej

(pieczęć i podpis)

Przykładowy akt mianowania na stanowisko starszego kustosza dyplomowanego

.....
(miejsowość data)

.....
(nazwa instytucji)

Akt mianowania

.....
(dane osobowe kandydata do mianowania)

*Na podstawie art. 108 pkt 4, art. 113 pkt 1, art. 118 ust 1-2 oraz art. 119 ust. 1 pkt 3 ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164 poz. 1365 ze zm.) w związku z && 137 i 163 Statutu ....., z dniem .....roku na czas nieokreślony mianuję Pana/Panią na stanowisko starszego kustosza dyplomowanego w pełnym wymiarze czasu pracy w .....jako podstawowym miejscu pracy w rozumieniu art.2 ust.1 pkt 33 cyt. wyżej ustawy.
Miejsce wykonywania pracy: .....*

Jednocześnie, zgodnie z Rozp. MNiSzW z dnia 22.12.2006 w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej w uczelni publicznej (Dz. U. Nr 251 poz.1852, przynaję Pani/Panu wynagrodzenie zasadnicze w wys. .... miesięcznie oraz dodatki za staż pracy w wysokości .....% wynagrodzenia zasadniczego miesięcznie.

Równocześnie z dniem ..... ulega rozwiązaniu mianowanie na stanowisko kustosza dyplomowanego.

.....
(Podpis pracodawcy)

Oświadczam, że oryginał niniejszego mianowania otrzymałam i po zapoznaniu się z jego treścią zaproponowane mi warunki zatrudnienia przyjmuję
Do wiadomości:

1. Dział Zatrudnienia i Płac
2. Jednostka .organizacyjna
3. a/a

Przedstawiona pokrótce droga awansu zawodowego pracowników zatrudnionych w bibliotekach akademickich, daje obraz polityki kadrowej uczelni wyższych. Z jednej strony widzimy pracowników służby bibliotecznej wykonujących prace zgodnie z regulaminem i ze swoim zakresem czynności, z drugiej strony bibliotekarze dyplomowani, których zakresy nie różnią się niczym od tych sprzed awansu, tzn. nadal wykonują prace nie mające nic wspólnego z działalnością dydaktyczną i naukowo-badawczą. Właściwy dobór pracowników wymaga oceny ich umiejętności i cech osobowościowych oraz dostosowania do potrzeb każdego stanowiska pracy, określonych w drodze specjalnej analizy. Analiza pracownicza powiązana z analizą stanowisk pracy ułatwia trafny dobór personelu do stanowisk pracy i jest ważnym elementem kierowania instytucją. Wszelkie ustalenia, opisy i objaśnienia zasad i organizacji pracy w bibliotece, dla sprawnego funkcjonowania jej powinny uzyskać postać sformalizowaną jako akty normatywne. Dzięki tym aktom prawnym działania związane z funkcjonowaniem bibliotek akademickich, a tym samym z właściwą polityką zatrudnienia stają się przejrzyste. Wiedza bibliotekarzy na temat organizacji i zarządzania winna być stale uzupełniania dla dobra instytucji i pracowników w niej zatrudnionych. Dobrze przygotowany bibliotekarz, czy specjalista dziedzinowy to dobra wizytówka biblioteki. Inwestowanie w pracownika i dbanie o stały jego rozwój to wynik umiejętnego i sprawnego zarządzania instytucją niezbędny do jej prawidłowego funkcjonowania.

KS. TOMASZ GARWOLIŃSKI¹

DZIEJE BIBLIOTEKI „HOSIANUM” (BRANIEWO – OLSZTYN: 1565–2008)

Jezuici, sprowadzeni do diecezji warmińskiej przez kard. Stanisława Hozjusza w 1564 r., założyli w Braniewie kolegium. Pierwszy akt erekcyjny kolegium w Braniewie i związanych z nim instytucji został wydany 21 sierpnia 1565 r. W tym dokumencie zadeklarowano, że w Braniewie jezuici będą prowadzić gimnazjum dla młodzieży świeckiej i seminarium diecezjalne dla dwudziestu czterech kleryków². W wyniku nieścisłości powstał drugi dokument erekcyjny z 16 grudnia 1566 r., doskonalszy od pierwszego³. Seminarium rozpoczęło funkcjonowanie 25 listopada 1567 r. Doświadczenia jednak skłoniły do ponownej analizy dokumentu erekcyjnego, co dało w efekcie trzeci akt erekcyjny z 6 listopada 1568 r.⁴ Papież Pius V 4 lutego 1571 r. zatwierdził ten ostatni dokument⁵.

Kolegium jezuickie w Braniewie nie mogło się obyć bez książek. Nie sposób wyobrazić sobie funkcjonowania ośrodka szkolnego bez biblioteki. O potrzebie książek dla kolegium pisano do generała jeszcze w 1564 r., a więc zanim jezuici zamieszkali w Braniewie⁶. Ci

---

¹ Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum” i Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

² Oryginał: Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, Dok. Kap. L 50.

³ Oryginał: Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, Dok. Kap. J 9.

⁴ Oryginał: Biblioteka Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, rkps nr 17.

⁵ Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie w Braniewie i jego księgozbiór 1565-1626*, Olsztyn: Hosianum, s. 16-22.

⁶ Korewa, J. (1964). *Geneza braniewskiego Hosianum*. Poznań, s. 134, 210, 228; Grzebień, Lucjan (1975). Organizacja bibliotek jezuickich w Polsce od XVI do XVIII wieku. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 30, s. 265.

zakonnicy, którzy przybyli jako pierwsi, zapewne nie przywieźli ze sobą żadnych książek. W daleką podróż nie dało się zabrać ze sobą większego ciężaru. Pierwszą partię książek mogli otrzymać u kard. Hozjusza w Lidzbarku, kiedy w styczniu 1565 r. wozami przetransportowano ich do Braniewa.

Jezuici otrzymali w Braniewie kościół i klasztor po franciszkanach oraz szereg rzeczy ruchomych, w tym kompletną bibliotekę, to znaczy regały z książkami. Było to 300 woluminów. Mogło się tam znaleźć wiele cennych inkunabułów oraz średniowiecznych książek rękopiśmiennych. Biblioteka ta zawierała m. in. część księgozbioru Tomasza Wernera, kanonika warmińskiego, z 1498 r.⁷ Spisu książek biblioteki jezuickiej dokonał Marcin Kromer – wówczas kanonikantor Kapituły Warmińskiej. Były one podzielone na 9 działów. Dział pierwszy zawierał głównie dzieła Ojców i Doktorów Kościoła. Dział drugi obejmował pisma scholastyków średniowiecznych. Dział trzeci tworzyły pozycje o treści apologetycznej i polemicznej. Dział czwarty był najobfitszy i obejmował dzieła wybitnych kaznodziejów. Dział piąty zawierał książki dotyczące prawa i teologii moralnej. Dział szósty i ósmy obejmował książki z zakresu historii Kościoła powszechnego i partykularnego oraz z zakresu geografii i historii. W dziale siódmym znajdowały się różnej jakości utwory filozoficzne, napisane w średniowieczu i w wieku XVI. Dział dziewiąty zawierał dzieła mówców starożytnych, a dział dziesiąty – dzieła dawnych poetów⁸.

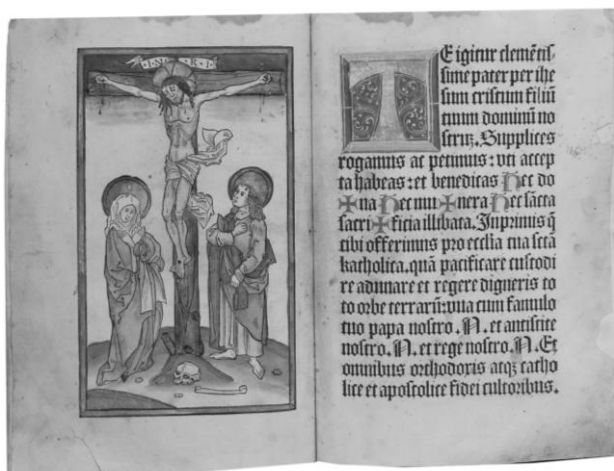
Trzon biblioteki jezuickiej stanowiły książki odziedziczone. Jednak wszechstronna działalność jezuitów związana z przekazem słowa wymagała od nich posiadania odpowiedniego księgozbioru i uzupełniania go nowymi pozycjami. Zakon ten bowiem stawiał sobie inne cele i zadania niż franciszkanie, którzy bardziej izolowali się od ludzi i cały swój wysiłek skupiali na osobistym uświęceniu. Jezuici zaś musieli dostarczyć książek potrzebnych do nauki. Chętnie gromadzili więc lektury pisarzy starożytnych. W kolegium braniewskim

---

⁷ *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995* (1966). Red. Lucjan Grzebień. Kraków: WAM, s. 64-65; Lichański, Jakub Zdzisław (1990). Biblioteka *Collegium Societatis Iesu* w Braniewie. Próba charakterystyki. *Studia Warmińskie* 27, s. 310.

⁸ Obląk, Jan (1968). O początkach kolegium jezuickiego i seminarium duchownego w Braniewie. *Studia Warmińskie* 5, s. 9-15.

kanon lektur był wzorowany na Collegium Romanum i obejmował pisma Cezara, Salustiusza, Liwiusza. Korzystano również z dzieł historycznych rodzimych autorów, takich jak: Marcin Kromer, Reinhold Heidenstein, Maciej z Miechowa, Andrzej Patrycy Nidecki i szereg innych. Dla jezuitów księgozbiór stanowił warsztat codziennej pracy. Książki były im nieodzowne nie tylko do nauki w szkole, ale też jako pomoc dla teologów polemicznych. A jezuici braniewscy mieli okazję do konfrontacji religijnych z teologami ośrodka królewieckiego, głównie z profesorami tamtejszego uniwersytetu⁹.

Inc. 229 – Missale Warmiense z 1497 r.

Biblioteka braniewska zawierała także pomoce dla kaznodziejów. Jezuici nie tylko prowadzili szkoły i seminaria, ale też podejmowali się prowadzenia rekolekcji zamkniętych dla okolicznych księży. Kanonicy fromborscy (np. Wojciech Rudnicki) lubili w klasztorze braniewskim odbywać rekolekcje ignacjańskie. Biskupi warmińscy podsyłali do seminarium diecezjalnego księży zagrożonych moralnie: albo na pokutę, albo na uzupełnienie wykształcenia. Dla nich też były potrzebne książki, ponieważ należało im zapewnić lekturę duchową¹⁰.

⁹ Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie...*, s. 73, 93-95.

¹⁰ Tamże, s. 97.

Jezuici na Warmii nie angażowali się poważniej do duszpasterstwa. Prawo kanoniczne nie pozwalało tego czynić wszystkim zakonnikom ze względu na cel zakonu, jakim było uświęcenie własne. Czasem jednak prowadzili misje wewnątrz diecezji i w innych diecezjach. Potrzebowali do tej pracy książek homiletycznych, których w bibliotece braniewskiej znajdowało się sporo¹¹.

Jak więc widać, co do treści, w bibliotece kolegium przewagę miały dzieła z zakresu problematyki religijnej, ale też wyraźnie prezentowane były inne działy, jak np. medycyna, astronomia, matematyka, historia. W dziale medycznym uderza duża grupa dzieł z zakresu zielarstwa. Odnaleźć można też było prace z dziedziny chirurgii, a także rozprawy Paracelsusa. Dobrze prezentowany był dział książek szkolnych, takich jak gramatyki, słowniki, traktaty retoryczne, utwory klasyków rzymskich i greckich¹².

Jezuici nie otrzymywali zbyt wielu książek dzięki zapisom testamentowym. Proboszczowie z reguły nie zapisywali im książek, bo sami posiadali ich niewiele, a jeśli coś mieli, to nie śmieli swoich skromnych pozycji oferować jezuitom, o których wiedzieli, że mają duży i cenny księgozbiór. Poza tym na plebaniach były książki, które należały do parafii i proboszczowie nimi nie dysponowali. Na Warmii pokaźne księgozbiory posiadały przede wszystkim kolegia duchownych: kanonicy katedralni we Fromborku, kanonicy kolegiacy w Dobrym Mieście, kolegium wikariuszy we Fromborku i wreszcie najważniejsza – biblioteka biskupów na zamku w Lidzbarku¹³.

Bogatą bibliotekę posiadał kard. Stanisław Hozjusz. Niewątpliwie, gdyby zmarł na Warmii, jego książki dostałyby się do księgozbioru jezuickiego. Zmarł jednak w Italii i Reszka – współwykonawca testamentu – rękopisy i pewną część książek przekazał do biblio-

---

¹¹ Tamże, s. 97-98.

¹² Tamże, s. 114; Lichański, Jakub Zdzisław (1990). Biblioteka *Collegium Societatis Jesu...*, s. 315-316.

¹³ Höhn, A. (1929). Die Bibliothek des Kollegiatstiftes in Guttstadt. Guttstadt; Kolberg, J. (1906). Kleinere Mitteilung. *Pastoralblatt für die Diözese Ermland*, s. 9-10; Bader, P. (1903). Die Domvikarienbibliothek zu Frauenburg, *Pastoralblatt für die Diözese Ermland*, s. 18-20, 45-47; Hitler, F. (1874). *Analekta Warmiensia. Studien zur Geschichte der ermländischen Archive und Bibliotheken*, *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands* 5, s. 336-346; Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie...*, s. 98-99.

teki Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁴. Następni biskupi też tylko w nieznaczny sposób zasilili księgozbiór jezuicki. O losach księgozbioru Kromera niewiele wiadomo. Sporą bibliotekę pozostawił Andrzej Batory, ale została ona wykupiona częściowo przez biskupa Szymona Rudnickiego i przez księgarza gdańskiego Jana Krausa, reszta zaś została sprzedana na aukcji na pokrycie długów zmarłego. O bibliotece Szymona Rudnickiego i Jana Olbrachta Wazy też niewiele wiadomo, natomiast sporo książek z biblioteki Mikołaja Szyszkowskiego dotarło do księgozbioru jezuickiego, np. cenne dzieła Salmerona i Suareza otrzymało kolegium reszelskie. Tak więc kolegium braniewskie po biskupach warmińskich nie odziedziczyło większej ilości książek¹⁵.

Abraham Ortelius: Theatrum Orbis Terrarum z 1592 r. (mapa świata)

Jezuici książki albo kupowali, albo otrzymywali z domu generalnego lub z innych kolegiów. W 1580 r. włączono do biblioteki księgozbiór posiadany przez jezuitów w Gramunkeholmen w Szwecji.

¹⁴ Zathy, Jerzy; Lewicka-Kamińska, Anna; Hajdukiewicz, Leszek (1966). *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*. T. 1: 1364-1775. Kraków: Uniw. Jagielloński; Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie...*, s. 77-78.

¹⁵ Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie...*, s. 78.

W latach 1569-1584 zakupiono też i oprawiono książki za dużą sumę ponad 1 000 grzywien m.in. w Królewcu i Poznaniu¹⁶.

Niewątpliwie okazję do powiększenia biblioteki zakonnej stwarzali drukarze braniewscy. Drukarnię w Braniewie założył Jan Sachs w 1589 r. Najpierw znajdowała się ona w prywatnych rękach, ale jezuita wykupili ją w 1697 r. Na przeszło 500 pozycji wydanych przez oficynę braniewską w ciągu jej całego istnienia, zdecydowana większość ukazała się na zamówienie jezuitów¹⁷.

Sporych nakładów wymagały oprawy książek. Książki często kupowano w stanie surowym i oprawiano je we własnym zakresie. To było tańsze niż kupno już oprawionych. Dodatkowo jezuitom umożliwiałoby to wytłoczenie na oprawie wzorów czy superekslibrisów zgodnych z ich upodobaniem. Niektóre z ksiąg posiadały wyszukane oprawy artystyczne z wytłokami, które dla badaczy dziejów introliigatorstwa stanowią interesujący przedmiot badań naukowych¹⁸.

Księga łańcuchowa, inkunabuł z 1480 r.

¹⁶ *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy...*, s. 65; Lichański, Jakub Zdzisław (1990). *Biblioteka Collegium Societatis Iesu...*, s. 311.

¹⁷ Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie...*, s. 99-101.

¹⁸ Tamże, s. 102; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy...*, s. 65.

Biblioteka kolegium w Braniewie była – zdaniem prof. Jakuba Z. Lichańskiego – „jedną ze świetniejszych bibliotek europejskich czasów renesansu, reformacji i kontrreformacji”¹⁹.

Jeśli chodzi o organizację funkcjonowania bibliotek jezuickich, w tym również biblioteki braniewskiej, to w każdym kolegium pracował wyznaczony przez rektora jeden zakonnik odpowiedzialny za księgozbiór – *praefectus bibliothecae*. Nie była to jednak funkcja szczególnie znacząca. Stanowisko bibliotekarza stanowiło raczej początek niż uwieńczenie kariery. Do jego zadań należało: właściwe, zgodne z zasadami obowiązującymi w zakonie kierowanie biblioteką i jej organizacja (prowadzenie katalogu rzeczowego i alfabetycznego, prowadzenie księgi wypożyczeń, kontrola księgozbioru pod względem jego zgodności z indeksem ksiąg zakazanych) oraz zapewnienie niezbędnych książek do nauki. Zasady organizacji biblioteki jezuickiej były na tyle dobre, że stanowiły wzór dla innych bibliotek, m.in. biblioteki uniwersyteckiej w Uppsali²⁰. Główna część książek znajdowała się w jednym pomieszczeniu, ustawiona na półkach według działów rzeczowych, a w ramach działu według formatu. Biblioteka domu składała się w kilku członów: z biblioteki wspólnej i wydzielonych działów specjalistycznych dla mniejszych grup lub nawet pojedynczych osób zajmujących ważną pozycję w klasztorze. I tak były mniejsze biblioteki dla rektora domu, profesora retoryki, teologii, filozofii, poezji, gramatyki; dla nowicjuszy i osobno dla braci zakonnych oraz dla konwiktu szlacheckiego. Właściwie każdy jezuita w swoim pokoju miał małą bibliotekę podręczną.

Z tych bibliotek wydzielonych największą autonomię posiadała biblioteka seminarium diecezjalnego, założona w 1565 r. W Braniewie seminarium od samego początku znajdowało się w osobnym domu i tam było miejsce tego księgozbioru, który właściwie stanowił osobną jednostkę. Książki dla kleryków diecezjalnych zakupili nie jezuici, ale diecezja i niewątpliwie nie zostały one włączone do ogólnego księgozbioru kolegium²¹. W ciągu pierwszego dziesięciolecia nie zgromadzono zbyt wielu książek w bibliotece seminarium. Były to przede wszystkim podręczniki potrzebne klerykom do nauki.

¹⁹ Lichański, Jakub Zdzisław (1990). Biblioteka *Collegium Societatis Jesu...*, s. 310.

²⁰ Tamże, s. 311.

²¹ Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie...*, s. 102-103.

Ilość całego księgozbioru podana przez Kromera wynosiła 95 książek. Zawierał on pisma z zakresu teologii biblijnej, pastoralnej i liturgiki, ponadto z prawa kościelnego, retoryki i literatury łacińskiej. Na uwagę zasługują wśród nich: „Katechizm” Soboru Trydenckiego, pisma Hozjusza, Kromera, Piotra Kanizjusza, Jana Ecka. Stan ówczesnej biblioteki świadczył o trudnościach materialnych seminarium, które nie mogło przeznaczyć większych funduszy na cele biblioteki²².

Szwedzi w 1626 r. ograbili całą północną Polskę. Ich łupem padły biblioteki klasztorne w Pelplinie, Tczewie, Oliwie i Żarnowcu. Także Braniewo – jego kościoły, szkoły i biblioteki – padły łupem wojsk szwedzkich. Szwedzi zabrali ponad 1 300 książek z Braniewa. Również prawie cała biblioteka Mikołaja Kopernika z Fromborka została wywieziona do Szwecji. I właśnie te książki – zagrabione w Braniewie i Fromborku – Szwedzi cenili sobie najbardziej. Gustaw Adolf nie kierował się tu jednak racjami naukowymi. Chodziło mu o zniszczenie katolickiego ośrodka studiów i szkół, jakim było Braniewo²³.

Gdy w 1637 r., po opuszczeniu Szwedów, jezuita powrócił do Braniewa, zajęli się odbudową budynków kolegium i pozostałych instytucji kościelnych, w tym i biblioteki. Biblioteka zyskała nowych ofiarodawców. Gromadzono głównie literaturę teologiczną i filozoficzną, jaka była związana z programem studiów prowadzonych przez jezuitów w Braniewie. W szerokim zakresie była reprezentowana literatura z zakresu teologii duchowości i homiletyki²⁴.

Prawdopodobnie kolegium braniewskie odziedziczyło pewne książki po kolegiach polskich, które zostały skasowane zgodnie z bullą papieską Klemensa XIV w 1773 r. Zasoby biblioteczne likwidowanych w Polsce domów zakonnych najpewniej zostały pośpiesznie przerzucone do ośmiu klasztorów, które po pierwszym zaborze znalazły się w państwie pruskim. Po kasacie zakonu księgo-

---

²² Obłąk, Jan (1968). O początkach kolegium jezuickiego..., s. 24; Borzyszkowski, Marian (1999). Pomoc książki i przemoc wobec książki jako przejaw dobra i zła w działaniu człowieka na przykładzie dziejów kościelnych bibliotek warmińskich. *Studia Warmińskie* 36, s. 87.

²³ Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie...*, s. 107-108, 111; Borzyszkowski, Marian (1999). Pomoc książki..., s. 86; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy...*, s. 65.

²⁴ Borzyszkowski, Marian (1999). Pomoc książki..., s. 86-87.

zbiór pojezuicki został odziedziczony przez seminarium papieskie i seminarium diecezjalne. Księgozbiór ten tułał się po strychach seminarium duchownego bez zabezpieczenia. Zainteresowano się nim dopiero w 1811 r., w trakcie organizacji gimnazjum w Braniewie. W 1820 r. księgozbiór ten wszedł do zasobów biblioteki liceum „Hosianum”, a potem Akademii Państwowej w Braniewie²⁵. Jeszcze w 1817 r. Niemcewicz spotkał w Braniewie bibliotekę pojezuicką, liczącą ok. 4 000 książek i prezentującą najlepsze piśmiennictwo polskie: „wszyscy dziejopisarze polscy, co po łacinie pisali, znajdują się w niej w oryginalnych edycjach swych”²⁶.

II wojna światowa zniszczyła Braniewo. Seminarium duchowne i Akademia Państwowa w 1945 r. zostały spalone, a w 1960 r. ich mury rozebrano.

Część starodruków, w tym inkunabułów, została w 1945 r. zabezpieczona przez Armię Czerwoną, wywieziona do Moskwy i w 1952 r. zwrócona Polsce, a w 1958 r. Biblioteczce Wyższego Seminarium Duchownego w Olsztynie. Ocalałe ze zniszczenia fragmenty księgozbioru biblioteki przewieziono do Olsztyna i weszły w skład obecnej biblioteki. Staraniem Ks. Dr Teodora Bensch, ówczesnego Administratora Apostolskiego Diecezji Warmińskiej, ratowano je ze zgliszcz spalonych budynków, przewożąc do Olsztyna. Przewieziono jednak tylko książki z sygnaturami De i Fb, a więc o tematyce teologicznej i historyczno-kościelnej, oraz pojedyncze egzemplarze innych sygnatur. Reszta (o sygnaturach: A, B, Ca, Cb, Cbb, Da, Db, Dc, Dd, De, Df, Dg, Dk, Dl, Ea, Fa, Ga, Gb, Gc, Gd, Ge, H) powędrowała do innych bibliotek, w większości prawdopodobnie do Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, jak na to zdaje się wskazywać zachowana korespondencja z 1946 r. Instytucji zainteresowanych książkami kościelnymi z Braniewa było więcej²⁷.

17 października 1949 r. Biblioteka Warmińskiego Seminarium Duchownego „Hosianum” wznowiła swą działalność w Olsztynie,

---

²⁵ Szorc, Alojzy (1998). *Kolegium jezuickie...*, s. 96; M. Borzyszkowski, *Pomoc książki i przemoc wobec książki*, s. 87.

²⁶ *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy...*, s. 65.

²⁷ Borzyszkowski, Marian (1999). *Pomoc książki...*, s. 87-88; Konieczna, Danuta (2006). *Dzieje olsztyńskich bibliotek*. [W:] *Olsztyn 1945-2005: kultura i nauka*. Red. Stanisław Achremczyk i Władysław Ogrodziński. Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, s. 237.

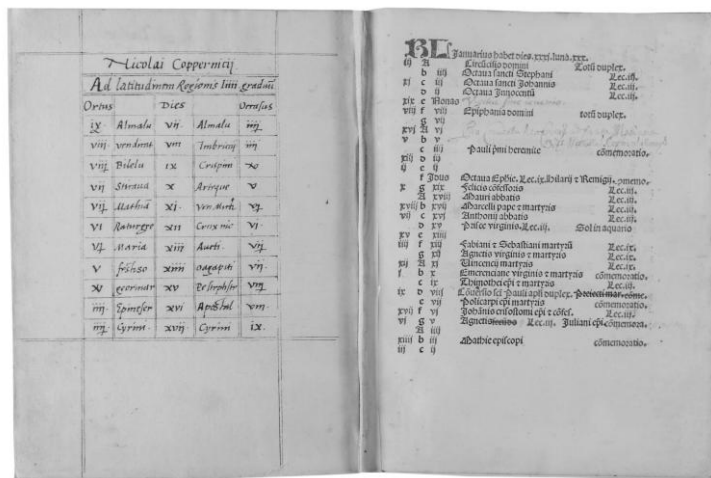
przy ul. Mariańskiej 3. Jak informował w 1960 r. informator o bibliotekach olsztyńskich, jej dyrektorem był Ks. Dr Jan Obląk (w latach 1949-1975), zbiory liczyły 20 000 tomów, prenumerowano 28 tytułów czasopism, a czytelnia posiadała 10 miejsc.

Księgozbiór biblioteki oprócz książek sprowadzonych z Braniewa zawierał zbiory innych bibliotek kościelnych z terenu historycznej Warmii. Inkunabuły pochodzą m.in. z biblioteki kapitulnej we Fromborku, która w 1450 r. posiadała 160 rękopisów i książek. Biblioteka ta została w 1626 r. zagrabiona przez wojska szwedzkie. Odnowiła jednak swoje zbiory w następnych latach. Na początku XIX w. została wzbogacona o zbiory biblioteki biskupiej w Lidzbarku. W 1929 r. liczyła 21 500 woluminów. W czasie pożaru w 1945 r. biblioteka spłonęła. Część ocalałych zbiorów, przejętych przez Armię Czerwoną, po 1956 r. powróciła do Polski. Resztki inkunabułów (133) trafiły do Olsztyna i znajdują się w bibliotece seminarium duchownego. Jednym z nich jest *Breviarium Warmiense*, wydrukowany w 1497 r. w Norymberdze. Przed tekstem brewiarza doklejona jest w nim tabela z napisem: „Nicolai Copernici: Ad latitudinem Regionis LIIII graduum”. Odpis ten przedstawia opracowaną przez Mikołaja Kopernika tabelę wschodu i zachodu Słońca dla 54 stopnia szerokości geograficznej do obliczania godziny nieszpórów na Warmii.

Kolejną biblioteką, która zasilila zbiory biblioteki „Hosianum” w inkunabuły i stare druki, była biblioteka kapituły kolegiackiej w Dobrym Mieście, która powstała w 1347 r. Zachowany katalog z ok. 1930 r. wymienia 1 105 pozycji (w tym 118 inkunabułów), z których część (m.in. 95 inkunabułów) znajduje się obecnie w zbiorach biblioteki seminarialnej w Olsztynie.

Również książki z byłych bibliotek kościelnych Reszła (m.in. 26 inkunabułów) i Ornety (m.in. 16 inkunabułów) oraz innych miast Warmii trafiły do biblioteki „Hosianum”. Tak więc księgozbiór, który po wojnie znalazł się w bibliotece seminarium duchownego, zawiera cenne księgi, które przez lata gromadzono w bibliotekach niemal całej Warmii. Na podstawie notatek proveniencyjnych, ekslibrisów i superekslibrisów można stwierdzić, że należały one do

biskupów warmińskich: Łukasza Watzenrode, Jana Dantyszka, Jana Stefana Wydźgi, do kanoników katedralnych i kolegiackich²⁸.

Inc. 216 - Breviarium Warmiense z 1497 r. (z tabelą autorstwa Mikołaja Kopernika)

Lata rządów komunistycznych w Polsce nie były łaskawe dla biblioteki „Hosianum”. Wiązało się to z kłopotami lokalowymi, a także problemami ideologicznymi i politycznymi. Bibliotekę nękały rewizje i kontrole. W dniach od 22 do 24 sierpnia 1960 r. Wojewódzki Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Olsztynie dokonał rewizji księgozbioru i skonfiskował 49 książek. Ówczesne urzędy celne konfiskowały książki i czasopisma przesyłane bibliotece z zagranicy²⁹.

W 1962 r. władze administracyjne Olsztyna wymusiły przeprowadzenie seminarium duchownego z ul. Mariańskiej 3 do budynku przy pl. Bema 2. Z racji panującej tam ciasnoty część księgozbioru została ulokowana na wewnętrznej klatce schodowej. Druga część – inkunabuły i starodruki – trafiła w 1969 r. do zagrzybionego budynku przy al. Wojska Polskiego 39. Wieloletnie starania o pozwolenia

²⁸ Konieczna, Danuta (2006). Dzieje olsztyńskich bibliotek..., s. 237-238.

²⁹ Borzyszkowski, Marian (1999). Pomoc książki..., s. 87-88; Konieczna, Danuta (2006). Dzieje olsztyńskich bibliotek..., s. 239.

na budowę nowego budynku seminarium duchownego zaowocowały dopiero w 1973 r. decyzją o rozbudowie budynku przy ul. Kopernika 47, w którym znalazło się miejsce dla biblioteki i archiwum³⁰. W 1975 r. rozpoczęło się przenoszenie rozproszonych zbiorów. Uroczyste poświęcenie nowego obiektu miało miejsce 19 marca 1976 r.³¹. Zbiory liczyły wtedy ok. 40 000 woluminów, a dyrektorem był Ks. dr hab. Marian Borzyszkowski (w latach 1975-1997).

W ciągu 20 lat istnienia biblioteki przy ul. Kopernika 47 zbiory pomnożyły się prawie czterokrotnie, dochodząc prawie do 180 000. Magazyn okazał się zbyt ciasny. Zaszła potrzeba wybudowania nowego budynku przy seminarium duchownym przy ul. Hożjusza 15. Wyposażenie biblioteki w regały, meble i inny potrzebny sprzęt było możliwe dzięki środkom finansowym przyznanych przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej, w ramach programu „Librarius”. Przeniesienie księgozbioru nastąpiło w maju i czerwcu 1997 r. Uroczyste poświęcenie miało miejsce 20 października 1997 r.³²

W 1997 r. księgozbiór Biblioteki „Hosianum” liczył 324 inkunabuły, 7 615 starych druków, 101 913 druków nowszych, 72 600 czasopism, co dało łącznie 182 452 jednostek. Otrzymywano 126 tytułów czasopism, w tym 80 polskich i 46 zagranicznych³³. Dyrektorem został Ks. Piotr Duksa i funkcję tę pełnił przez 2 lata (1997-1999).

Od 1999 r. biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego koegzystuje z biblioteką Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. I od tego też momentu biblioteką „Hosianum” oraz biblioteką Wydziału Teologii kieruje Ks. Dyrektor Tomasz Garwołański. Zbiory biblioteki Wydziału Teologii obejmują ok. 3 500 woluminów, zaś zbiory biblioteki WSDMW „Hosianum” – ponad 245 000 woluminów. Dzięki prenumeracie oraz wymianie za „Studia

---

³⁰ Przemówienie Biskupa Juliana Wojtkowskiego z ramienia inwestora. (1976). *Warmińskie Wiadomości Diecezjalne* 31 nr 3, s. 140-142; Konieczna, Danuta (2006). *Dzieje olsztyńskich bibliotek...*, s. 239.

³¹ Rzeszutek, E. (1976). Poświęcenie archiwum i biblioteki seminaryjnej w Olsztynie, *Warmińskie Wiadomości Diecezjalne* 31 nr 3, s. 138; Konieczna, Danuta (2006). *Dzieje olsztyńskich bibliotek...*, s. 239.

³² Borzyszkowski, Marian (1999). *Pomoc książki...*, s. 88; Konieczna, Danuta (2006). *Dzieje olsztyńskich bibliotek...*, s. 240.

³³ Duksa, Piotr (1997). Biblioteka *Hosianum* dzisiaj. *Bibliotekarz Olsztyński* nr 3-4, s. 24-25.

Warmińskie i Forum Teologiczne” biblioteka otrzymuje 231 tytułów czasopism (180 polskich i 51 zagranicznych). Posiada prawie 2 000 stałych czytelników, w ciągu roku odwiedza ją ok. 50 000 użytkowników, którym udostępnia się rocznie ponad 90 000 pozycji.

Biblioteka zajmuje powierzchnię 1 966 m². Ma dużą czytelnię z 82 miejscami. Oprócz dyrektora w bibliotece pracują 3 osoby na pełnych etatach.

czytelnia czasopism bieżących

duża i przestronna czytelnia

Biblioteka należy do Federacji Bibliotek Kościelnych „FIDES”, powołanej do życia w 1995 r. Jej dyrektor jest członkiem Zarządu Federacji „FIDES”. Biblioteka korzysta z oprogramowania MAK (współtworzonego przez Bibliotekę Narodową i Federację „FIDES”). Opracowywane są katalogi komputerowe dostępne on-line (<http://www.hosianum.edu.pl>).

W ciągu ostatnich 10 lat wśród głównych prac wykonanych w bibliotece należy wymienić:

- wyposażenie magazynu zbiorów specjalnych w metalowe regały przesuwne, zamontowanie zabezpieczeń antywłamaniowych oraz stworzenie starodrukowi odpowiedniej temperatury i wilgotności;
- wyposażenie czytelni w regały dla czasopism oraz szafki na rzeczy dla użytkowników;
- pełną konserwację ponad 45 inkunabułów i starych druków (dzięki dotacjom z Urzędu Miasta Olsztyn, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego);

- profilaktyczną konserwację całego zbioru inkunabułów oraz ok. 2 200 starych druków (dzięki dotacjom z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego);
- informatyzację biblioteki (zakup 12 komputerów, budowa sieci wewnętrznej, wprowadzenie oprogramowania MAKWWW, utworzenie strony internetowej oraz katalogu on-line).

JADWIGA WITKOWSKA¹

XXVI TYDZIEŃ KULTURY CHRZEŚCIJAŃSKIEJ W TRZCIANCE

W dniach od 8 do 15.02.2009 r. Biblioteka Parafialna przy parafii św. Jana Chrzciciela w Trzciance zorganizowała XXVI Tydzień Kultury Chrześcijańskiej. Patronem Tygodnia był św. Paweł, któremu poświęcony jest obecny rok. Program TKCh realizowany był na terenie parafii św. Jana Chrzciciela, parafii Matki Bożej Saletyńskiej, oraz w Młodzieżowym Domu Kultury, Trzcieńskim Domu Kultury, Muzeum Ziemi Nadnoteckiej i w Szkole Podstawowej nr 2 w Trzciance. XXVI TKCh zainaugurowany został w obydwu parafiach niedzielными Mszami św., po których odbywały się spektakle w wykonaniu uczniów z Katolickiej Szkoły Podstawowej oraz dzieci z Eucharystycznego Ruchu Młodych.

W parafialnej kawiarence młodzieżowej „Promyk”, w poniedziałek odbyło się otwarcie wystawy „Tajemnice... w obrazie i słowie” z udziałem malarki Elżbiety Ponińskiej. Autorka zaprezentowała 20 interpretacji graficznych Tajemnic Różańca Świętego. Słownym dopełnieniem były cytaty z Pisma Świętego umieszczone pod każdą pracą. Elżbieta Ponińska swoje obrazy prezentowała na wystawach indywidualnych i zbiorowych w kraju i za granicą. Mieszka w Mię-

---

¹ Jadwiga Witkowska, mgr geografii, zamieszkała w Trzciance, nauczycielka w Szkole Podstawowej w Białej (5 km od Trzcianki), jedyny członek Zespołu Bibliotecznego, który ma kwalifikacje zawodowe z zakresu bibliotekarstwa, działająca w Bibliotece Parafialnej w Trzciance od około 20 lat.

dzychodzie. W 2008 r. otrzymała odznakę honorową „Za Zasługi dla Województwa Wielkopolskiego”.

W kolejnym dniu TKCh, w Młodzieżowym Domu Kultury odbyło się spotkanie autorskie z Anną Małgorzatą Józwik, promujące jej zbiór opowiadań pt. „Prosto z Kropielnicy” wydany przez Wydawnictwo *JEDNOŚĆ* z Kielc. Spotkanie prowadził Włodzimierz Ignasiński – dyrektor MDK. Anna Józwik jest katechetką, mieszka w Trzciance. Pisze opowiadania nie tylko dla dzieci, ale jak sama podkreślała, dla wszystkich „którzy nie boją się wody święconej”. Opowiadania stanowią impresje autorki na temat kropielnicy w trzciańskim kościele, stąd też w opowiadaniach tych często występują akcenty znane mieszkańcom Trzcianki. Rozmowa z autorką przeplatana była fragmentami opowiadań czytаныmi przez dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Trzciance. Miłym i smacznym akcentem na zakończenie spotkania był wspaniały tort w postaci otwartej księgi, ufundowany przez Restaurację „Złoty Róg” Kontynuacją promocji książki pani Józwik była impreza zorganizowana następnego dnia w auli Szkoły Podstawowej nr 2 w Trzciance. Dzieci z trzech trzciańskich szkół podstawowych oraz ze Szkoły Podstawowej w Białej przedstawiały scenki teatralne zaczerpnięte z opowiadań autorki.

W następnym dniu TKCh w Trzciańskim Domu Kultury otwarto wystawę obrazów na płótnie inspirowanych sztuką ikony - malarstwa Mariana Olejniczaka. Artysta pochodzi ze Stargardu Szczecińskiego, brał udział w wielu plenerach, konkursach, wystawach indywidualnych i zbiorowych w kraju i za granicą. Spotkanie z artystą malarzem poprowadziła Elżbieta Wasyłyk – malarka z Trzcianki, która zainspirowała Mariana Olejniczaka do zaprezentowania swoich obrazów w TDK.

Niesamowitych wruszeń dostarczyła zwiedzającym wystawa „Indie o. Mariana Żelazka” ze zbiorów Muzeum Misyjno – Etnograficznego Księży Werbistów w Pieniężnie, otwarta w piątek, w Muzeum Ziemi Nadnoteckiej w Trzciance. Dyrektor Muzeum w Pieniężnie o. Wiesław Dudar SVD, witając zebranych hinduskim po-

zdrowieniem, które tak lubił o. Marian Żelazek: „namaste”/witam Boga w Twoim sercu/, przybliżył zebranych codzienne życie i pracę tego niezwykłego misjonarza w Indiach. Zebrani mogli podziwiać stroje, makaty, rysunki, przedmioty kultu religijnego, zdjęcia obrazujące życie o. Żelazka wśród hindusów. Zebrani obejrzeli również film poświęcony służbie misjonarza trędowatym.

W przedostatnim dniu TKCh w Kaplicy Matki Bożej Saletyńskiej odbył się wieczór poetycki „Usłyszeć siebie”. Młodzież z dyrektorem Włodzimierzem Ignasińskim z Młodzieżowego Domu Kultury recytowała wiersze ks. J. Twardowskiego, S. Barańczaka, R. Brandstaettera, przeplatane poezją śpiewaną w wykonaniu gościa wieczoru Małgorzaty Bratek, pieśniarki i odtwórczyni poezji śpiewanej, laureatki wielu ogólnopolskich festiwali m.in. legendarnego już Przeglądu Piosenki Prawdziwej „Zakazane Piosenki” z sierpnia 1981 r.

W niedzielę odbył się koncert uczniów Zespołu Szkół Muzycznych im. Fryderyka Chopina w Pile. Młodzi, utalentowani artyści, zainspirowani przez dyrektora szkoły Karola Urbanka prezentowali w trzcianeckim kościele św. Jana Chrzyciela arie, utwory na instrumenty klawiszowe i skrzypce.

Na zakończenie Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej w Trzciance odbyła się Msza św. z homilią ks. Biskupa Ordynariusza Edwarda Dajczaka z udziałem ks. Prowincjała Władysława Pasiuta MS. Bezpośrednio po Mszy św. ks. Biskup spotkał się z Zespołem Bibliotecznym, który jak co roku był organizatorem Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej. Ks. Biskup zapoznał się z pracą Biblioteki Parafialnej i planami kolejnego letniego wyjazdu na Ukrainę Zachodnią oraz podziękował za pracę, zaangażowanie i trud włożony w szerzenie wartości chrześcijańskich w trzcianeckich parafiach.

Przez cały tydzień w Domu Parafialnym przy parafii św. Jana Chrzyciela czynna była wystawa pokonkursowa Twórczości Artystycznej o Motywach Religijnych. Ks. Biskup Edward Dajczak spotkał się też z twórcami prac artystycznych, którym dziękował i zachęcał do pogłębiania życia duchowego poprzez uczestnictwo

w takich przedsięwzięciach jak Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej. W Bibliotece Parafialnej na kiermaszach „Książka za 1 zł.” i „Tania książka” można było zaopatrzyć się w interesujące pozycje nie tylko o treści religijnej lecz również socjologicznej, historycznej, także lektury szkolne.

BEATA PAWEŁCZYK¹

BIBLIOTEKI KLASZTORNE NA PRZYKŁADZIE ARCHIWUM I BIBLIOTEKI KLASZTORU KARMELITÓW BOSYCH W CZERNEJ

Biblioteki klasztorne od lat towarzyszą rozwojowi Kościoła i uczestniczą w tworzeniu charakteru tej instytucji. Powstają obok innych zróżnicowanych bibliotek kościelnych, tj.: biblioteka papieaska, biblioteka katedralna, biblioteka kapitularna, biblioteka parafialna, seminaryjna, [...] czy instytutów zakonnych.²

Z kart historii dowiadujemy się, iż pierwsze biblioteki i skrytoria pojawiły się w Polsce, w momencie, gdy Mieszko I i jego dwór przyjęli chrzest w 966 r. Podobnie jak w całej średniowiecznej Europie, także i w Polsce główne warsztaty pisarskie znajdowały się przy katedrach biskupich i klasztorach. Rozwój bibliotek klasztornych w Polsce nastąpił w XVI w. kiedy to rozpoczęto gromadzić dzieła z różnych dziedzin. Biblioteki stały się szybko zapleczem naukowym pomocnym w procesie kształcenia kleru, ale także odegrały dużą rolę w szerzeniu kultury umysłowej i religijnej w całym kraju. O ich popularności i ważności świadczyły ofiary, jakie przekazywali ówczesni dostojnicy kościelni oraz profesorowie zaangażowani w szkolnictwo zakonne.

Przykład ofiarności stanowiła Płocka Biblioteka Katedralna, która otrzymała księgozbiór po królu Zygmuncie Auguście (1520-1572) i prymasie Stanisławie Karnkowskim (1520-1603) należący w XVI

---

¹ Absolwentka Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego, obecnie pracuje w Bibliotece OO. Karmelitów Bosych w Czernej.

² Bieńkowski, Ludomir (1976). *Biblioteki Kościelne*. [W:] *Encyklopedia Katolicka*. T. 2. Lublin: Tow. Nauk. Katol. Uniw. Lubel.

wieku do biskupa płockiego Piotra Dunina-Wolskiego (1577-1599).³ W wieku następnym wiele bibliotek klasztornych zostało zniszczonych przez najazd Szwedów na Polskę. Siedemnasty wiek przyniósł upadek całemu bibliotekarstwu polskiemu, był to okres, kiedy to „niewłaściwe” książki płonęły na stosach. Niszczono bezpowrotnie cenne dzieła w tym na przykład inkunabuły – książki wydane do 1500 r. W XVIII wieku powstał mecenat państwowy nad bibliotekami polskimi. Duch oświecenia przenikał również do bibliotek kościelnych, rozpoczynając ich specjalizacje naukowe. W tym czasie bp. Ignacy Krasicki (1735-1801) opisuje swoją słynną wojnę mnichów w poemacie *Monachomachia* (1778), w której karmelita Ojciec Elizeusz radzi odszukać zapomnianą bibliotekę, mówiąc „[...] w księgach i czytaniu cała treść rzeczy [...] Minęły czasy szczęśliwej prostoty, trzeba się uczyć, upłynął wiek złoty.”⁴

Kolejno w skutek rozbiorów i tym samym kasat domów zakonnych w Polsce wiele bibliotek uległo zdekompletowaniu. Najcenniejsze dzieła konfiskowano i wywożono. Sytuacje historyczne, niewątpliwie wpływały również na zmianę charakteru księgozbiorów bibliotek klasztornych. Biblioteki nie gromadziły już tak licznie literatury skierowanej na rozwój duszpasterski oraz pomocnej w prowadzeniu szkół, ale podtrzymywały ducha narodowego. Wiek XIX zwracał natomiast uwagę na zasobność bibliotek. W tym czasie nastąpił w Polsce rozwój towarzystw i zakładów naukowych, przy których tworzyły się księżnice. W Krakowie decyzją Definitorium Prowincji Austriackiej założono wówczas klasztor Karmelitów Bosych pw. Niepokalanego Poczęcia N. M. P., który w roku 1911 stał się też siedzibą Kolegium Teologicznego. Seminarium do dziś kształci alumnów, przekazując im wiedzę z dziedzin duchowości. Zapleczem naukowym dla pracowników i wszystkich studentów jest księgozbiór powstałej tam biblioteki. Kolejne lata to okres I wojny światowej, wtedy to ożywiona działalność towarzystw, instytucji naukowych i bibliotek, w tym zakonnych zanika, żeby ponownie rozwinąć się w latach trzydziestych 20 stulecia. Wszystkie działania służące funk-

---

³ Graczyk, Waldemar (2005). Kulturowo-religijna rola bibliotek kościelnych. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 83, s. 22.

⁴ Krasicki, Ignacy (1985). *Monachomachia czyli wojna mnichów*. Warszawa: Krajowa Agencja Wydaw., 78, [1] s.: il. kolor.

cjonowaniu bibliotek, zostały jednak zniszczone przez wybuch II wojny światowej (1939-1945). Starania o ukształtowanie się bibliotek klasztornych i innych były podejmowane ponownie po wojnie, po to, by służyć wiedzą religijną, oraz dla zachowania wartości kulturowych i naukowych. Nie od początku jednak, był to okres przychylny, o czym przypomina nam sprawa „roku 1960”. Wówczas, to w dn. 22 sierpnia, jednocześnie do 67 bibliotek kościelnych wkroczyli przedstawiciele Urzędu Kontroli Prasy oraz Urzędu do Spraw Wyznań, aby zarekwirować – podczas akcji trwającej dwa dni, 12 000 książek. Zabierano głównie literaturę antykomunistyczną, ale także mówiącą o działalności społecznej katolików. Obecnie książki te są sukcesywnie zwracane właścicielom.⁵ Po roku 1989 zmienił się sposób patrzenia na biblioteki kościelne w Polsce. Narastająca świadomość wartości dóbr kulturalnych Kościoła stała się krokiem w kierunku przywrócenia żywotności bibliotek kościelnych dla wspólnej służby człowiekowi.

Przykładem ukazującym karmelitańskie biblioteki klasztorne, jest księżnica Karmelitów Bosych w Czernej. Historia jej powstania sięga XVII w. i jest ściśle związana z powstaniem eremu dla prowincji Karmelitów Bosych w Polsce. Pierwszy księgozbiór, pochodzi z roku 1634 r. i stanowi on dzieła ascetyczne Ludwika de Ponte, przekazany eremitom, przez zakonników z klasztoru w Wiśniczu.⁶ Przez kolejne stulecia księgozbiór sukcesywnie powiększał się a jego zawartość była katalogowana. Dzieła stanowią darowizny z innych klasztorów Karmelitów Bosych, fundacji m.in. Agnieszki Firlejowej z Tęczyńskich, są też związane z kasatami poszczególnych klasztorów karmelitańskich w Polsce. W XIX w. liczne pozycje przywieźli tu zakonnicy austriacy. Od ubiegłego stulecia biblioteka powiększa się dzięki staraniu kolejnych przeorów. Aktualnie jest podzielona na część archiwalną i współczesną.

---

⁵ Gonet, Krzysztof (2004). Książki skonfiskowane przez Władze PRL w bibliotekach kościelnych w roku 1960, wracają do właścicieli. *FIDES Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 205-208.

⁶ Archiwum Prowincji K. B. w Czernej. Sygn. AKW 1 s. 16.

Archiwum klasztorne w Czernej

Archiwalna część ksiąźnicy stanowi dziewiąty zespół Archiwum Prowincji Karmelitów Bosych pod wezwaniem Ducha Świętego.⁷ Obecnie Archiwum klasztorne liczy 3270 starodruków⁸, w tym:

1. 1080 wol. – dawnej biblioteki – „Bibliotheca Conventus Eremitici Sancti Eliae Prophetae Carmelitarum Discalceatorum”
2. 190 wol. – część biblioteki klasztoru Niepokalanego Poczęcia NMP w Krakowie
3. 450 wol. – część biblioteki konwentu ŚŚ. Michała i Józefa w Krakowie
4. 650 wol. – książki z różnymi proveniencjami
5. 900 wol. – książki bez proveniencji.

Inwentarz klasztorny z końca XVII w. i z początku XVIII w. wskazuje, że ksiąźnica eremu w tym czasie posiadała księgozbiór liczący około 1000 dzieł usystematyzowany w 17 działach. Katalog XVIII wieczny *Catalogus Librorum Bibliotheca Conventus Eremitici Sancti Eliae Prophetae Carmelitarum Discalceatorum Conscriptus sub A.R.P.N. Gaudentio a Spiritu Santo* [...], informuje dokładnie o ilości posiadanych książek według lat powstawania poszczególnych dokumentów⁹:

1. 5 dzieł z XV w.
2. 54 dzieła z XVI w.
3. 868 dzieł z XVII w.
4. 81 dzieł z XVIII w.
5. 12 rękopisów o treści religijnej.

Opracowanie księgozbioru czerneńskiego pod względem treściowym, pozwala stwierdzić, że jest on typowy dla bibliotek zakonu karmelitów bosych i specyfiki konwentu eremickiego. Przeważają wydania Pisma św., Ojcowie Kościoła oraz dzieła religijne z uwzględnieniem książek dotyczących życia monastycznego. Wśród

---

⁷ Wanat, Benignus Józef (1998). *Katalog Archiwum Krakowskiej Prowincji Karmelitów Bosych pw. Ducha Świętego w Czernej*. T. 1: *Dokumenty i zespoły archiwalne*, Kraków: Wydaw. OO. Karmelitów Bosych.

⁸ Wanat, Benignus Józef (1992). *Maryjne sanktuarium karmelitów bosych w Czernej: przewodnik*. Kraków: Wydaw. OO. Karmelitów Bosych, 109 s.: il., mapa.

⁹ Długosz, Józef (1965). *Biblioteka Klasztoru OO. Karmelitów Bosych w Czernej*. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 11, s. 110.

nich znajduje się wiele interesujących „karmelitanów”. Z badań historycznych nad księgozbiorem wynika, że w „karmelitankach” odnajdziemy dzieła dotyczące życia zakonnego, na przykład Jana od Jezusa Marii, przywileje karmelitów bosych, instrukcje zakonne i eremickie z lat 1617, 1631, 1684, 1727, dzieła historyków karmelu: Petri a S. Andrea, Philippi a S. Trinitate czy dzieła św. Tomasza z Akwinu z komentarzami autorów karmelitańskich. Wiele książek „nosi ślady” częstej lektury. Szczególnie jest to widoczne na książkach polskich z XVI i XVII wieku. Jak opisuje Jan Długosz znajdując się tu dzieła znanych osobistości, o czym świadczą wpisy proweniencyjne, na przykład Walentego Fontany (1545-1618) rektora Uniwersytetu Krakowskiego – *Opera* Platona, dzieło wydane w 1578 r. Odnajdziemy też wpisy własnościowe fundatorki klasztoru Agnieszki z Tęczyńskich Firlejowej. Na temat szczegółowych zapisków własnościowych w księgozbiornie starych druków i ich znaczeniu historycznym możemy przeczytać w materiałach z sympozjum wygłoszonych przez dr hab. Jolantę M. Marszałską.¹⁰ Na szczególną uwagę w zbiorach czerneńskich, zasługują inkunabuły w których odnajdziemy kolorowe drzeworyty, pięknie zdobione inicjały, oprawy z deski powleczonej skórą. Dziś oprawy są bardzo zniszczone, tylko częściowo zachowały się na nich guzy i okucia ochronne, także pergamin i sam zapis uległy zniszczeniu ze względu na częste używanie. Wśród starodruków Archiwum czerneńskiego, na zainteresowanie zasługuje dzieło Carola Ogiera *Ephemerides sive iter Danicum, Suecicum, Polonicum*¹¹. Z badań nad książką wynika, że wśród starych druków znajdują się również klocki introligatorskie, jeden z nich zawiera na przykład 27 kazań z XVII i XVIII w., inny obejmuje 7 druków z początku 16 w., wśród których znajduje się także 1 inkunabuł. Znajdziemy tu również wiele XVII i XVIII wiecznych poloników, na przykład *Księgi duchowne* św. Teresy, drukowane w 1665 r. w Krakowie. Zjawiskiem niespotykanym w bibliotekach karmelitańskich w Polsce jest fakt posiadania dużej ilości książek w języku

¹⁰ Marszałska M. J. (2005). Zapiski własnościowe w księgozbiornie starych druków Karmelitów Bosych w Czernej i ich historyczne znaczenie w kulturze duchowej i intelektualnej zakonu. [W:] *Cztery wieki karmelitów Bosych w Polsce 1605-2005: praca zbiorowa*, pod red. Andrzeja Ruszały. Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych.

¹¹ Długosz, Józef (1965). Biblioteka Klasztoru OO. Karmelitów Bosych..., s. 114.

niemieckim. Podobnie jak to ma miejsce w innych księgozbiorach sprzed 1800 r. również w Czernej, w książkach znajdują się zapiski dotyczące zakonników, spraw codziennych, wydarzeń politycznych czy obyczajów, na przykład notatka dotycząca rozruchów antyhereetyckich w Lublinie w 1620 r.

Aktualnie powadzone są prace nad opracowaniem i katalogowaniem archiwalnego księgozbioru czerneńskiego. Staraniem obecnego Przeora klasztoru o. Kazimierza Franczaka również kilka starodruków została poddana konserwacji i digitalizacji. W latach 90-tych XX wieku starodruki oddzielono od piśmiennictwa wydanego po 1801 r.

Biblioteka klasztorna w Czernej

Biblioteka obejmuje współczesną część księgozbioru, który gromadzi zbiory od 1801 r. w postaci wydawnictw zwartych i wydawnictw ciągłych. Książki i czasopisma są podzielone na dwie grupy dokumentów:

1. dokumenty wydane od 1801 r. do 1900 r. (włącznie) – *Księgozbiór XIX wieczny*
2. dokumenty od 1901 r. do dziś – *Księgozbiór XX/XXI wieku*.

Biblioteka pełni rolę, polegającą na dostarczeniu literatury służącej pomocą w formacji intelektualno-duchowej zakonników i umożliwiającej im realizowanie misji kapłańskiej i zakonnej.¹²

W Bibliotece jest wolny dostęp do półek, każdy zakonnik może sam dotrzeć do szukanej pozycji, co ułatwia rzeczowy podział zbiorów. Zawsze też pomocą służy bibliotekarz.

Charakter Biblioteki określa jej księgozbiór ukierunkowany na historię Kościoła, pisma Ojców Kościoła, hagiografię, dokumenty Kościoła w tym Soboru Watykańskiego II oraz specjalnie wydzielony dział poświęcony papieżowi Janowi Pawłowi II, który zawiera pisma filozoficzne, duszpasterskie, literackie, encykliki, adhortacje, listy, przemówienia, podróże apostolskie, modlitwy. Obok pism, odnajdziemy tu również bogatą biografię Jana Pawła II i opracowania dotyczące Jego nauczania, poglądów i działalności. Księgozbiór biblioteczny zawiera również książki usystematyzowane w następu-

---

¹² *Regula, Konstytucje i przepisy wykonawcze Zakonu Braci Bosych Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel* (1997). Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych.

jących działach: biblistyka, ekumenizm, liturgika – obejmująca teologie liturgii, historii liturgii, księgi liturgiczne, sanktuaria maryjne i monografie miejsc świętych; katechetyka, homiletyka, teologia historyczna, teologia fundamentalna, teologia porównawcza, teologia chrześcijańska wyznań niekatolickich, teologia dogmatyczna zawierająca poddziały: protologia, trinitologia, chrystologia, soteriologia, pneumatologia, eklezjologia, mariologia, józefologia, charytologia, sakramentologia i eschatologia; teologia moralna, tu wyróżniamy podział na teologie moralną życia osobistego, obronę życia, etykę życia małżeńskiego i rodzinnego et al.; teologia praktyczna, prawo kanoniczne, teologia pastoralna oraz teologia duchowości w obrębie której książki dzielimy na przykład na prace wydane przed Soborem Watykańskim II, źródła historyczne, rozważania mistrzów życia duchowego, szkoły duchowości, świadectwa duchowe, teologie duchowości systematyczną – antropologie duchową et al.; teologie duchowości praktyczną – modlitwę, kontemplacje, kierownictwo duchowe czy duchowość stanów w Kościele. Ze względu na formację duchową zakonników w bibliotece wyszczególniono 37 działów poświęconych duchowości, ułożonych w układzie hierarchicznym; 24 działy z zakresu duchowości ogólnej i 13 działów obejmujących duchowość karmelitańską. Wymienić tu należy działy poświęcone poszczególnym autorom karmelitańskim, takim jak: św. Jan od Krzyża, św. Teresa z Avila, św. Teresa z Lisieux, bł. Elżbieta od Trójcy Świętej, św. Teresa Benedykta od Krzyża, św. Rafał Kalinowski. W ostatnich latach zgromadzono, wyszczególniono i opracowano tam również działy specjalne takie jak na przykład *Kolekcja lektur czytanych przez św. Teresę z Lisieux* i *Źródła do opracowań duchowości św. Teresy z Lisieux*, zestawione przez bp. Guy Gaucher, OCD (1930-). W Bibliotece czerneńskiej, znajdziemy również pozycje reprezentujące świeckie dziedziny wiedzy jak: psychologia, socjologia, filozofia, pedagogika, historia powszechna, historia Polski, literatura światowa, literatura polska, sztuka, prawo et al.

Nazwą działów, odpowiadają jednocześnie hasła przedmiotowe w katalogu komputerowym i hasła rzeczowe w katalogu kartkowym. Pozwala to w jasny sposób dotrzeć do poszukiwanej pozycji. Sygnatura literowa jest ściśle związana z danym hasłem. Dla przykładu książki ukazujące poszczególnych papieży, ułożone są na półce zatytułowanej: Historia Kościoła powszechnego – papieństwo, zatem takie

samo hasło odnajdziemy w bazie komputerowej oraz szafie katalogowej. Jeśli książka została przydzielona do kilku działów, to zawsze jest układana na półce pod 1-szym hasłem i zostaje jej nadana sygnatura dla tego hasła. Sygnatura składa się z określenia literowo-cyfrowego. Liczba określa kolejność książki w danym dziale. Schemat taki został utworzony na wyłączne potrzeby Biblioteki klasztoru w Czernej i jest dostosowany do zbiorów biblioteki klasztornej.

Księgozbiór XIX wieczny, jest księgozbiorem zamkniętym. Dużą jego część stanowią książki ofiarowane klasztorowi przez ks. Wincentego Smoczyńskiego, proboszcza z Tenczynka. W ostatnich latach dołączono również otrzymane zbiory, likwidowanej biblioteki Sióstr Karmelitanek Bosych z Krakowa-Łobzowa, obejmujące jednocześnie dokumenty karmelu przemyskiego. Księgozbiór powiększył się również o książki przywiezione do Czernej przez zakonników z Francji. Z autopsji należy nadmienić, że jest to księgozbiór wielojęzyczny, odnajdziemy tu pozycje w języku polskim, niemieckim, francuskim, rosyjskim, angielskim, hebrajskim, syryjskim, pisane po łacinie, czcionką gotycką oraz cyrylicą. Księgozbiór jest w trakcie katalogowania komputerowego.

Księgozbiór XX/XXI wieku. Jest to zbiór piśmiennictwa, na którego składają się obok książek i czasopism na przykład studia: *Studia Kościelno-Historyczne KUL*, zeszyty naukowe: *Zeszyty Naukowe KUL*, roczniki: *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne KUL*, zbiory kartograficzne: mapy miast, państw, mapy komunikacji lotniczej et al. Odnajdziemy tu również źródła nie piśmiennicze: bazy danych na CD, DVD, kasety CC, należą do nich: *Przewodnik Bibliograficzny*, bazy tworzone na potrzeby biblioteki, wynikające z jej komputerowego opracowania, zbiory muzyczne, wykłady, filmy, słowniki językowe. Biblioteka czerneńska w miarę możliwości na bieżąco zakupuje nowe wydawnictwa książkowe i prenumeruje czasopisma, gromadzi CD-romy oraz dary, które stanowią ofiary jej czytelników. Zbiory są na bieżąco opracowywane komputerowo. Podobnie jak w księgozbiórze XIX wiecznym, znajdują się tu polonika i piśmiennictwo obcojęzyczne.

W Bibliotece w Czernej prace nad komputerowym katalogowaniem zbiorów prowadzi się od 1997 r. Komputeryzacja Biblioteki została przeprowadzona w ramach umowy z Biblioteką Narodową w Warszawie. Zakupiono program do obsługi baz danych Mak 4.3.

Zostały również zakupione komputery, drukarka, program MAKWWW oraz Apacze w celu udostępniania danych bibliotecznych w sieci lokalnej klasztoru. Obecnie opracowano ponad 20 tyś. woluminów książek, około 100 tytułów czasopism oraz kalendarze, rubrycelle, schematyzmy, imienniczki. Każdy rekord biblioteczny zawiera opis formalny i treściowy. Do dyspozycji zakonników służy katalog komputerowy, który jest udostępniany przez sieć lokalną, dostępną w klasztorze oraz katalog kartkowy – alfabetyczny i działowy znajdujący się w pracowni bibliotecznej. Pracownia, służy również pomocą w dotarciu do poszukiwanej informacji dostępnej przez Internet, można tu również zamówić wydruki bibliografii z tworzonych baz danych lub innych dostępnych w sieci baz, jak Fidkar, Karo, Nukat et al.

Biblioteka w Czernej jest zorganizowana i funkcjonuje w oparciu o zasady wypracowane i aktualizowane przez naukowe biblioteki kościelne. Należy do Federacji FIDES zrzeszającej biblioteki kościelne w Polsce, a w jej ramach do BETH (Bibliothèques Européennes de Théologie). W oparciu o współpracę z Federacją nastąpiła automatyzacja biblioteki. Obecnie w ramach tego współdziałania przedstawiciel biblioteki uzyskuje informacje na temat nowości technicznych stosowanych w bibliotekach, odbywa szkolenia zawodowe, spotyka się z bibliotekarzami zrzeszonych bibliotek w celu wymiany doświadczeń. Biorąc pod uwagę ważność szybkiego dotarcia do informacji i jej przydatność, w najbliższym czasie biblioteka przymierza się do prezentacji swoich bibliograficznych baz danych w Internecie na serwerze Fidkar, stanowiącym multiwyszukiwarkę komputerowych baz bibliotek kościelnych.

W dobie rozwoju bibliotek w Polsce i na świecie, wzrastają również funkcje bibliotek klasztornych, które swoją działalnością stymulują rozwój danego konwentu. Można zatem zaproponować cztery najważniejsze funkcje klasztornej ksiąźnicy karmelitańskiej:

1. strażnik zgromadzonego dziedzictwa
2. centrum wiedzy
3. miejsce pracy naukowej
4. miejsce integracji kulturowej.

Biblioteka jako strażnik zgromadzonego dziedzictwa. Dla domów zakonnych, w których od wieków gromadzi się piśmiennictwo z intencją zachowania jego wartości religijnych, kulturowych i na-

ukowych, jedną z najważniejszych funkcji bibliotek jest strzec je. Bez księgi, bez materialnego przekazu słowa nie byłoby ludzkich dziejów. Dlatego należy szanować, pielęgnować i strzec zgromadzone piśmiennictwo, aby nie groził nam kryzys książki, kryzys przekazu informacji, kryzys cywilizacji.

Biblioteka jako centrum wiedzy. Książki od lat służą człowiekowi, są, zatem nośnikiem humanizmu, nośnikiem treści i słowa. Należy, więc, wspomagać, rozwijać i tworzyć centra ich przechowywania, gdyż pełnią one funkcje centrów wiedzy. Należy pamiętać też o tym, iż zadaniem bibliotek, również bibliotek klasztornych, jest zapewnienie czytelnikom różnorodności źródeł. Źródeł występujących w formie drukowanej, tj. książek, periodyków oraz źródeł występujących na nośnikach elektronicznych, na przykład bibliograficzne zestawienia tematyczne na CD-romach, które nieustannie należy aktualizować i powiększać. Dlatego Biblioteka czerneńska dba o udostępnienie różnorodnej informacji pod względem wielości autorów, tematów i poglądów. W Bibliotece jest przeprowadzana selekcja zbiorów oraz ocena ich wiadomości. Personel biblioteczny, stara się fachowo określać wartość dokumentów i stopień ich wiarygodności.

Biblioteka jako miejsce pracy naukowej. Czytelnia biblioteczna stwarza możliwości pogłębiania wiedzy. Czerneńska czytelnia stała się miejscem pracy naukowej dla wspólnoty zakonnej ale również dla ojców, kleryków i braci zakonnych przyjeżdżających z innych domów zakonnych. Służy również swoim czytelnikom miejscem odpoczynku i rozrywki intelektualnej.

Biblioteka jako miejsce integracji kulturowej. W czasach współczesnych, pielęgnowających indywidualizm i potrzebę samorealizacji, tworzenie w bibliotekach miejsc integracji kulturowych dla wspólnoty, jest odpowiedzią na głęboką potrzebę spotkania. Czytelnia biblioteczna oferuje swoją przestrzeń kulturową dla czytelników chcących indywidualnie obcować z wiedzą, ale i służy zorganizowanymi akcjami, jest miejscem spotkań zakonników, odbywają się tu nagrania radiowe oraz telewizyjne. Można tu również organizować wystawy.

W Polsce nierozzerwalnie od kilku wieków powstają biblioteki klasztorne i stają się one ważnymi i decydującymi ośrodkami rozwoju nauki i kultury. Rozumiejąc potrzebę ich powstawania są dziś dla nas, miejscem kultu rzetelnej pracy umysłowej i twórczej myśli

ludzkiej oraz coraz częściej pełnią rolę, nowoczesnego i szybkiego narzędzia dotarcia do poszukiwanej informacji.

Podsumowując, możemy stwierdzić, że Kościół i środowiska naukowe są w naturalny sposób sprzymierzone w budowaniu wspólnego skarbcza nauki i kultury. Szczególne miejsce owego współdziałania stanowią biblioteki klasztorne, które gromadzą, przechowują i udostępniają zbiory, sięgające swą genezą średniowiecza. Powtarzając za Janem Pawłem II możemy powiedzieć, że „Biblioteka jest szczególną świątynią twórczego ducha ludzkiego, który odzwierciedla owo Boże Tchnienie, jakie towarzyszyło dziełu stworzenia świata i człowieka.”¹³

---

¹³ Jan Paweł II. *Przemówienie podczas poświęcenia Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, 11 czerwca, 1999 r.* [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/witczak.php> [odczyt: 12.07.2009].

JOLANTA SZULC¹

Z PIEKARSKICH WIEŻ
MONOGRAFIA BIBLIOGRAFICZNA
MIESIĘCZNIKA SANKTUARYJNO-PARAFIALNEGO

Wstęp

Analiza monografii bibliograficznych wyodrębnia kilka jej typów. Należą do nich monografie: jednej książki, wielu dzieł należących do jednego rodzaju lub gatunku piśmienniczego, publikacje mające wspólnego autora lub drukarza, a także monografie czasopism². W literaturze przedmiotu odróżnia się monografię czasopisma od monografii bibliograficznej. Monografia czasopisma jest rozprawą, która zawiera wstęp poświęcony historii pisma, antologię tekstów oraz bibliografię zawartości³. Monografia bibliograficzna powstaje w celu „ukazania pisma jako całości bibliograficznej i indywidualnego faktu życia kulturalnego i społecznego”⁴.

Celem artykułu jest przedstawienie monografii bibliograficznej miesięcznika sanktuaryjno-parafialnego *Z Piekarskich Wież* redagowanego przez zespół kapłanów i parafian przy Parafii Imienia NMP i Św. Bartłomieja w Piekarach Śląskich od 1994 roku do chwili obecnej.

---

¹ Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

² Bajor, Agnieszka (2005). *Z zagadnień form bibliografii. Monografia bibliograficzna*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, s. 65.

³ Tamże, s. 90.

⁴ Czachowska, Jadwiga; Loth, Roman (1977). *Bibliografia i biblioteka w pracy polonisty*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 120. Cyt. za: Bajor, Agnieszka (2005). *Z zagadnień form bibliografii...*, s. 90.

Artykuł składa się z trzech części. W części pierwszej omówiono genezę powstania miesięcznika, w kolejnych – jego zawartość informacyjną oraz inne wydawnictwa okolicznościowe. Na końcu zamieszczono Wykaz Autorów tekstów opublikowanych w okresie od 25.12.1994 do 5.07.2009 oraz bibliografię.

Zainicjowanie działalności wydawniczej

Pierwszy numer miesięcznika ukazał się 25 grudnia 1994 r. i składał się z 8 numerowanych stron w formacie A4. Na s. 1, poza tekstem Błogosławieństwa Ojca Świętego oraz życzeniami na Święta Bożego Narodzenia i Nowy Rok 1995, opublikowano komunikat ówczesnego Ks. Proboszcza⁵ (por. Rys. 1). Druk czarno-biały, za wyjątkiem kolorowych napisów na stronie tytułowej i ostatniej (pierwsze kolorowe zdjęcia ukazały się w Nr 5 z 16 kwietnia 1995 r.). W stopce redakcyjnej wymieniono skład redakcji: Odpowiedzialny Ks. Prob. Władysław Student i Księża Wikarzy: Bogdan Rek, Jan Janiczek, Andrzej Noras i Artur Zaremba oraz zespół parafian. Zamieszczono informacje: *Następny numer ukaze się w niedzielę 22.01.1995 r.*

Tytuł czasopisma stanowią pierwsze słowa refrenu pieśni *Tam wśród dymów kopalń śląskich*, ułożonej przez nieżyjących już piekarzan: Jana Latochy (muzyka) i Józefa Michny (słowa)⁶.

---

⁵ W l. 1973-1998 proboszczem Parafii Imienia NMP i Św. Bartłomieja w Piekarach Śląskich był ś.p. ks. prałat Władysław Student. Obecnie funkcję proboszcza i kustoszanki sanktuarium pełni ks. prałat Władysław Nieszporek.

⁶ Wrodarczyk, Krystyna (2003). *Z Piekarskich Wież rozbrzmiewa dzwon, Królowej swej cześć głosi on*, na podstawie rozmowy z ks. Proboszczem Janem Janiczkiem. *Z Piekarskich Wież. Miesięcznik Parafialno-Sanktuaryjny* Nr 5 (100) Niedziela – 18 maj Rok 9, s. 10-11.

**Z PIEKARSKICH
WIEŻ**

Nr 1   25 grudnia 1994 r.   ROK 1

MIESIĘCZNIK PARAFIALNO-SANKTUARYJNY

Chwała na wysokości Bogu
a na ziemi pokój ludziom dobrej woli

**Kochani Parafianie,
Drodzy Pielgrzymi i Goście!**

Mimo wiele lat, kiedy doszedł do Waszych rąk ostatni numer "Piekarskie Wiadomości Parafialne".
Dzisiaj podajemy Wam wiele różnych wiadomości i informacji, lecz jest dużo spraw i informacji, których nie możemy Wam przekazać w ogłoszeniach, ze względu na ograniczoną czasową.

Pragniemy Wam, w tym nowym miesięczniku parafialno - sanktuaryjnym "Z PIEKARSKICH WIEŻ", podać wiele informacji i ciekawostek, o których nigdy nie słyszeliście. Wprowadzić Was bliżej w życie parafii i sanktuarium, a także ukazać bogatą historię, oraz różne cenności, wota i zabytki.

Maną bogate propozycje dla Was w następnym numerach, tak dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

Prosimy, o propozycje i życzenia z Waszej strony.

Szczęść Boże!
Ks. Proboszcz

**Świadkowie
cudownej nocy**

Mamy być świadkami radości. Nie dlatego, że pochodzi ona od nas, bo nasze serce może być porażone w smutku. Powinniśmy być świadkami radości, ponieważ Bóg nas nią obdarowuje.

karol. Luitger, Paryż

BŁOGOSŁAWIENSTWO OJCA ŚWIĘTEGO

OJCZE ŚWIĘTY
BŁOGOSŁAWIENSTWA PARAFII NAJSWIĘTSZEJ MARYI PANNY w Piekarach Śląskich oraz wszystkim pielgrzymom przybywającym do Matki Boskiej Piekarskiej,
Błogosławieństwa Apostoelskiego udzielił 30.06.1980 r.
Ojciec Święty w Watykanie podziwiał Arcybiskupa

ŻYCZENIA

Na ŚWIĘTA BOŻEGO NARODZENIA i NOWY ROK 1995 - pełnego pokoju, pogody ducha, zdrowia na ciele i duszy, radości, zyczliwości ludzi i błogosławieństwa Bożego.

życzą Wam
wasi duszpastorze

Rys. 1. Strona tytułowa miesięcznika parafialno-sanktuaryjnego *Z Piekarskich Wież* Nr 1 (Rok 1) z 25 grudnia 1994 r.

Należy wspomnieć, że Piekary już w XIX wieku były ośrodkiem wydawniczym, co było zasługą ks. J.A.N. Fiecka. W 1847 r., wspólnie z Teodorem Heneczkiem założył drukarnię, w której obok książek wydawano również czasopisma. Drukowano tytuły: *Dziennik Górnos Śląski*, *Poradnik dla ludu górnośląskiego*, *Gwiazda Piekarska*, *Tygodnik Katolicki*. *Pismo Towarzystwa Mariańskiego*, *Piekarskie Wiadomości Parafialne*⁷.

⁷ Por. Ogrodziński, Wincenty (1946). *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*. Katowice; Wrocław: Drukarnia Cieszyńska pod Zarz. Państw. w Cieszynie, s. 116 i n.; Wycisło, Janusz (1991). *Sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich. T. 1. Formowa-*

Obecnie mieszkańcy miasta starają się kontynuować dawne tradycje. Wydawane są gazety parafialne: *Zwiastun Nieustający* przy parafii Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Kozłowej Górze, *Budujemy Kościół Boży* przy parafii Świętej Rodziny, *Głos Józefa* przy Parafii pw. św. Józefa na Józefce⁸. Ponadto drukowane są: *Głos Piekarski*⁹ (związany z Radiem Piekary) oraz *Przegląd Piekarski*¹⁰.

Zawartość informacyjna

Pierwszy numer miesięcznika zawierał teksty krótkich artykułów, ogłoszenia kierowane do parafian, *Kącik dla dzieci* oraz zaproszenie do wspólnego świętowania, zawierające wykaz nabożeństw i Mszy św. na święta Bożego Narodzenia, Nowy Rok Pański 1995 i uroczystość Objawienia Pańskiego. W kolejnych numerach, które złożyły się na ROK 1, wprowadzono dział *Życie parafialno-sanktuaryjne*. Rozpoczęto publikacje cyklicznych artykułów poświęconych historii parafii i sanktuarium oraz obrazu Matki Bożej Piekarskiej. Ukazały się artykuły okolicznościowe poświęcone wydarzeniom z życia parafii i sanktuarium, m.in.: *Trzeba nam przebudzenia*, fragmenty słowa wstępnego metropolity katowickiego arcybiskupa Damiana Zimonia, wygłoszone podczas piekarskiej pielgrzymki mężczyzn 28.05.1995 (Nr 7, s. 3); *Kobieta nauczycielką wiary*, fragmenty homilii wygłoszonej przez arcybiskupa Tadeusza Kondrusiewicza w Piekarach Śląskich 20.08.1995, podczas Mszy św. dla uczestniczek Pielgrzymki Kobiet i Dziewcząt do Matki Bożej – Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej (Nr 9, s. 7); *Pielgrzymka piekarska w Katyniu – 1993 r.*, zdjęcia z pielgrzymki wraz z opisem (Nr 10, s. 16). Zamieszczano także komunikaty i odezwy skierowane do Kościoła powszechnego: *Katolik wobec wyborów. Słowo Biskupów polskich w sprawach publicznych* (Nr 10, s. 2-3) oraz świadectwa osób mo-

---

nie się głównego ośrodka życia religijno - społecznego na Górnym Śląsku w XIX wieku. Katowice: Inkom, s. 260 i n.

⁸ Gacek, Dariusz; Pietrucha, Dariusz (2007). *Piekary Śląskie i okolice. Przewodnik historyczno-krajoznawczy*. Piekary Śląskie: Miejskie Centrum Informacji i Turystyki, s. 88.

⁹ Por.: *Głos Piekarski*. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu:

<http://www.radiopiekary.pl/glospiekarski/> [odczyt: 19.07.2009].

¹⁰ Por.: „*Przegląd Piekarski*” w Internecie. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.przeglad.info.pl/index.htm> [odczyt: 19.07.2009].

dlących się przed obrazem piekarskim: *Modlitwa cuda czyni!* (Nr 12, s. 12-13).

Podobny układ treści zawierają numery miesięcznika z lat 1996-1997. Coraz większa ilość stron drukowana jest w kolorze, zwiększa się także objętość numerów – Nr 12 (36) (Rok 3) z niedzieli 21 grudnia 1997 zawiera 20 stron (w tym 19 liczbowanych).

Zmienia się skład redakcji: od numeru 11 (35) (Rok 3) z niedzieli 16 listopada 1997 księdza wikarego Bogdana Reka zastąpił ksiądz Krzysztof Sitek. W okresie od niedzieli 6 września 1998 (Nr 7 (43)) do niedzieli 5 lipca 2009 (Nr 7 (172)) zespół redakcyjny tworzyli: Ks. Proboszcz Władysław Nieszporek, księży wikarzy: Krzysztof Sitek, Jan Janiczek, Andrzej Noras, Tomasz Kopczyk i Artur Zaremba oraz zespół parafian: Ryszard Bochenek, Agnieszka Ćwiek, Justyna Jędrzyk, Katarzyna Kocot, Jola Kubik, Dominika Kupka, Izabela Kuras, Magda Lubecka, Karolina Rosińska, Tomasz Wesołowski, Dorota Wilk, Krystyna Wrodarczyk, Bożena Zdebik. Skład redakcji zmieniał się w różnych okresach, niektóre numery nie zawierają informacji o składzie osobowym.

Szczególne wydarzenia, jakie miały miejsce w piekarskim sanktuarium, znajdują miejsce w treści kolejnych numerów miesięcznika. Nr 6 (18) (Rok 2) z niedzieli 23 czerwca 1996 r. został prawie w całości poświęcony obchodom 100-lecia Kalwarii Piekarskiej. Nr 11 (35) (Rok 3) z niedzieli 16 listopada 1997 zawiera opis II peregrynacji kopii obrazu jasnogórskiego w Archidiecezji Katowickiej (7.12.1996 – 13.12.1997).

W numerze 8-9 (67-68) (Rok 6) z niedzieli 10 września 2000 rozpoczęto cykl artykułów poświęconych 75 rocznicy koronacji obrazu Matki Boskiej Piekarskiej. Od tego numeru wydawnictwo posiada kolorową okładkę z licznymi fotografiami. Inne, specjalne numery miesięcznika to: Nr 2 (73) (Rok 7) z niedzieli 4 lutego 2001 zawierający podsumowanie jubileuszu 2000 r.; Nr 7-8 (102) (Rok 9) z niedzieli 24 sierpnia 2003 zatytułowany *Bartłomiejowy jubileusz 1303-2003* (Numer specjalny jubileuszowy); Nr 5 (124) z 1 maja 2005 r. (Rok 11) poświęcony Janowi Pawłowi II; Numer 9 (164) z 7 września 2008 (Rok 14) dokumentujący wydarzenia związane z konsekracją nowego ołtarza w Bazylice oraz zeszyt *100 lat w służbie Piekarskiej Pani czyli krótka historia Chóru św. Cecylii 1909-2008* (bez numeracji).

W okresie od 4 października 1998 r. do 7 marca 1999 ukazywał się dodatek *Z Piekarskiej Kalwarii. Dodatek do miesięcznika Z Piekarskich Wież. Dla dobrodziejów Piekarskiej Kalwarii*, w którym upamiętniono przekazanie z dniem 1 sierpnia 1998 r. Kościoła kalwaryjskiego w liturgiczne użytkowanie piekarskiemu sanktuarium. Wcześniej, przed remontem Kościoła służył parafii Zmartwychwstania Pańskiego jako Kościół Parafialny.

W setnym numerze miesięcznika Nr 5 (100) (Rok 9) z niedzieli 18 maja 2003 ukazał się artykuł, poświęcony historii czasopisma¹¹. W artykule omówiono zmiany w układzie treści czasopisma. Od pierwszego numeru przedostatnia strona dedykowana jest dzieciom, początkowo redagowana przez ks. Bogdana Reka nosi tytuł *Kącik dla dzieci*, później przez ks. Krzysztofa Sitka – zmienia swoją nazwę na *Halo Boże! To ja*. Po odejściu ks. proboszcza Władysława Studenta na emeryturę, opiekę nad zespołem redakcyjnym przejmuje ks. Jan Janiczek. W tym okresie zespół redakcyjny tworzy młodzież, w miesięczniku publikują swoje artykuły ks. Jan Górecki¹², ks. Józef Kozyra¹³ i ks. Janusz Wycisło¹⁴. Zmienia się szata graficzna (szczególnie pierwszej strony), którą wzbogacają zdjęcia p. Lubeckiego

---

¹¹ Wrodarczyk, Krystyna(2003). *Z Piekarskich Wież rozbrzmiewa dzwon...*, s. 10-11.

¹² Ks. Jan Piotr Górecki, dr hab. prof. nadzwyczajny UŚ, pracownik Zakładu Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego. Autor licznych publikacji poświęconych tradycji pielgrzymowania do Piekar; m.in.: *Pielgrzymka ślubowana z Tarnowskich Gór do Piekar*. Katowice: Instytut Górnośląski, 1997, 14 s.; *Z wdzięcznością i blaganiem u Matki Bożej Piekarskiej. Studium historyczno-pastoralne pielgrzymowania do Piekar Śląskich*. Katowice: Jan Górecki, 2008, 478 s.

¹³ Ks. Józef Kozyra, dr hab., kierownik Zakładu Teologii Biblijnej Starego i Nowego Testamentu Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego; piekarzanin z urodzenia, autor licznych artykułów o tematyce biblijnej; por.: *Znani bibliści o naszej Piekarskiej Kalwarii*. W: *Z Piekarskich Wież. Dodatek Nr 3 do miesięcznika Z Piekarskich Wież* 1.XI.1998 r.

¹⁴ Ks. Janusz Wycisło, dr hab. prof. zwyczajny, kierownik Katedry Historii Kościoła Społecznego Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Autor publikacji poświęconych historii obrazu i sanktuarium w Piekarach, m.in.: *Dobrodziejstwa Matki Bożej Piekarskiej w tradycji górnośląskiej*. Pszczyna: "Inkom Śląski", 1999, 299 s.; *Sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich. T. 1. Formowanie się głównego ośrodka życia religijno-społecznego na Górnym Śląsku w XIX wieku*. Katowice: Inkom, 1991, 410 s.

i Artura Ślęzaka. Pojawia się dział *Rozmaitości parafialne* i *Statystyka parafialna*. Nakład czasopisma wynosi 1,5 tysiąca egzemplarzy, w okresach świątecznych wzrasta do 2 tysięcy.

W 2000 r. opiekę nad zespołem redakcyjnym przejmuje ks. Marek Łuczak¹⁵, na stałe z gazetą współpracuje ks. Sławomir Madajewski. Redakcja pisze: *W kolejnych numerach naszej gazetki chcemy coraz bardziej wnikać w modlitewne i społeczne życie naszego sanktuarium i naszej parafii. Na pewno czytelnicy korzystają z wielu propozycji, gdy chodzi o religijną lekturę. Nie chcemy poprawiać czy wyręczać tytułów i gazet, które profesjonalnie zajmują się pisaniem o rzeczach ważnych i poważnych. W naszej gazetce mamy nadzieję ukazywać to wszystko, co składa się na życie codzienne naszej wspólnoty [...].* Skład i druk gazety wykonuje INTROART Mysłowice, ul. Mikołowska 4a. Okładki i środek gazety drukowane są na papierze kredowym i prezentują zdjęcia z życia parafii wykonane przez Artura Ślęzaka.

W I. 2002-2003 zespołem redakcyjnym kieruje ks. Józef Świerczek. Gazeta wzbogaca się o nowy dział *Abyśmy nigdy nie odeszli od Ciebie i Syna Twego...*, który prezentuje kalendarz nabożeństw i obchodów na następny miesiąc. Od Nr 7-8 (102) (Rok 9) z niedzieli 24 sierpnia 2003 (*Bartłomiejowy jubileusz 1303-2003*, Numer specjalny jubileuszowy) zamieszczany jest spis treści. W kolejnych numerach brak informacji o składzie osobowym redakcji. Natomiast od Nr 11 (105) z 1 listopada 2003 (Rok 9) drukowane są nazwiska osób odpowiedzialnych za zdjęcia i rysunki.

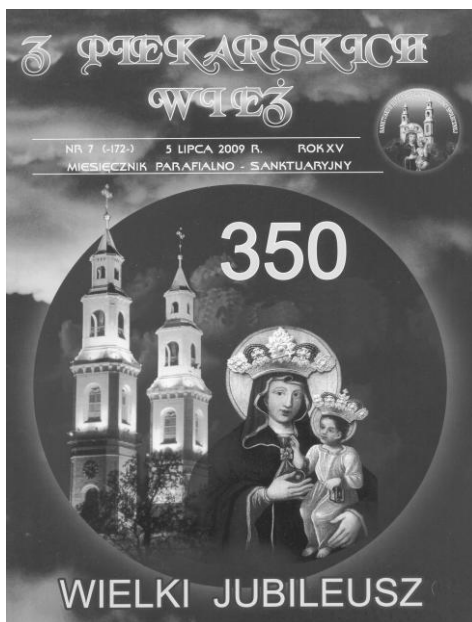
Od 2003 r. czasopismo zawiera stałe rubryki i działy, powtarzające się w kolejnych numerach. Są to: spis treści, rekomendacja numeru i zaproszenie do lektury – słowo od Redakcji, artykuły o różnej tematyce, *Rozmaitości parafialne*, wykaz nazwisk Parafian, którzy przyjęli sakramenty chrztu, małżeństwa, zmarli lub obchodzili jubileusze w danym miesiącu, kalendarz sanktuaryjny, stopka redakcyjna, informacje o fotografiach zamieszczonych na pierwszej i ostatniej stronie okładki. Na dwóch środkowych stronach czasopisma

---

¹⁵ Ks. dr Marek Łuczak, dyrektor oddziału katowickiego „Gościa Niedzielnego”. Autor rozprawy doktorskiej: *Fundacje społeczne kultu religijnego. Socjologiczne studium pielgrzymki stanowej mężczyzn do Piekarów Śląskich*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 2002, 291 s.

zamieszczone są kolorowe fotografie, dokumentujące życie religijne w parafii i sanktuarium oraz architekturę Bazyliki i Kalwarii Piekarskiej. Od Nr 11 (118) z 1 listopada 2004 r. (Rok 10) ukazują się artykuły na temat postaci świętych przedstawionych na obrazach, freskach i rzeźbach w Bazylice Piekarskiej i jej otoczeniu, publikowane w serii *Święci Bazyliki*.

5 lipca 2009 r. ukazał się 172. numer miesięcznika *Z Piekarskich Wież*¹⁶ (por. Rys. 2). Zawiera m.in. kalendarium obchodów Jubileuszu 350-lecia kultu Matki Bożej w Piekarach Śląskich oraz zdjęcia z wystawy *Mater Admirabilis*, poświęconej historii wizerunku Matki Bożej w Piekarach¹⁷. Do tematyki jubileuszu nawiązują artykuły: Barbary Flak *Śladami Jezuitów (4)*. *Jezuici a 350 lat kultu* (s. 12-13) i Kariny Słoty *Król w drodze na Wiedeń (cz. 1)* (s. 6-7).

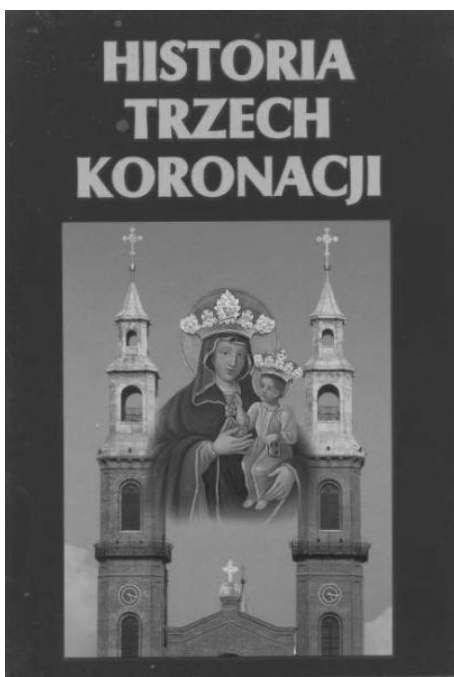
Rys. 2. Okładka przednia, strona zewnętrzna miesięcznika *Z Piekarskich Wież* Nr 7 (172) 5 lipca 2009 Rok 14

¹⁶ Kolejny numer miesięcznika ukaże się 5 lipca 2009 r.

¹⁷ Wystawę można oglądać od 4 lipca 2009 r. po każdej mszy św. niedzielnej w sali za probostwem, a w tygodniu od 9.00 do 12.00.

Z Piekarskich Wież a inne wydawnictwa okolicznościowe

Z inicjatywy ks. proboszcza Władysława Nieszporka, kustosza sanktuarium oraz Zespołu reakcyjnego miesięcznika *Z Piekarskich Wież* ukazały się wydawnictwa okolicznościowe. Z okazji 80. rocznicy koronacji obrazu Matki Bożej w Piekarach przygotowano publikację *Historia trzech koronacji* (por. Rys. 3), w której zamieszczono trzy artykuły ks. Piotra Mrozka: *Koronacja Obrazu 1925 r.*, *Pierwsza Rekoronacja Obrazu 1965 r.* i *Druga Rekoronacja Obrazu 1985 r.* oraz tekst *Litanii do Matki Boskiej Piekarskiej*.

Rys. 3. Okładka przednia, strona zewnętrzna publikacji *Historia trzech koronacji*.
[Piekary Śląskie, 2005]

Z okazji Jubileuszu 350-lecia kultu Matki Bożej w Piekarach Śląskich została wydana publikacja pt. *Pachnący obraz. Historia obrazu MB w Piekarach Śląskich* (por. Rys. 4). Jest to krótka historia cudownego obrazu Matki Bożej Piekarskiej, opisana w rozdziałach: I. *Początki kultu*, II. *Matka Przedziwna*, III. *Cudowne ocalenie*, IV.

Niezwykłe Nawiedzenie, V. *Kolejne lata*, VI. *Rok 1702*, VII. *Lata 1704-1821*, VIII. „*Udana kopia*”, IX. *Ks. Jan Alojzy Fiecek*, X. *Przełom wieków*, XI. *Koronacja obrazu*. Na końcu publikacji zamieszczono kalendarium *Pachnącego obrazu* oraz zdjęcia ołtarzy w Bazylice Piekarskiej.

W roku Jubileuszu, pierwszy raz w historii Sanktuarium, zostały wybite przez Mennicę Śląską dwie okazjonalne monety o limitowanym nakładzie, odlano okolicznościowy medal przedstawiający Matkę Bożą Piekarską, wykonano dużą świecę jubileuszową, wydano znaczki pocztowe oraz pamiątkową pocztówkę¹⁸.

Rys. 4. Okładka przednia, strona zewnętrzna publikacji *Pachnący obraz. Historia obrazu MB w Piekarach Śląskich*. Oprac. ks. A. Pyrsz na podstawie książki ks. J.

Wycisło *Dobrodziejstwa Matki Boskiej Piekarskiej w tradycji górnośląskiej* oraz publikacji ks. P. Mrozka *Historia Trzech Koronacji*.

Wrocław : Wydawnictwo ZET, 2009

¹⁸ Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich [strona domowa], katalog: Ogłoszenia [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.piekary.bazylika.katowice.opoka.org.pl/> [odczyt: 19.07.2009].

Podsumowanie

Miesięcznik sanktuaryjno-parafialny *Z Piekarskich Wież*, dostępny także w wersji elektronicznej¹⁹, pełni istotną rolę w życiu kulturalnym i społecznym Parafii Imienia NMP i Św. Bartłomieja w Piekarach Śląskich. Kieruje do swoich Czytelników artykuły o charakterze informacyjnym i popularnonaukowym, omówienia książek i przedruki dokumentów, rozmowy z osobami duchownymi i dzielącymi się wiarą, kalendarium parafialne. Jest świadectwem życia duchowego i religijnego parafii oraz sanktuarium.

Wykaz Autorów tekstów opublikowanych w okresie 25.12.1994-5.07.2009²⁰

Adamski Stanisław, bp	1997, 2002
Augustyn, św.	2005
Baggio Sebastian, kard.	1995
Balthasar Hans Urs von	2008
Bańska Iwona	2008
Bednorz Herbert, bp	1998
Bej Anna	1997
Bernanos Georges	2003
Bieniek Juliusz, bp	1998
Biernacki Bartek	2003
Bludnik Ewa	2007
Błaszak Antoni	1997
Błaszczak Halina	1997
Błaszczyk Henryk, ks.	2004
Bochynek Ryszard	2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009
Bogacki Zdzisław	1999, 2000, 2001, 2002
Bosman Phill	2007, 2008
Brończyk Maria	1995, 1996

¹⁹ Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich [strona domowa], katalog: Miesięcznik [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.piekary.bazylika.katowice.opoka.org.pl/Zwiez/miesiecznik.htm> [odczyt: 19.07.2009].

²⁰ W wykazie uwzględniono Autorów podpisanych imieniem (lub inicjałem imienia) i nazwiskiem. Zamieszczono nazwiska Autorów dzieł cytowanych (w wyborze).

Brząkalik Piotr, ks.	2005
Buber M.	2002
Buchenfeld Arkadiusz	1999, 2000
Budzik Stanisław, bp	2008
Bzdyl Jerzy OMI	2009
Chmielewska Henryka	2003
Chmielewski Jerzy	2003
Chrostek Irena	2007, 2009
Chytrowska Krystyna	2000
Cichy Stefan, bp	1998
Cisek Irena	2004, 2005, 2007
Czekała Jan MSF	2005
Czempiel Dominika	1998, 2000
Czerwiński Michał	1996
Ćwiek Agnieszka	1999, 2000, 2001, 2002
Dambor Józef	2002
Diepenbrock Melchior, kard.	1996
Dobraczyński Jan	2003
Dobrowolski Ireneusz	2000
Drzągąła Andrzej	2002
Duda Roman	2005
Duzdowska Janina	2008, 2009
Dziurlikowski Tadeusz	2001
Dziwis Danuta	2008
Dziwisz Stanisław, kard.	2006
Dzwonek Józef, ks.	2009
Einchendorff Joseph Freiherr von	2002
Fascieli Józef, kanclerz	2005
Fietzek Jan Alojzy, ks.	2003
Filak Agnieszka	1999, 2000
Flak Barbara	2004, 2008, 2009
Fonfara Agnieszka	1998
Foucauld Karol de, bł.	2006
Franciszek z Asyżu, św.	2007
Frasik Józef A.	1999
Frącek Barbara	2009
Fryc Adam	2008, 2009
Fryc Janina	2009

Gauyon Paul, kard.	1995
Gąkiewicz Marzena	2000
Gębczyk P.	2000
Giermuda Ania	2003
Gołębiowska Agnieszka	2000
Gołębiowska Ania	2000
Góra Jan OP	2006
Górecki Jan, ks.	1999, 2000, 2003, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009
Górniozeczek Barbara	2000
Górniozeczek Kasia	2000
Gruszczyk Stefan	1997, 1998
Gowin Michał	1996
Gulbinowicz Henryk, kard.	2000
Grzomba R.	1995
Gzyska Olga	1996
Hajkiewicz Franciszka	1995
Haler, gen.	1997
Hampel Jan	2005, 2006, 2007, 2008, 2009
Hanke Rajmund	1996, 1997
Harmmarskjöld Dag	2006
Harupa Zygmunt	1995, 1996, 1997, 1998, 2007
Hercel Piotr	1994, 1998, 2001, 2002, 2003, 2008
Heschel A. J.	2002
Hlond Augustyn, bp	1997
Hoffmann Karol	2002
Jan XXIII, papież	2005
Jan Paweł II, papież	1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2008
Janczewski Zbigniew, ks.	1999
Jania Kludiusz	2005, 2006, 2007, 2008, 2009
Janiak Elżbieta	1999, 2000
Janiczek Jan, ks.	1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2003
Jankowska-Nocko Janina	1998
Janota Anna	1998
Janota Małgorzata	2001
Janus Maria	2001, 2002, 2006

Jeż Ignacy, bp	1998
Jurzyca Anna	2006, 2007, 2008
Kaczyński Lech	2006
Kampka Leon	2003
Kachel Henryk	2002
Kachel Piotr	2002
Kalisz Tadeusz, ks.	2003
Kałuziak M.	2007
Kańtoch Dariusz	2003
Kasprowicz Jan	2008
Kempis T. a	2005
Kieć Krzyś	2005
Kiera Dominika	2000
Kierok Ewa	2006
Kierok Jacek	2006
King M. L	2005
Klaczek Daria	2000, 2002
Klaczek Maria	2002
Kloz Heine Ulrich	1997
Kłosek Piotr	2008
Kołodziejczyk K.	1999
Komor Ewa	2006
Komor Jerzy	1998, 2004, 2007, 2008, 2009
Kondrusiewicz Tadeusz, abp	1995
Konik Magdalena	1998
Kopczyk Tomasz, ks.	2004, 2006, 2007, 2008, 2009
Kopp Georgius, kard.	1996
Korfanty Stanisław	2005
Korus Czesław	1997, 1999
Kossakowska Gabriela	2001
Kostoń Michał, ks.	1994, 1998, 1999
Kosyrczyk Klemens, ks.	2000
Kowalski Andrzej	2007
Kozyra Józef, ks.	1998, 1999
Koźmiński Honorat	2003

Krafczyk Piotr	2001
Kreft Egidia SCB	1998
Krzeczowska Agnieszka	2000
Krzekotowska Ewa	1999
Krzykawski Bogdan	2001
Kubik Jola	2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009
Kucharczak Franciszek	2003
Kuczmik Ptolemeusz OFM	1998
Kuczob Henryk, ks.	2003
Kupka Dominika	1999, 2000, 2003
Kupny Józef, bp	2008
Kuras Izabela	1999
Kuzlik Stanisława	2002
Kwiatkowski Henryk	2008
Labus K.	2000
Latocha Jan	1998
Lechowicz Zenon	2008
Lehmann Karl, bp	1997
Lisiecki Arkadiusz, bp	1997
Lorenz Robert	2008
Loska Augustyn, ks.	1998
Lubecka Magdalena	2009
Lubos Sonia	2000
Łata Paweł, dk.	2006
Łuczak Marek, ks.	2000, 2001, 2007
Machulec Rajmund, ks.	1995, 1999, 2001, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009
Macion B., ks.	1998
Madajewski Sławomir, ks.	2000, 2001, 2002
Marczak Jan	2006, 2007
Markusik Dorota	2004, 2005
Markusik Jerzy	2008, 2009
Maruszczyk Tomasz, kl. SDS	1999, 2001
Matka Teresa z Kalkuty, bł.	2007, 2009
Matonia Stanisław	2005
Merton Tomasz	2006, 2007

Michałek Maciej, dk.	2008
Michna Andrzej	2001
Michna Józef	1998
Mickiewicz A.	2005
Mokrzycka Izabela	2005
Morus Tomasz, św.	2006
Mościński Karol	2002
Mrozek Piotr, ks.	2000
Musialik Kuba	2005
Musioł Łukasz	2000
Muszalska-Janusz Agata	2008
Nagy Stanisław, kard.	2004
Nas Ola	2005
Nawa Karol, ks.	1997
Niejodek Zygmunt	2001
Nieszporek Władysław, ks.	1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009
Noras Andrzej, ks.	1995, 1998, 1999
Norwid C. K.	2002
Nosiadek Ewa	2007
Nosol A., bp	1999
Nowak Bernadeta	1999
Nowak Józef	2008
Nowak Thomas	1996
Nowak Tomasz, dk.	2000
Nylec Katarzyna	2005
Olczyk Adam SVD	2001, 2004
Orłowska Emila	1999
Paczkowska Aleksandra	2002
Parolin Jan Chrzyciel	2005
Patoń Ewa	2007
Paweł VI, papież	2007
Piec Michał	2008
Pius IX, papież	2004
Plaszczymąka Patrycja	2005
Płaczek Piotr	2005
Płażyński Maciej	1997, 1998
Polaczek Jerzy	1998, 2003, 2004, 2005, 2007

Potempa Antoni	2000, 2001, 2008
Pustelnik Sebastian	2006, 2008
Pyka Maria	2000
Pyrz Andrzej, ks.	1999, 2002, 2003
Quintana Lope	2002
Raabe W.	2005
Rabiej Jan	2008
Rahner Karl	1998, 2007
Re Giovanni B., abp	1995, 1996
Rek Bogdan, ks.	1995, 1997
Rosińska Karolina	1999, 2000, 2002
Rosińska Patrycja	1998, 2002
Rybka G.	2006, 2007
Rzasa A., dk.	2007
Samsonowicz Arnold	2007
Sandri Leonardo, abp	1995, 1996, 2002, 2004
Scholtysik Stefan	1997, 1998, 2004
Schweitzer A.	2005
Seigel W.	1997
Semenenko Piotr	1997
Seneka	2008
Siegel Halina	1997
Sitek Krzysztof, ks.	1997, 1998, 1999, 2000
Skolik Krystyna	2002
Skolik Lucjan, ks.	2008
Skowronek Marcin	2008
Sławiński Waldemar	2001
Słota Karina	2009
Smok Urszula	2001
Solipiwo Grzegorz	2004, 2005
Sonnenschein Romuald	2008
Sosnowska Dorota	1998
Starosta Jacek, ks.	2006, 2007
Strzyż Jerzy, ks.	1995
Student Władysław, ks. (Ks. Proboszcz)	1994, 1995, 1996, 1997, 1998
Surmiak Wojciech, ks.	2008
Swoboda Zbigniew, ks.	2002

Szafarczyk Krystyna	2008, 2009
Szaflik Teresa	2006
Szeptycki Stanisław, gen.	1997
Szewczyk Norbert	2002
Szczawiński Józef	2003
Szczyrba Maria	2002
Szczyrba Jan	2002
Szklarczyk Aleksander	2002
Sztur Józef	2003
Szubel Justyna	2007
Szymik Jerzy, ks.	2000, 2008
Ślązok Łukasz	2002
Świerczek Józef, ks.	2000, 2002, 2003
Świrczyńska Anna	1998
Świętek Ewa	2004
Teresa z Lisieux, św.	2003
Thomas Artur	2006
Tkacz Roman, ks.	2003
Trunk Tomasz, ks.	2003, 2005
Twardowski Jan, ks.	2000, 2007, 2008, 2009
Wanot Ludwik	1999, 2002, 2005
Warczok Helena	1999
Wasilewski Angelus OFM	2000
Wejntraub L., mjr	2002
Werner Anna	2007
Werner Kasimir	2007
Wesołowski Tomasz	2000
Wesoły Szczepan, abp	2001
Wider Dominik	2003
Wieczorek Anna	2006
Wieczorek Józef, dk.	1997
Wieczorek Stanisław	1995, 1996
Wierońska Aneta	1999
Wiertelorz Kazimierz	1998
Wierzbička A.	2000
Wilk Dorota	2007, 2008, 2009
Winkler Piotr, ks.	2002, 2003, 2004, 2005, 2006
Włodarski Adrian, bp	2006

Wojaczek Krzysztof , ks.	2006
Wojciechowski Adam	1997
Wojtyła Karol, kard.	1997
Wolitz Ulrike	2008
Woźnica Mirosław, ks.	2003
Wrodarczyk Krystyna	1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009
Wrodarczyk Jerzy	2001, 2002, 2003, 2006
Wuwer Arkadiusz, ks.	2004, 2005
Wycisło Janusz, ks.	1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2004
Wyciślik Antoni, ks.	1997, 1998
Wylężek Hildegarda	1995
Wyspiański Stanisław	2007, 2009
Wyszyński Stefan, kard.	1998
Zanussi Krzysztof	2001
Zaremba Artur, ks.	1995, 1996, 1997, 1998, 1999
Zawiślak Magdalena	2005
Zązel Władysław, ks.	1999, 2006
Zdebik Bożena	1999, 2000
Ziernicki Ryszard	2005
Zimoń Damian, abp	1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2005, 2008
Zimnoch Łukasz	1999
Znak Armin Jacek, ks.	2001
Zorychta Grzegorz	2002, 2003, 2006, 2007
Żydek Andrzej	1996

Bibliografia:

1. Bajor, Agnieszka (2005). *Z zagadnień form bibliografii. Monografia bibliograficzna*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 162, [2] s.
2. Czachowska, Jadwiga; Loth, Roman (1977). *Bibliografia i biblioteka w pracy polonisty*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 324 s.
3. Gacek, Dariusz; Pietrucha, Dariusz (2007). *Piekary Śląskie i okolice. Przewodnik historyczno-krajoznawczy*. Piekary Śląskie: Miejskie Centrum Informacji i Turystyki w Piekarach Śląskich, sp. z o.o., 229, [1] s.
4. *Historia trzech koronacji*. [Piekary Śląskie, 2005], 24, [2] s.

5. Ogrodziński, Wincenty (1946). *Dzieje piśmiennictwa śląskiego. Katowice*. Wrocław: Drukarnia Cieszyńska pod Zarz. Państw. w Cieszynie, 213, [1] s.
6. *Pachnący obraz. Historia obrazu MB w Piekarach Śląskich* (2009). Oprac. ks. A. Pyrsz na podstawie książki ks. J. Wycisło *Dobrodziejstwa Matki Boskiej Piekarskiej w tradycji górnośląskiej* oraz publikacji ks. P. Mrozka *Historia Trzech Koronacji*. Wrocław: Wydawnictwo ZET, 40 s.
7. *Piekarska Hetmanka : w 80. rocznicę koronacji obrazu* (2005). Oprac. graficzne N. Jarzyńska, korekta L. Wilczek. Katowice; Tarnowskie Góry: Księgarnia św. Jacka Sp. z o.o., 20, [2] s.
8. *Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich* [strona domowa] [online]. Tryb dostępu: <http://www.piekary.bazylika.katowice.opoka.org.pl/> [odczyt: 19.07.2009].
9. Wrodarczyk, Krystyna (2003). Z Piekarskich Wież rozbrzmiewa dzwon, Królowej swej cześć głosi on, na podstawie rozmowy z ks. Proboszczem Janem Janiczkiem. *Z Piekarskich Wież. Miesięcznik Parafialno-Sanktuaryjny* Nr 5 (100) Niedziela – 18 maja Rok 9, s. 10-11.
10. Wycisło, Janusz (1991). *Sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich*. T. 1. *Formowanie się głównego ośrodka życia religijno - społecznego na Górnym Śląsku w XIX wieku*. Katowice: Wydawnictwo PIP Inkom Śląski, 410, [1] s.
11. *Z Piekarskich Wież. Miesięcznik Parafialno-Sanktuaryjny*. Nr 1 (Rok 1) z 25 grudnia 1994-

RENATA DULIAN¹

*„BIBLIOTEKI POLSKIE ZA GRANICĄ.
PRZESZŁOŚĆ I WSPÓŁCZESNOŚĆ”*
POD RED. MARII KALCZYŃSKIEJ
I DANUTY SIERADZKIEJ
KATOWICE: WYDAWNICTWO
UNIwersytetu Śląskiego, 2007

Jest to publikacja, której celem jest przekazanie informacji o funkcjonowaniu bibliotek i księgozbiorów za granicą. W tym tomie znajdują się zagadnienia jeszcze mało znane, nie podejmowane w dotychczasowych badaniach naukowych. Tom otwiera artykuł Marii Kocójowej na temat funkcji integracyjnych Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na zachodzie (MABPZ). Obecnie instytucja ta zrzesza około 20 instytucji z 7 krajów, w których znajdują się skupiska Polaków, bardzo zróżnicowane o różnych problemach kulturowych. Początki tej organizacji miały miejsce w latach 1977-1979 w Rapperswilu, tam też odbyła się I Stała Konferencja (1979), ustalono statut tej organizacji. MABPZ posiada stałą siedzibę i konto bankowe w Rapperswilu, co roku zmienia się organizator tej instytucji. Prowadzi przez rok sekretariat, koszt pobytu delegatów pokrywa każda instytucja członkowska. Każda z nich realizuje własny program, zgodny z założoną misją. Instytucja ta ma na celu integrowanie, oraz poszukiwanie właściwego obszaru dla

---

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

działalności i zmieniającej się roli oraz znaczenia wychodźstwa polskiego na obczyźnie.

O problemie współczesnych bibliotek polonijnych w USA pisze Danuta Sieradzka, Anna Seweryn o funkcjonowaniu polskiej książki za granicą na przykładzie bibliotek Londynu. Ks. Zdzisław Małecki pisze o doświadczeniu duszpasterza Polaków na przykładzie działalności bibliotek parafialnych Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech. Agnieszka Łakomy o dipisowskich wydawnictwach hanowerskich w bibliotece Związku Polaków w Niemczech w Bochum. Małgorzata Warchoń-Schlottmann o bibliotekach polskich w Wiedniu od czasów Ossolińskiego po dzień obecny. Eugeniusz S. Kruszewski podejmuje temat materiałów do dziejów polskich bibliotek w Danii (1893-1990). Helena Legowicz pisze o oddziale literatury polskiej biblioteki regionalnej w czeskim Karwinie. Anna Szturc penetruje polskie księgozbiory w biblioteki na Zaolziu. Jadwiga Witek przedstawia wybrane zagadnienia na temat polskiej książki na Węgrzech w latach 2000-2005. Zdzisław Gębołyś pisze na temat Mediateki Instytutu Polskiego w Wilnie. Książka zawiera również w bibliografię przedmiotową, dotyczącą bibliotek polskich w Niemczech i polsko-niemieckich kontaktów bibliotekarskich oraz zestawienie internetowych baz danych, bibliotek, instytutów i ośrodków dokumentacji polskiej za granicą.

Niemalą rolę w tworzeniu ośrodków bibliotek polskich na za granicą odgrywają biblioteki parafialne, tworzone przez Polską Misję Katolicką, o czym wspominają autorzy publikacji. Ks. Zdzisław Małecki pisze, że jednym z zadań duszpasterzy polskich w Niemczech, oprócz pielęgnowania życia religijnego wśród wychodźców było zachowanie języka i mowy ojczystej, zwłaszcza po II wojnie światowej wśród młodzieży uczęszczającej do niemieckich szkół i obracających się w środowiskach swoich kolegów. Zetknięcie się z polską książką, przyczyniało się do dobrego opanowania danego języka. Książkę taką trzeba było podsunąć Polakom. Księża zaczęli organizować polskie szkoły parafialne i zakładać biblioteczki przy Polskiej Misji Katolickiej. Problem ten też jest aktualny dzisiaj, kiedy młodzi ludzie emigrują w poszukiwaniu pracy. Jest ważne, aby mieli nieskrępowany dostęp do polskiej książki i prasy, aby korzystając z tych mediów nie

zapomnieli swojego języka. Mogą to zrobić korzystając z bibliotek polskich przy Polskiej Misji Katolickiej, gdzie gromadzą się Polacy na nabożeństwach.

RENATA DULIAN¹

VITA ACADEMICA – BIULETYN PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ W KRAKOWIE

Vita Academica to biuletyn Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, który ukazuje życie akademickie szkoły wyższej. Jego pierwszy numer ukazał się w 2001 (ma numerację 1-2). W numerze inauguracyjnym, ówczesny rektor Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie bp Tadeusz Pieronek we słowie wstępnym otwierającym ten numer pisze:

„Najwyższy czas, by najstarszy ośrodek teologiczny, pulsujący życiem ponad sześćset lat przekazywał na bieżąco informacje o swojej działalności, umożliwił profesorom i studentom zabranie głosu w sprawach uczelni oraz mobilizował ich do podejmowania wspólnych inicjatyw, by ludzie, którzy stykają się z Akademią nie byli anonimowi, by stała się ona dla nich drugim domem rodzinnym, pozwalającym na wzrastanie duchowe i intelektualne w atmosferze pełnego zrozumienia i życzliwości. By tak mogło być musimy się znać i wiedzieć co się wokół nas dzieje.”²

Jak w oka mgnieniu minęło już kilka lat, jak się na bieżąco relacjonuje ważne wydarzenia naszej uczelni, odzwierciedlające jej bogate życie, naukowe i duchowe, widoczne w organizowanych sympozjach naukowych, wydawanych książkach, organizowanych wy-

---

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² http://www.pat.krakow.pl/Vita/01-02/vita_academica.php?id=wstep [odczyt: 12.09.2008].

jazdach naukowych, jubileuszach, wygłoszonych referatach, organizowanych pielgrzymkach.

Pismo posiada stałe działy, takie jak wydarzyło się, czyli kronika relacjonująca krótko ważne wydarzenia z życia uczelni, uczestnictwo jej pracowników i studentów w różnych przedsięwzięciach, stałą rubryką jest czytelnia, czyli ukazywanie się recenzji książek, wydawanych przez Wydawnictwo naszej uczelni. Są to krótkie recenzje i zeskanowana okładka książki. Są to doktoraty, prace habilitacyjne, publikacje pracowników naukowych naszej uczelni, zamieszczane na ostatniej i przedostatniej stronie tego czasopisma. Kolorowa okładka czasopisma przedstawia ważne wydarzenie danego okresu. Wewnątrz zamieszczony jest bogaty materiał ilustrujący to, co się ważne wydarzyło.

W pierwszym numerze przedstawia się sylwetkę arcybiskupa Mariana Jaworskiego, który został ogłoszony kardynałem 21 stycznia 2001 roku, natomiast biret otrzymał na konsystorzu 21 lutego 2001 roku w Rzymie z rąk Jana Pawła II. Kardynał Marian Jaworski był pierwszym rektorem Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w latach 1982-88.

Z dziale z życia studentów pisze się o organizacji planowanego przez studentów Wydziału Historii Kościoła wyjazdu naukowego do Włoch „Śladami cywilizacji chrześcijańskiej od starożytności do baroku.” O przeprowadzonym przez Duszpasterstwo Akademickie wyjeździe w Tatry. Uczestnicy byli zauroczeni pięknem gór, „góry są ikoną Boga i sakramentem Najwyższego.” Dariusz Bończyk przewodniczący samorządu studentów pisze o jego działalności, relacjonuje się spotkanie Koła Naukowego Teologów. Ks. dr hab. Jan Bednarczyk dyrektor biblioteki pisze o potrzebie budowy nowej biblioteki zlokalizowanej na nowym Campusie, gdzie docelowo ma być zbudowany cały kompleks Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, a ks. Jan Szczurek pisze, że Fundacja im. św. Królowej Jadwigi, która gromadzi środki na rzecz Akademii, przeznaczy swoje fundusze na potrzeby budowy nowej biblioteki, taką decyzję podjęto 24 listopada 2000. Jest to pierwszy etap budowy tej biblioteki, która ma pomieścić około 1 mln. woluminów, natomiast całość biblioteki w II etapie przewiduje około 2,5 mln. woluminów. Budynek został zaprojektowany przez biuro Ingarden & Ewý – Architekci. Zamieszczono również rozmowę z Księdzem prorektorem Wojciechem Ży-

cińskim ds. nauki i współpracy z zagranicą na temat wprowadzenia systemu punktowego ECTS (European Credit Transfer System) na Wydziale Teologicznym w roku akademickim 2001/2002, jak również podziału na przedmioty obowiązkowe i fakultatywne. Wprowadzenie systemu punktowego było związane z procedurą akredytacyjną i wydział teologiczny otrzymał znak jakości nauczania honorowany zarówno w Polsce, jak i w Europie. Zamieszcza się również artykuły związane z problematyką ekumenizmu, na temat obchodów IV Dnia Judaizmu w Kościele katolickim w Archidiecezji Krakowskiej. Organizatorami tego dnia byli Międzywydziałowy Instytut Ekumenii i Dialogu PAT oraz Ojcowie Franciszkanie Konwentualni przy współudziale Żydowskiej Gminy Wyznaniowej miasta Krakowa. Zamieszczono również relację z obchodów Tygodnia Powszechnej Modlitwy o Jedność Chrześcijan i spotkania z Deborah Weismann z jerozolimskiego Hebrew University. Jej wykład dotyczył rozdzwień między teologiczną wizją Jerozolimy a rzeczywistym obliczem rozdartego konfliktami miasta. Z okazji 604 rocznicy powstania Wydziału Teologicznego Akademii Krakowskiej kardynał Franciszek Macharski wygłosił homilię „Idąc na wszystkie światy”, której tekst również zamieszczono w tym numerze. Ksiądz Franciszek Macharski pisze, że każdy człowiek, i ten który poświęca się badaniom i nauczaniu, musi być wpatrzony równocześnie w Boga, od którego pochodzi prawda i dobro i równocześnie w świat człowieka, w którym to dobro i prawda szukają miejsca i mogłyby stać się życiodajnym nasieniem.

Kolejny numer sygnowany numerem 3-4/2001 informuje nas o zainicjowaniu przez Wydział Teologiczny Papieskiej Akademii Teologicznej, UJ, Wyższą Szkołę Teatralną w Krakowie i Wydaw. Znak Dni Tischnerowskich, decyzję taką podjęto 12 marca 2001 roku w dniu 70 urodzin śp. ks. prof. Józefa Tischnera. Z tej też okazji odbyła się msza św. na której homilię wygłosił ks. Franciszek Macharski „Ksiądz Józef od Boga i człowieka”. Z ważnych wydarzeń odnotowano również nadanie doktoratu Honoris Causa Jego Eminencji kard. Mirosławowi Vlкови, Arcybiskupowi Metropoliece Praskiemu Laudację wygłosił ks. prof. Łukasz Kamiński. Wydrukowano również wykład kard. Mirosława Vlka „Dar doświadczenia i wspólnoty”. W kolejnym 5 numerze pierwszego roku wydawania pisma mamy obszerną relację na temat I Dni Tischnerowskich, które

odbyły się w dniach 30 maja – 2 czerwca 2001 roku. Zostało zamieszczone słowo wstępne księdza Rektora ks. prof. dr hab. Tadeusza Pieronka z okazji Pielgrzymki do Sanktuarium Matki Bożej w Kalwarii Zebrzydowskiej pracowników i studentów PAT, inaugurującej nowy rok akademicki. Kazanie księdza mgr lic. Jan Strzałki SCJ, rektora Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Stadnikach, wygłoszone podczas mszy, a także wykład ks. dra Janusza Królikowskiego „Chrystologia dzisiaj. Kilka uwag w świetle deklaracji Dominus Iesus”. Stało się to praktyką w kolejnych numerach czasopisma *Vita Academica* zamieszczanie relacji z corocznych pielgrzymek do Kalwarii Zebrzydowskiej, inaugurujących nowy rok akademicki. W szóstym numerze tego roku dowiadujemy się na temat akredytacji przyznanej Wydziałowi Filozoficznemu na okres 5 lat. Sesji naukowej zorganizowanej przez Wydział Historii PAT na temat różnych przejawów sztuki bernardyńskiej ze szczególnym uwzględnieniem kultu błogosławionego Szymona z Lipnicy. Sesja ta została połączona z jubileuszem 70 urodzin prof. dr hab. Jana Samka. W tym pierwszym roku ukazywania się biuletynu *Vita Academica* towarzyszą felietony ks. dr hab. Grzegorza Rysia, zamieszczane w kolejnych numerach „Kilka starych zasad nowej Ewangelizacji, XV-wieczna lekcja myślenia ekumenicznego, O wojnie i odpowiedzialności, Skromne początki w 400-lecie seminarium krakowskiego”.

Przeglądając kolejne numery poznajemy jak w kalejdoskopie ważne wydarzenia z życia uczelni, inauguracje roku akademickiego, konferencje, sesje, działalność wydawnictwa, chóru uczelni, jubileusze kapłaństwa, wspomnienia o wybitnych uczonych, którzy odeszli, a na trwałe zapisali się w historii naszej uczelni. Informacje o wyjazdach naukowych, działalności studentów. Życie uczelni jest bogate i zapisane choć w części na kartach uczelnianego periodyku. Dowiadujemy się, że chór PAT powstał w 1988 roku w Instytucie Liturgicznym pod kierownictwem Władysława Siedlika, a dekretem z 31 maja 1996 roku stał się chórem Papieskiej Akademii Teologicznej. Wielokrotnie nagradzany na konkursach w kraju i zagranicą, między innymi na festiwalu Legnica Cantat w 1993 roku. Na temat serii wydawniczej „Studiów do Dziejów Wydziału Teologicznego” pisze jej twórca ks. prof. dr hab. Adam Kubiś, rektor PAT w latach 1992-1998. Poznajemy dzieje współpracy Papieskiej Akademii Teo-

logicznej z Uniwersytetem Ruhry w Bochum. Jest odnotowany jubileusz 50-lecia działalności Międzyzakonnego Wyższego Instytutu Katechetycznego przy Klasztorze sióstr urszulanek w Krakowie, 50-rocznica święceń kapłańskich księdza prof. Bolesława Kumora, 70-lecie urodzin ks. prof. Michała Hellera, 65-rocznica urodzin ks. prof. Tadeusza Brzegowego. Zamieszczane są laudacje, tych którzy otrzymali doktorat Honoris Causa Papieskiej Akademii Teologicznej. Informacje o promocjach doktorskich i habilitacyjnych, o nagrodzonych nagrodami rektorskimi, odznakami Zasłużony dla Papieskiej Akademii Teologicznej. Z okazji 25-lecia PAT przyznano też jubileuszowe medale jako podziękowanie za współpracę z naszą uczelnią. Informacje o przyznanych medalach Bene Merenti księdzu biskupowi prof. Wacławowi Świerzawskiemu, ks. doc. dr hab. Marianowi Jakubcowi, ks. prof. dr hab. Janowi Kowalskiemu. Księdzu Rektorowi prof. dr hab. Janowi Dyduchowi przez Zarząd Polskiego Towarzystwa Teologicznego. O przyznanych państwowych odznaczeniach Krzyżach Zasługi pracownikom PAT.

Nie sposób wymienić odnotowane konferencje i sesje naukowe. Wspomnę tylko o niektórych „Sympozjum na temat duchowości Prymasa Tysiąclecia (2001)”, poprzedzone mszą św. o jego beatyfikację, „Duchowa spuścizna Sługi Bożego abpa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego” (2002), „Małżeństwo i rodzina w okresie staropolskim. Teologia-Demografia-Wychowanie” (2002), „Rola Kościoła Katolickiego w procesie integracji europejskiej (13-14 X 2002) w Krakowie-Przegorzałach”, „Sakramentalność małżeństwa” (23 X 2002), „100-lecie Misjonarzy Saletynów na ziemiach polskich” (23 X 2002), „Zadania Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w przepowiadaniu Jana Pawła II podczas ostatniej pielgrzymki do Ojczyzny” (21 listopad 2002), „Sympozjum poświęcone bł. Sancji Janinie Szymkowiak serafitce” (7 XII 2002), „XXXIII Sympozjum w Międzyzakonnym Wyższym Instytucie Katechetycznym w Krakowie: Prowadzić do kontemplacji Oblicza Chrystusa” (29 III 2003), „Biskup Józef Sebastian Pelczar (1842-1924). Postać i dzieło” (26-27 V 2003), „Twórczość literacka Karola Wojtyły – Jana Pawła II” (8 XI 2003), „Prawo kościelne a prawa państwowe. Harmonia czy konflikt” (23 XI 2003), „XXXIV Sympozjum katechetyczne Międzyzakonnego Wyższego Instytutu Katechetycznego Chrystus-Eucharystia-źródłem nadziei” (27 III 2004), cykl konferencji „Biblia w kulturze świata”,

„Rola Kościoła katolickiego w procesie integracji europejskiej”, „3xtak dla biologii, dla etyki, dla życia” (17 XI 2005), „Eucharystia sprawowana na ołtarzu świata”, „W poszukiwaniu współczesnego rozumienia” (24-25 XI 2005), „XXV Sympozjum katechetyczne Międzyzakonnego Wyższego Instytutu Katechetycznego Odkryć Eucharystię – żyć Eucharystią” (12 III 2005), „Czy można mówić o krakowskiej szkole antropologicznej” (2 IV 2007), „Współczesna filozofia religii” (22-24 III 2007), „Nie w blasku kamieni, ale w pokorze i łagodności – wokół duchowości św. Jadwigi Królowej VI” 2007, „Sentire cum homine et Ecclesia” (12 I 2006), „Pośrednicy Łask” (28 I 2006), „Człowiek drogą Kościoła” (5-6 IV 2006), „Wielcy kaznodzieje Krakowa” (11 X 2006), „Kobieta w Kościele” (18 XI 2008), „Młodzi pytają św. Pawła” (19 XI 2008), „Synodalność-Metropolia-Metropolita w XXV rocznicę zakończenia Synodu Prowincji Krakowskiej” (20 XI 2002), „Ikona Matki Bożej Nieustającej Pomocy w kulturze Wschodu i Zachodu” (29 X 2008), „25-lecie Pontyfikatu Servo veritatis, GMO szansa czy zagrożenie w UE?” (4 X 2008).

Dowiadujemy się o ważnych wydarzeniach, takich jak przekazanie relikwii św. Jadwigi Królowej Andegaweńskiej archidiecezji w Eger przez Franciszka Macharskiego. W mszy św. na Węgrzech uczestniczyli dziekan Wydziału Teologicznego ks. prof. Stefan Koperk i prodziekan ks. prof. Józef Krzywda. Zamieszczona jest relacja z poświęcenia Gmachu Biblioteki PAT przez Jana Pawła II podczas jego wizyty w Polsce 17 sierpnia 2002 roku, wręczenie Księgi Jubileuszowej Kard. Marianowi Jaworskiemu z okazji 25-lecia Papieskiej Akademii Teologicznej. 25 lat współpracy z Wydziałem Teologicznym Ruhr-Universität w Bochum. Odnotowano również spotkanie z senatem PAT kard. Stanisława Dziwisza, po objęciu urzędu Arcybiskupa Krakowa i Wielkiego Kanclerza Akademii – 26 IX 2005.

Tradycją stało się zamieszczanie listu rektora prof. dr hab. J.M. Dyducha na drugi dzień Świąt Bożego Narodzenia, a także na Poniedziałek Wielkanocny. Drukowanie przemówień rektorów bpa prof. dr hab. Tadeusza Pieronka i prof. dr hab. Jan Dyducha z okazji inauguracji roku akademickiego, homilie wygłoszone podczas mszy rozpoczynającej kolejny rok akademicki np. homilie, ks. bpa Kazimierza Górnego „Wyplłyn na głębię” (2001/2002), ks. kard. Stanisława

Dziwisza „Mądrość sprzymierzona z miłością” inaugurującą rok akademicki 2005/2006, a także homilie ze złożenia hołdu św. Janowi z Kęt, według starej tradycji Krakowa w niedzielę po uroczystości św. Jana z Kęt, homilie z mszy św. za zmarłych pracowników uczelni krakowskich, homilie z kolejnych rocznic powstania wydziału teologicznego, homilie na Uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP 8 grudnia, homilie z mszy św. podczas pielgrzymki do Kalwarii Zebrzydowskiej i wygłoszonego tam wykładu, homilie z innych ważnych uroczystości.

Rejestruje także spotkania, wygłoszone wykłady gości z zagranicy np. Harold Kasinow z USA, „Jan Paweł II a relacje żydowsko-katolickie”, Dieter Birnbacher, „Czy klonowanie reprodukcyjne narusza godność osoby”, Rocco Buttiglione ministra ds. polityki europejskiej w Rządzie Republiki Włoskiej „Plus ratio quam vis. Rozważania nad demokracją na progu XXI wieku”. Uczestnictwo naszych profesorów i władz uczelni w spotkaniach zagranicznych np. Udział w IX Zgromadzeniu Plenarnym Konferencji Instytucji Katolickich (Conference of Catholic Theological Institutions COCTI w Lizbonie 1-6.08 2004 roku). Rejestruje się promocje książek i spotkania z różnymi autorami np. z Wacławem Hryniewiczem „O chrześcijańskiej nadziei” w Sali Modrzewiowej PAT na ul. Kanoniczej 25, promocję Katolickiej Encyklopedii Rosyjskiej, wydawanej przez Wydawnictwo Franciszkanów w Moskwie. Z okazji 40-lecia pracy naukowej bpa Tadeusza Pieronka wręczono księgę mu poświęconą „Lex tua in corde meo”. Ks. kard. Franciszek Macharski podczas mszy z okazji 608 rocznicy powstania Wydziału Teologicznego wręczył księgę jubileuszową poświęconą ks. prof. dr hab. Adamowi Kubisiowi.

O przyznanej księdzu prof. Michałowi Hellerowi nagrodzie Templetona, który był pierwszym laureatem tej prestiżowej nagrody w Polsce (Templeton Prize for Progress Toward Research or Discoveries about Spiritual Realities (7 V 2008). Pierwszą laureatką tej nagrody była Matka Teresa z Kalkuty.

Tradycją stała się również relacja z Dni Tischnerowskich, Dni Jana Pawła II, które w roku 2008 przebiegały pod hasłem „Piękno w myśli teologów i filozofów”. Inicjatywy te na stałe wpisały się w kalendarz naszej uczelni i naszego miasta. Informacje o Festiwalu Nauki, w którym od roku 2004 bierze udział Papieska Akademia

Teologiczna. Stałe relacje z cyklicznych spotkań Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, Dnia Judaizmu, Dnia Islamu.

Zamieszczane są również wiadomości z życia studentów, relacje z wyjazdów naukowych do Wielkiej Brytanii, Francji, Syrii, Ziemi Świętej i in. Pismo ma również swoją wersję internetową dostępną na stronie Papieskiej Akademii Teologicznej www.pat.krakow.pl³ wraz z archiwum wszystkich numerów, począwszy od numeru 1. Redaktorem prowadzącym jest Jędrzej Majka. W ciągu tych lat istnienia biuletynu *Vita Academica* przewijają się nazwiska, Wielkich Kanclerzy Akademii, rektorów, biskupów, profesorów, pracowników uczelni, studentów, będących odzwierciedleniem żywo bieżącej historii naszej uczelni.

---

³ Obecnie: www.upjp2.pl [Uniwersytet Papieski Jana Pawła II] [odczyt: 8.08.2009].

RENATA DULIAN¹

BIBLIOTEKA WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO W PELPLINIE 1828-2000²

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie jest jedną z najzasobniejszych bibliotek seminaryjnych w Polsce. Stanowi centralną bibliotekę teologiczną obecnej diecezji pelplińskiej, a wcześniej diecezji chełmińskiej. 3 sierpnia 1824 roku Pelplin stał się stolicą diecezji chełmińskiej. Przeniesiono do nowej stolicy diecezji Seminarium Duchowne wraz z biblioteką na przełomie lat 1828/29. Biblioteka przejęła istniejący w Pelplinie księgozbiór po zakonie cystersów. Na bogaty księgozbiór tej biblioteki składają się również książki przywiezione z pomorskich librarii przyklasztornych, skasowanych w okresie pruskiej sekularyzacji w pierwszej połowie XIX stulecia, a także współcześnie gromadzone książki i czasopisma. Na temat tej biblioteki istnieją różne opracowania, przeglądu tej literatury dokonała autorka tej monografii. Odwołując się do dziejów diecezji chełmińskiej i historii seminarium autorka kreśli dzieje opisywanej biblioteki, koncentrując się szczególnie na latach 1828-2000, po przeniesieniu jej wraz z seminarium do Pelplina.

Znaczną część książki autorka poświęca analizie księgozbioru Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie. Charakteryzuje księgozbiór rękopiśmienniczy tej biblioteki, opisując chronologię, proveniencję, oprawę, zdobnictwo, czyli dokonując analizy

---

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Góra, Barbara (2008). *Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie 1828-2000*. Kraków: Wydaw. Akademii Pedagogicznej.

księgoznawczej zbioru, a także analizując go pod względem treściowym. Znajdują się tam teksty z zakresu teologii praktycznej systematycznej, historii, nauk społecznych, humanistycznych, medycznych i nauk ścisłych. Podobnie analizowane są inkunabuły, znajdujące się w tej bibliotece. Osobny rozdział poświęca starym drukom, na tę część księgozbioru składają się w dużej części druki ze skasowanych bibliotek przyklasztornych. Wiele z nich posiada charakterystyczne oprawy dla tego okresu. Dokonuje analizy poloników znajdujących się w tej bibliotece. Wśród starych druków, przechowywanych w tej bibliotece znajduje się 2 180 poloników tj. 16,3% wszystkich starodruków. Szczegółowo analizuje zbiory XIX i XX wieczne pod względem sposobu nabycia ich do biblioteki, a więc kupno, zapisy testamentowe ksiązek, dary osób duchownych i świeckich, ksiązki darowane przez instytucje polskie i zagraniczne. Charakteryzuje księgozbiór z tego okresu ksiązek teologicznych i religijnych, a także ksiązek świeckich. Analizie treściowej i wydawniczej poddaje księgozbiór czasopiśmienniczy tego okresu. Ostatni rozdział poświęca czytelnictwu. Z biblioteki tej niegdyś mogli korzystać wyłącznie klerycy i księża profesorowie zatrudnieni w seminarium. W ostatnich latach dołączyli do nich liczni słuchacze Instytutu Teologicznego Diecezji Pelplińskiej w Tczewie, który jest punktem konsultacyjnym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz osoby prywatne. Zachowało się w archiwum biblioteki kilka starych tomów ksiąg wypożyczeń. Podobny materiał zawiera *Katalog dzieł wypożyczonych z Biblioteki seminarium duchownego w Pelplinie*, założony przez ks. Antoniego Neubauera w roku 1872, zawierający zapisy, być może, że nie wszystkie od roku 1869 po 1930 włącznie. W tej księdze są głównie odnotowane wypożyczenia księży profesorów, a także nauczycieli niższego seminarium, czyli Collegium Marianum. Autorka analizuje wypożyczenia alumnów, księży profesorów, wypożyczenia międzybiblioteczne. Stwierdza, że zgromadzony księgozbiór w bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie jest odzwierciedleniem kultury religijnej i intelektualnej duchowieństwa w minionych epokach i ma dzisiaj niemałą wartość historyczną. Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzać, że nie odbiega on od typowego wzorca zasobów kościelnych obok literatury religijnej, znajduje się w nim wiele pozycji z literatury świeckiej.

RENATA DULIAN¹

HURTOWNIA *RHEMA*

Księgarnia katolicka *Rhema* zaznaczyła już swoją obecność na rynku, istnieje od 10 lat. Posiada swoją siedzibę w Krakowie przy ulicy Lubicz 10, a także oferuje swoje usługi za pomocą strony internetowej www.rhema.pl. Właścicielem firmy jest Adam Karkowski. Firma prowadzi sprzedaż głównie hurtową, ale także detaliczną. Księgarnia zajmuje się propagowaniem książki katolickiej. Swoje usługi oferuje odbiorcom hurtowym, głównie księgarniom, katechetom, księżom, ale również wszystkim, którzy zainteresowanie są kupnem książki katolickiej. Właściciel firmy pisze, że jego działalność jest jedną z form ewangelizacji, jaką mogą zajmować się świeccy w ramach Kościoła. Klikając na napis *Nasza oferta* możemy poszukać książek według *autorów, tytułów, wydawnictw, w kategorii płyty i kasyety video, płyty i kasyety audio*. Wyodrębniono także działy *adoracje, aforyzmy, anegdoty, albumy, albumy komunijne, bajki, kategoria Benedykt XVI, Biblia, bierzmowanie, biografie, święci, Boże Narodzenie, Adwent, chrzest, Droga Krzyżowa, duchowość, encykliki, listy, encyklopedie, słowniki, Eucharystia, Ewangelia, Fatima, filozofia, historia, dokument, homiletyka, I Komunia św., Jan Paweł II, kalendarze, katecheci, rodzice, komentarze do czytań niedzielnych, kuchnia, zdrowie, maryjne, Medziugorje, Miłosierdzie Boże, Modlitwy komunijne, modlitewniki, modlitwa, myśl, rozważania, młodzież, naukowe, nowenny i modlitwy, objawienia, cuda, obrzędy, rytuały, opowiadania, eseje, pamiątki, prezenty, pamiętniki, wspomnienia, pielgrzymkowe, pierwsze piątki, podręczniki, poezja,*

---

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

popularnonaukowe, poradniki, powieści, psychologia, rachunek sumienia, refleksyjna, rodzina, *Różaniec św.*, sakramenty, scenariusze, sekty, wróżby i czary, śpiewniki, teologia, *Wielkanoc*, *Wielki Post*. W nawiasie podane są liczby pozycji z danej kategorii.

Można też wyszukać nowości, nowości z dziedziny homiletyki. Stosuje się kategorie najpopularniejsze. Są to nowości książkowe, których sprzedało się najwięcej w ciągu 14 dni. W tej kategorii są linki kategorii *Najpopularniejsze wydania Pisma Świętego*, *Najpopularniejsze albumy*, *Najpopularniejsze książki dla dzieci*, *Najpopularniejsze książki o Janie Pawle II*, *Najpopularniejsze książki maryjne*, *Najpopularniejsze płyty i kasety video, audio*, *Najpopularniejsze tomiki poezji*, *Najpopularniejsze modlitewniki*, *modlitewniki komunijne*, *Najpopularniejsze podręczniki do religii*, *Najpopularniejsze kalendarze*.

Istnieje też możliwość wyszukiwania według kategorii podręczniki, oferty specjalnej. W kategorii *Ostania szansa*, prezentuje się książki, których kończą się nakłady. W kategorii oferta specjalna przedstawia się pozycje, które szczególnie są polecane. W momencie pisania tego artykułu poleca się książki z Prymasowskiej Serii Biblijnej, wydawanej przez wydawnictwo Vocatio np. *Leksykon biblijny*, *Katolicki komentarz biblijny*, *Grecko-polski Nowy Testament*, *Słownik wiedzy biblijnej*.

Szczególnie wyróżnione są oferty wydawnictw Rhema, firma też zajmuje się wydawaniem książek, Oferta wydawnictwa WAM, *Oferta Księgarni św. Jacka*, *Oferta Wydawnicza Księży Sercanów*, *Oferta Wydawnicza Wydawnictwa Jedność w Kielcach*.

Klikając na poszczególne kategorie, znajdziemy szczegółowe oferty, wydawanych książek przez te wydawnictwa.

Każdy z czytelników może napisać recenzję książki, klikając na napis skomentuj, otwiera się formularz, w którym każdy może napisać swoją recenzję książki. Klikając na napis *Książki z opiniami czytelników* znajdziemy, książki z recenzjami czytelników.

Istnieje również archiwum, Książki można nabywać internetowo, albo bezpośrednio w księgarni. Adres firmy to : *Rhema Księgarnia Katolicka, ul. Lubicz 10, 31-504 Kraków, tel./fax (0-12) 429-46-72*.

Firma prowadzi różnego rodzaju statystyki, których wyniki są opublikowane na stronie internetowej np. statystyka liczby wywołań miesięczna, dzienna, statystyka katalogów, statystyka klientów, we-

dług statystyki krajów, z tej strony internetowej korzystają klienci z Polski, USA, Belgii, Niemiec, Holandii, Brazylii, Argentyny, Chin, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Włoch, Federacji Rosyjskiej, Słowacji, Japonii, Kanady, Meksyku, Estonii, Portugalii, Południowej Afryki, Szwajcarii.

RENATA DULIAN¹

JACEK I MARIA ŁEMPICCY
ŚWIĘCI W POLSCE I ICH KULT W ŚWIETLE HISTORII
KRAKÓW 2008.

Jest to bardzo ciekawa i interesująca publikacja, która powstała na kanwie spuścizny po salezjaninie Ks. Wincentym Zalewskim. Po śmierci autor przekazał zebrane przez siebie materiały, dotyczące historii i dnia dzisiejszego miejsc szczególnej czci Osób Trójcy Przenajświętszej, Matki Bożej oraz kultu Świętych Pańskich Jackowi i Mari Lempickim. Na podstawie tych materiałów powstała książka *Sanktuaria Polskie* wydana w 1988. Jest to rodzaj katalogu, który w encyklopedyczny sposób ujmuje informacje o miejscach szczególnego kultu historię miejscowości, kościoła, przedmiot i zakres kultu. Aby w sposób pełny wykorzystać materiały po ks. Wincentym Zalewskim należało opracować w sposób bardziej pełny materiał dotyczący kultu świętych. Opracowaniem objęto świętych, których kult istnieje lub istniał w obecnych granicach Polski, czemu służy ta publikacja składająca się z dwóch tomów. W pierwszym znajdują się krótkie życiorysy świętych, scharakteryzowano miejsca i przedmioty ich kultu. Przeglądając Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, wybrano miejscowości, kościoły w których występuje wizerunek świętego, albo jest on

---

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

umieszczony w ołtarzu głównym, albo jest odrębny ołtarz lub kaplica, poświęcona czci świętego, wizerunek jest, był przybrany sukienkami, przy wizerunku są wota, w kościele jest więcej niż jeden wizerunek świętego, wizerunek jest szczególnie zabytkowy. Zebrano również spis wezwań i wizerunków wybranych świętych w układzie tabelarycznym wg diecezji, a także spis relikwii mało popularnych świętych. Opisano również świętych i błogosławionych czczonych w zakonach. Zamieszczono również indeks z wykazem miejscowości uwzględnionych w opracowaniu w układzie alfabetycznym. Tom drugi przedstawia litanie i pieśni, ułożone na cześć świętych. W zależności od popularności świętego, jeśli są rzadko spotykane to podaje się je w całości, podaje się litanie z zaznaczeniem, że są przeznaczone do prywatnego odmawiania, wymienia się wezwania do świętych, pieśni średniowieczne są bardzo długie, więc wymienia się kilka zwrotek, dla niektórych świętych umieszczono 2-3 litanie lub pieśni, których powstanie znacznie różniło się w czasie. Wśród świętych, którym poświęcono litanie są m. in. Agata, Agnieszka, Albin, Aleksy, Alfons Liquori, Alojzy, Ambroży, Augustyn, Barbara, Bartłomiej, Beata, Benedykt, Bernard, Błażej, Bogumił, Bolesława Lament, Bronisława, Cyryl i Metody, Czesław, Daria, Konrad, Krystyna, Szymon, Wincenty à Paulo, Wincenty Ferreri, Wincenty Kadłubek, Wit, Władysław z Gielniowa, Wojciech, Zuzanna, Zyta i wielu innych. Na końcu publikacji zamieszczono również wizerunki świętych. Książka posiada również wersję elektroniczną dostępną pod adresem:

<http://santi-in-polonia.eu.interia.pl>. Możliwe jest tam wyszukiwanie materiału według alfabetu, linki są aktywne.

Publikacja składa się z siedmiu rozdziałów, rozdział pierwszy składa się z wykazu świętych, błogosławionych i osób świątobliwych z informacją, w której części opracowania znajduje się ta osoba. W rozdziale drugim podano zwięzłą charakterystykę świętego i dane o jego kulcie, rozdział trzeci podaje

bliższe dane dotyczące wybranych kościołów i miejsc umieszczenia w nich wizerunków świętych, w rozdziale czwartym w układzie tabelarycznym podaje się orientację jak rozmieszczony jest kult świętych na terenie Polski i od jak dawna czczony jest dany święty, w rozdziale piątym przedstawia się mniej znanych i mniej licznych świętych. Są to z reguły święci zakonni. Wybrano tylko te zakony, w kościołach których znajduje się szczególnie dużo takich świętych. Rozdział szósty dotyczy świętych prawie nieznanymi, których imiona znane są głównie opisu pacyfikałów i relikwiarzy.

Publikacja jest obszerna i zawiera bogaty i ciekawy materiał, dotyczący kultu błogosławionych i świętych w Polsce, przyczyni się do pełniejszego jego poznania i upowszechnienia w Polsce. Będzie z pewnością pomocna hagiografom i osobom zainteresowanym kultem błogosławionych i świętych.

RENATA DULIAN¹

KSIĘGARNIA RELIGIJNA *GLORIA 24*

Księgarnia religijna *Gloria 24* to wortal internetowy dostępny pod adresem www.gloria24.pl², który prezentuje i promuje książkę religijną. Po raz pierwszy zainicjował swoją działalność 1 kwietnia 2005 roku na XI Targach Wydawców Katolickich w Warszawie.

Celem twórców tej księgarni internetowej jest szeroka promocja książki religijnej i możliwość dotarcia poprzez internet do mniej-szych miejscowości, w których dostęp do tego typu literatury jest utrudniony.

Na tej stronie internetowej prezentuje się zarówno książki, muzykę, filmy, różnego rodzaju multimedia o tematyce sakralnej, a także gadzety, sakralia. Promuje się również wyroby klasztorne takie jak: soki, konfitury, smalce, herbatki, itp. Produkty te można nabyć za pomocą internetu. Oprócz tego na stronie tej dostępny jest serwis książki katolickiej, w którym prezentuje się fragmenty wywiadów, recenzji, ważniejszych wydarzeń, związanych z publikacjami religijnymi. W momencie pisania tego artykułu można było znaleźć informacje dotyczące Krajowego Kongresu Katechetycznego, na temat e-book jako przyszłości wydawniczej, informacje na temat nagrody Dżonka 2007. Nagroda ta została wręczona podczas 11 Targów Książki w Krakowie. Jest to nagroda literacka im. Stachy Zawiszanki Dżonka 2007. Stanisława Zawiszanka była wybitną aktorką i poetką, która wspierała młode talenty literackie i stąd zrodził się pomysł, aby zorganizować konkurs młodych poetów. Statuetka przed-

---

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Strona internetowa *Księgarni Gloria 24* www.gloria24 [odczyt: 10.12.2007].

stawia *Dżonkę*, czyli dom-statek, którym zafascynowała się Stanisława Zawiszanka, podczas podróży do Wietnamu.

Wśród recenzji książek znalazły się informacje na temat książki Jana Grzegorzycy, *Cudze pole. Przypadki Księdza Grosera*, książki wydanej przez wydawnictwo Zysk i S-ka. Artykuł na temat nowej encykliki Benedykta XVI *Spe salvi*, tytułu zaczerpniętego z Listu św. Pawła do Rzymian (8, 24) *Spe salvi facti sumus*, czyli w nadziei jesteśmy zbawieni. Także recenzja książki *Wryte w sercu. O dzieśnięciu przykazaniach*, której autorem jest Bills Hybels.

Znajdziemy również wywiad z Enriko Marinellim, w związku z ukazaniem się jego książki *Papież i jego generał. Nieznane ucieczki z Watykanu*. Enrico Marinelli był prefektem, dyrektorem Inspektoratu Bezpieczeństwa Publicznego przy Watykanie, przez ponad 14 lat, w latach 1985-1999. Bezpośrednio odpowiedzialny za bezpieczeństwo Jana Pawła II podczas podróży oraz pobytów w górach na terenie Włoch. Franco Buccarelli, włoski dziennikarz autor książki *Cuda naszego papieża*, rzecz dotyczy Jana Pawła II. Zajmuje się tematyką papieżstwa od 50 lat udziela wywiadu, który możemy przeczytać na stronie internetowej.

Książki prezentowane według dziedzin takich jak *Biblia i bibliistyka, biografie i świadectwa, Chrystus i Maryja, Dokumenty Kościoła, historia Kościoła, katechezy i homilie, psychologia i socjologia, religioznawstwo, teologia i inne nauki Kościoła, życie duchowe i sakramenty, śpiewniki i nuty, albumy i inne, a także gazety i czasopisma, kalendarze, kulinaria, książki na prezenty*. Książki można również wyszukiwać według *autorów, tytułów, kategorii*. Stosuje się również różne sposoby promocji na przykład można wyszukać książki w dobrej cenie np. do 5 zł, do 10 zł, do 20 zł.

Za pomocą internetu możemy również otrzymywać newsletter, informujący o nowościach, zamieszczanych na tej stronie internetowej.

Dokładne informacje na temat korzystania z tej księgarni internetowej znajdziemy w dziale pomocy, sposobu zamawia książek, form płatności, wysyłki. Informacje na temat możliwości korzystania z informacji konsultantów, w razie wątpliwości.

Jak wspomniałam portal prowadzi wszechstronną działalność, oprócz książek i informacji na jej temat, ważnych wydarzeń wydaw-

nicznych i w życiu kościoła, prowadzi sprzedaż sakraliów typu krzyżyki, medaliki, plakaty, a także specjały klasztorne. Można też nabyć koszulki, z różnymi napisami np. *Pan jest pasterzem, Ci co zaufali Bogu, A gdy nadszedł dzień Zielonych Świąt, Owce z jego stada, Nigdy się nie poddamy itp.* Oferta jest zróżnicowana dla młodych, dla starszych, na prezenty.

Znajdziemy również informacje o twórcach wortalu internetowego, adresy kontaktowe, a także adresy i telefony obsługi klienta, księgowości, menagera handlowego.

Informacji zamieszczonych na tej stronie jest dużo, spora oferta książkowa, i wiele informacji na temat wydarzeń wydawniczych i ważnych w życiu Kościoła. Obecność tej księgarni internetowej, promującej książkę katolicką jest widoczna na internetowym rynku wydawniczym.

MAGDALENA WÓJCIK¹

GŁÓWNE PROBLEMY ETYCZNE
WSPÓŁCZESNEGO BIBLIOTEKARSTWA
I NAUKI O INFORMACJI
NA PODSTAWIE ANALIZY
POLSKICH I ZAGRANICZNYCH
KODEKSÓW BIBLIOTEKARSKIEJ ETYKI ZAWODOWEJ

Niemal wszystkie profesje – szczególnie te zaliczane do grona tak zwanych zawodów zaufania społecznego – wykształciły własne, specyficzne dla danego środowiska normy postępowania moralnego. Wiele z pośród nich zdecydowało się pójść o krok dalej, ujmując niepisane zwyczaje w formę kodeksów etyki zawodowej. W 2005 roku do tego grona dołączyli również bibliotekarze i pracownicy informacji oficjalnie ogłaszając własny zbiór zasad etycznego postępowania.

Opublikowany w 2005 roku *Kodeks Etyki Bibliotekarza i Pracownika Informacji* nie jest jednak pierwszą polską próbą kodyfikacji zasad bibliotekarskiej etyki zawodowej. Za prekursora ujęcia niepisanych norm obyczajowych w formę kodeksu uznać można Zbigniewa Żmigrodzkiego, który w 1991 roku na łamach *Bibliotekarza* ogłosił własny projekt kodeksu etyki zawodowej pracowników informacji. Projekt podzielony był na trzy bloki tematyczne: negatywna infrastruktura moralna zawodu, powinności etyczne bibliotekarza

---

¹ Absolwentka Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Artykuł oparty jest na fragmentach pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem dr hab. Urszuli Perkowskiej oraz pracy seminaryjnej pod kierunkiem dr Agnieszki Korycińskiej-Huras.

oraz kierunki zastosowań dyrektyw etycznych². Projekt nie zyskał akceptacji w środowisku bibliotekarskim. Autorowi zarzucano nadto zbyt surową ocenę kondycji moralnej bibliotekarzy, zwracając jednocześnie uwagę, że nawet jeśli wszystkie wypunktowane nieprawidłowości rzeczywiście występują w praktyce bibliotekarskiej, to nie należy drobiazgowo omawiać ich w tekście, który z zamierzenia ma służyć propagowaniu dobrych wzorców³.

Warto jednak zauważyć, że co do istoty, najważniejsze propozycje Żmigrodzkiego nie odbiegają znacząco od idei ujętych w obecnie funkcjonującym *Kodeksie Etyki Bibliotekarza i Pracownika Informacji*. Żmigrodzki podzielił powinności etyczne bibliotekarza według kryterium adresata, wyróżniając obowiązki wobec społeczeństwa, czytelników, biblioteki i współpracowników. Podkreślił wagę wolnego dostępu do dóbr kultury, propagowania książki i czytelnictwa oraz obowiązku poszanowania czytelnika i wspierania go na każdym etapie korzystania z informacji. Z naciskiem uzasadniał także konieczność promowania poczucia solidarności zawodowej⁴.

Wyznaczone przez Żmigrodzkiego standardy nadały kierunek dalszym rozważaniom na temat reguł bibliotekarskiej etyki zawodowej i stały się impulsem do podjęcia dyskusji nad zasadami ich kodyfikacji. Głosy w tej sprawie nasiliły się szczególnie po roku 2000, kiedy stało się jasne, że świadomość etyczna bibliotekarzy polskich jest bardzo rozproszona. Fakt ten potwierdziły badania przeprowadzone w 2001 r. przez Elżbietę Czyżewską, które wykazały, że w środowisku bibliotekarskim wciąż ścierają się ze sobą różne koncepcje pojmowania zawodu⁵. Ponadto, na początku XXI w. dała o sobie znać potrzeba ustosunkowania się – z punktu widzenia etyki – do zjawisk, takich jak: moralne skutki rozwoju społeczeństwa informacyjnego⁶, udostępnianie publikacji naukowych w Internecie,

---

² Żmigrodzki, Zbigniew (1991a). Kodeks etyki zawodowej bibliotekarza. Tezy projektu wstępnego. *Bibliotekarz* nr 4, s. 2-3.

³ Kisilowska, Małgorzata (1999). Etyka pracowników informacji w Polsce – czy jest możliwa? *Bibliotekarz* nr 5, s. 2-5.

⁴ Żmigrodzki, Zbigniew (1991a), Kodeks etyki..., s. 2-3.

⁵ Czyżewska, Elżbieta (2001). Rozumienie etyki zawodowej w środowisku bibliotekarskim. *Bibliotekarz* nr 5, s. 2-8.

⁶ Długosz, Joanna (2005). Społeczeństwo informacyjne a wykluczeni. Zadania edukacji i polityki społecznej, potencjalny udział bibliotek. [Dok. elektr.] Tryb

konflikt między koniecznością ochrony praw autorskich, a postulatem znoszenia barier w dostępie do informacji⁷, problem cenzury we współczesnej bibliotece⁸ oraz kwestia etycznego operowania danymi w działalności infobrokerów⁹.

Nowe okoliczności skłoniły do pilnego podjęcia konkretnych działań. W 2004 roku na łamach *Bibliotekarza*, a następnie w *Biuletynie EBIB*, Barbara Sosińska-Kalata przedstawiła projekt kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji. W pracach, podjętych z inicjatywy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, wzięło udział 12 specjalistów: Barbara Sosińska-Kalata, Sabina Cisek, Zdzisław Gębołyś, Henryk Holender, Artur Jazdon, Bolesław Horwoka, Marcin Drzewiecki, Krzysztof Migoń, Hanna Tadeusiewicz, Jacek Wojciechowski, Jan Wołosz i Zbigniew Żmigrodzki. Zgodnie z przewidywaniami autorów, upublicznienie projektu spowodowało środowisko bibliotekarskie do dyskusji¹⁰. Ostatecznie, tekst kodeksu, poprawiony i uzupełniony o zgłoszone uwagi, został oficjalnie zatwierdzony 22 lutego 2005 r.¹¹. Za nadrzędną wartość etyczną uznano w nim „zapewnienie wolnego i równego dostępu do wiedzy i informacji oraz ochronę i transmisję dziedzictwa nauki i kultury”¹².

Ogłoszenie oficjalnego tekstu kodeksu spowodowało lawinę komentarzy w środowisku bibliotekarskim i skłoniło do zabrania głosu nie tylko doświadczonych pracowników naukowych, ale i młodych adeptów kierunku. Przykładem może być opublikowany w *Biuletynie EBIB* projekt nowego kodeksu etycznego opracowanego przez studentów Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

---

dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 09.07.2009].

⁷ Sosińska-Kalata, Barbara (2003). *Etyka w nauce o informacji*. *Bibliotekarz* nr 9, s. 7.

⁸ Żmigrodzki, Zbigniew (1996). *Patologia biblioteczna*. Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, 78 s.

⁹ Sosińska-Kalata, Barbara (2003), *Etyka w nauce...*, s. 6

¹⁰ Sosińska-Kalata, Barbara (2004). *Dlaczego i jak powstał projekt kodeksu etyki zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*. *Bibliotekarz* nr 10, s. 2-4.

¹¹ Cisek, Sabina [et al.]. *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/content/view/35/45/> [odczyt: 09.07.2009].

¹² Sosińska-Kalata, Barbara (2004). *Dlaczego i jak powstał projekt kodeksu etyki zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*. *Bibliotekarz* nr 10, s. 3.

Uniwersytetu Wrocławskiego¹³. Studencka inicjatywa – jakkolwiek nie pozbawiona niedociągnięć – świadczy o ciągłej aktualności problemu i konieczności podejmowania dalszych działań w zakresie dookreślenia wartości etycznych kluczowych w zawodzie bibliotekarza i pracownika informacji.

Warto więc, 18 lat po ogłoszeniu pierwszej próby kodyfikacji norm moralnych środowiska bibliotekarzy i 4 lata po opublikowaniu oficjalnej wersji *Kodeksu Etyki Bibliotekarza i Pracownika Informacji*, dokonać próby oceny efektów refleksji etycznej polskiego środowiska bibliotekarzy, zastanowić się nad zasadnością tworzenia kodeksów oraz zdefiniować – na podstawie analizy polskich i zagranicznych kodeksów – najważniejsze problemy etyczne współczesnego bibliotekarstwa i nauki o informacji.

Misja zawodu bibliotekarza

W roku 1934 hiszpański filozof i teoretyk kultury José Ortega y Gasset ogłosił na Międzynarodowym Kongresie Bibliotekarzy i Bibliografów referat, w którym nazwał pracowników bibliotek „misjonarzami wiedzy”¹⁴. Przypisał im w ten sposób rolę znawców, umięjących z ogromu informacji wybrać te, które – w ich ocenie – są najwartościowsze, i dokładających starań, by rozpowszechnić je we wszystkich kręgach społeczeństwa. Taka koncepcja bibliotekarstwa nie zyskała jednak popularności w środowisku bibliotekarzy amerykańskich, którzy obawiali się, że wcielenie w życie misjonarskich idei Ortegi sprowadzi bibliotekarzy do roli cenzorów, podczas gdy, ich zdaniem, bibliotekarz powinien być jedynie „kelnerem wiedzy”, udostępniającym użytkownikom wszystko, czego sobie zażyczą¹⁵.

Kontrowersje wokół poglądów Ortegi były w dużej mierze wynikiem różnic w postrzeganiu roli bibliotekarza w społeczeństwie. W wielu krajach europejskich, (takich jak Polska, Czechy lub Litwa) propaguje się wizerunek bibliotekarza jako człowieka obdarzonego

---

¹³ Baj, Mikołaj (2006). Propozycja nowego Kodeksu Bibliotekarza. [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/75/studenci.php> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁴ Chłosta, Marcin (2003). *Informacja jako wartość*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji*. Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 40.

¹⁵ Ratajewski, Jerzy (2002). *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa czyli Wiedza o bibliotece w różnych dawkach*. Warszawa: Wydaw. SBP, 226 s.

misją – a więc posłannictwem, zleceniem dotyczącym poważnego zadania¹⁶, który nie tylko realizuje proste funkcje usługowe, ale także podejmuje obowiązek kształtowania gustów czytelniczych, prowadzenia dydaktyki bibliotecznej oraz promowania kultury książki i wiedzy. Bibliotekarzem można więc nazwać jedynie tego pracownika, który aktywnie uczestniczy w szeroko definiowanych procesach komunikacji społecznej, pośrednicząc między użytkownikiem a zasobami informacyjnymi. Współczesny pracownik biblioteki musi być już nie tylko dobrym informatologiem, ale także doradcą, oferentem, a przede wszystkim mediatorem¹⁷, upatrującym sens swojej profesji w zapewnieniu równego dostępu do informacji wszystkim obywatelom, szczególnie tym, którzy z różnych względów mają trudności z jej uzyskaniem lub efektywnym odbiorem. Pośredniczenie, które nie ogranicza się wyłącznie do operacji udostępniania materiałów użytkownikom, polega również na służeniu radą i pomocą w wyborze najbardziej relewantnych i godnych zaufania źródeł informacji.

Niejako na drugim biegunie stoją amerykańscy pracownicy informacji, którzy podkreślają, że bibliotekarz ma za zadanie przede wszystkim dostarczać informacje, nie zaś wartościować, oceniać bądź promować. Ta różnica w pojmowaniu celu profesji bibliotekarza i pracownika informacji znajduje odzwierciedlenie w zapisach krajowych kodeksów bibliotekarskiej etyki zawodowej.

I tak, w preambule do polskiego *Kodeksu Etyki Bibliotekarza i Pracownika Informacji* ujęto następujący passus: „podstawowymi wartościami moralnymi, określającymi misję zawodu, są ochrona wolności intelektualnej, prawa do swobodnego wyrażania myśli, prawa do swobodnego dostępu do wiedzy, informacji i kultury oraz przestrzeganie zasady neutralności w sprawach ideologii, życia politycznego i religii”¹⁸. Z cytowanego fragmentu wynika, że słowo misja zostało użyte w kontekście posłannictwa, jako zbiorcze określenie najważniejszych powinności bibliotekarzy. Wymienione postula-

---

¹⁶ Sajko, Maria (2006). *Misja*. W: *Encyklopedia PWN* (2006). Warszawa: PWN, s. 546.

¹⁷ Wojciechowski, Jacek (1999). *Bibliotekarz w bibliotece*. W: *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany* (1999). Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 24-25.

¹⁸ Cisek, Sabina [et al.]. (2006). *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Warszawa: Wydaw. SBP, 63 s.

ty wskazują, że „misjonarstwo” polskich pracowników informacji ma przejawiać się w staniu na straży szeroko pojmowanej wolności intelektualnej, nie zaś – jak obawiali się bibliotekarze amerykańscy – we wstępowaniu w rolę cenzorów. Konieczność jasnego sformułowania misji zawodu była zresztą wielokrotnie podkreślana w artykułach poprzedzających oficjalne ogłoszenie *Kodeksu*, w których zwracano uwagę, że samo określenie kanonu obowiązków okaże się na dłuższą metę bezprzedmiotowe, o ile wśród bibliotekarzy nie upowszechni się silne przekonanie, że ich misja jest ważna i społecznie ceniona¹⁹.

W europejskich kodeksach etyki zawodowej słowo *misja* pojawia się rzadko – zwykle zastępuje się je określeniami sugerującymi, że mowa będzie o najistotniejszych zadaniach lub nadrzędnych celach. W wielu kodeksach, m.in. brytyjskim²⁰, rosyjskim²¹, włoskim²² i szwedzkim²³, nie ma żadnej bezpośredniej wzmianki o misji bibliotekarza. Na tym tle wyróżnia się kodeks litewski²⁴, w którym jasno określono misję biblioteki, a tym samym – domyślnie – bibliotekarza jako jej pracownika i przedstawiciela. Jest on mianowicie odpowie-

---

¹⁹ Holender, Henryk (2004). Kodeks potrzebny, ale czy możliwy? [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/kodeks_etyki_komentarze.html [odczyt: 09.07.2009].

Sosińska-Kalata, Barbara (2004). Dlaczego i jak powstał projekt kodeksu etyki zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. *Bibliotekarz* nr 10, s. 2-4.

²⁰ Code of Professional Conduct [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy w 1983 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/lacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

²¹ Russian Librarian's Professional Ethics Code [dokument przyjęty na czwartej sesji konferencji Rosyjskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 22 kwietnia 1999 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/rucode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

²² The Librarian's Code of Conduct: Fundamental Principles [dokument przyjęty podczas Generalnego Zebrania Włoskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 30 października 1997 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/aibcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

²³ Professionalism and professional ethics [dokument przyjęty przez Szwedzkie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/dikcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

²⁴ Code of ethics of Lithuanian librarians [dokument przyjęty przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Litewskich w 1998 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/lacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

działny za gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie informacji, wiedzy i doświadczeń, zawartych w dokumentach, w celu zaspokojenia indywidualnych i społecznych potrzeb. W podobnym duchu utrzymany jest kodeks czeski²⁵, przy czym oprócz wymienionych zadań podkreśla się w nim, że misją biblioteki jest działanie dla dobra edukacji, badań i kultury oraz wszechstronne wspieranie rozwoju społeczeństwa. Również w kodeksie francuskim²⁶, wyraźnie zaznaczono konieczność zaspokajania potrzeb informacyjnych obywateli na polu edukacji, kultury i wypoczynku. Z kolei w kodeksie amerykańskim²⁷ za nadrzędną powinność bibliotek uznaje się stanie na straży wolności intelektualnej i zapewnienie wszystkim obywatelom nieskrępowanego i równego dostępu do dóbr kultury. Warto w tym miejscu podkreślić, że choć przedstawiony przez bibliotekarzy amerykańskich postulat zapewnienia wszystkim obywatelom wolego dostępu do zasobów informacyjnych pokrywa się w dużym stopniu z zadaniami wchodzącymi w skład misji polskich pracowników informacji, to jednak zapisy te mają odmienny wydźwięk, wynikający z różnych intencji ich twórców. Polski *Kodeks Bibliotekarza i Pracownika Informacji* jest dokumentem wpisującym się w tradycje tak zwanej etyki dążeń, co oznacza, że zawarte w nim zapisy mają służyć budowaniu pewnego wzorca, wyznaczać zasady, którymi powinien kierować się modelowy przedstawiciel zawodu, by osiągnąć doskonałość.

Kodeks amerykański spokrewnia się natomiast z etyką obowiązku, określającej podstawowe standardy zachowania, których przestrzeganie jest konieczne dla prawidłowego funkcjonowania konkretnej grupy i społeczeństwa. Podstawowa różnica polega więc na tym, że o ile etyka aspiracji wyznacza niezwykle wysokie standardy,

---

²⁵ Code of Ethics of Czech Librarians [dokument przyjęty podczas generalnego posiedzenia Stowarzyszenie Profesjonalistów Bibliotek i Informacji w Jindrichuv Hradec (Republika Czeska), 25 czerwca 2004 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/czlacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

²⁶ The librarians' code of ethics [dokument przyjęty przez Krajową Radę Francuskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy w marcu 2003 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/frcode-e.htm> [odczyt: 09.07.2009].

²⁷ Code of Ethics [dokument przyjęty przez Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/alacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

których osiągnięcie okazuje się nieraz bardzo trudne – lecz zawsze chwalebne i godne uznania – o tyle etyka obowiązku stawia mniej bezwzględne wymagania i nakłada tylko te powinności, których wypełnienie jest nieodzowne²⁸. Zawarte w kodeksie polskim i amerykańskim postulaty zapewnienia wszystkim wolnego dostępu do informacji są zatem wprawdzie identyczne, jednak z powodu odmiennych przesłanek ich twórców nie powinny być postrzegane w tych samych kategoriach – to co dla polskich bibliotekarzy jest misją, dla amerykańskich pracowników informacji jest praktycznym zadaniem, którego wypełnianie zostało uznane za obiektywną konieczność.

Przeprowadzona analiza uwidacznia, że choć potrzeba określenia misji zawodu bibliotekarza została dostrzeżona i odnotowana w wielu kodeksach europejskich, to jednak proponowane ujęcia nie są zadowalające. Oznacza to, że zamiast konkretnej odpowiedzi na pytanie o istotę powołania i moralnych dążeń bibliotekarza, w większości kodeksów można znaleźć jedynie zbiór szlachetnie brzmiących, lecz nazbyt ogólnikowych nakazów, np. „zaspokojenia indywidualnych i społecznych potrzeb”, „działania dla dobra edukacji, badań i kultury” bądź „wspieranie rozwoju społeczeństwa”. Tego rodzaju sformułowania mogą być po części usprawiedliwione specyficzną, lapidarną formą samych kodeksów. Warto chyba jednak – kosztem większej objętości – precyzować i wyjaśniać te zapisy, których sens nie jest jednoznaczny. Pozostawienie przytoczonych (lub podobnych) sformułowań w niezmienionej formie może przynosić mylne wrażenie, że misja bibliotekarza jest pojęciem sztucznym, stworzonym na potrzeby budowania społecznego prestiżu profesji, ponieważ zadania takie, jak wspieranie rozwoju społeczeństwa bądź zaspokajanie społecznych potrzeb można z powodzeniem przypisać wielu zawodom nie mającym z bibliotekarstwem nic wspólnego. Nie mając jasno sprecyzowanej misji, trudno odczuwać dumę z wykonywanego zawodu, trudno również budować poczucie środowiskowej solidarności.

Bibliotekarze i pracownicy informacji wobec społeczeństwa

W Polsce problematyką bibliotekarskiej etyki zawodowej od lat

---

²⁸ Łabieniec, Paweł (2002). *Etyka – etyka zawodowa – prawo: (zarys problematyki)*. *Prokurator* nr 2, s. 21-33.

70. zajmuje się Zbigniew Żmigrodzki, który do najważniejszych powinności bibliotekarza względem społeczeństwa zalicza: wszechstronną promocję książki, informacji, czytelnictwa i bibliotek, ochronę wolności czytania, zapewnienie wolnego i równego dostępu do informacji (uwzględniając jednak pewne ograniczenia podyktowane wymogami pedagogiki), zaspokajanie potrzeb informacyjnych związanych z wykonywaniem pracy zawodowej, kształceniem i indywidualnymi zainteresowaniami użytkowników oraz aktywny udział w realizowaniu naukowej i kulturalno-oświatowej polityki państwa, o ile nie stoi ona w sprzeczności z celami ogólnie przyjętymi przez społeczeństwo. Te same postulaty zostały również zawarte w opracowanym przez Z. Żmigrodzkiego projekcie kodeksu bibliotekarskiej etyki zawodowej²⁹. Projekt nie zyskał akceptacji, niemniej w przyjętym w 2004 r. *Kodeksie Etyki Bibliotekarza i Pracownika Informacji* można znaleźć nawiązanie do idei Żmigrodzkiego. Według nowego kodeksu jednym z najważniejszych obowiązków bibliotekarza wobec społeczeństwa jest uczestniczenie w: „rozpowszechnianiu w społeczeństwie świadomości znaczenia wiedzy i informacji oraz swobodnego do nich dostępu w celu poprawy jakości życia, rozwoju kulturalnego i cywilizacyjnego”³⁰. Powinność ta wpisuje się w ogólnoświatowe dążenie do zbudowania tzw. społeczeństwa informacyjnego, definiowanego jako formacja społeczna, w której rozwój nowoczesnych technologii teleinformatycznych osiągnął bardzo wysoki poziom, a informacja traktowana jest jako najbardziej pożądanym towar, powszechnie wykorzystywany przez wszystkich obywateli w każdej dziedzinie ich życia³¹.

Stworzenie globalnego społeczeństwa informacyjnego miałyby wiązać się z wymiernymi korzyściami takimi jak: uniezależnienie terytorialne, a więc możliwość szybkiego przesyłania danych na od-

---

²⁹ Żmigrodzki, Zbigniew (1991a). Kodeks etyki zawodowej bibliotekarza. Tezy projektu wstępnego. *Bibliotekarz* nr 4, s. 2-3.

³⁰ Cisek, Sabina [et al.] (2006). *Kodeks etyki...*

³¹ Pleban, Bartosz (2004). *Spoleczeństwo informacyjne – rozwój, nadzieje i obawy*. W: *Spoleczeństwo informacyjne* T. 1 (2004). Katowice: Wydaw. Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. Jerzego Ziętka, s. 70-80.

Długosz, Joanna (2005). Spoleczeństwo informacyjne a wykluczeni. Zadania edukacji i polityki społecznej, potencjalny udział bibliotek. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 09.07.2009].

ległość, co jest szczególnie istotne w nauce i biznesie, umniejszenie ciężarów biurokracji – elektroniczna administracja dałaby możliwość wygodnego załatwienia większości spraw urzędowych przez Internet, zapewnienie wyższego poziomu opieki zdrowotnej dzięki łatwiejszemu dostępowi do specjalistycznych usług medycznych, obniżenie kosztów powszechnego kształcenia, poszerzenie zakresu demokracji bezpośredniej, ułatwienie komunikacji z administracją wyższego szczebla oraz rozwój nowych form nauki i pracy na odległość³². Udogodnienia takie mają jednak sens tylko wtedy, gdy wszyscy obywatele dysponują dobrą – lub choćby podstawową – znajomością nowoczesnych technik teleinformatycznych. W przeciwnym wypadku szybko może okazać się, że nowe technologie, zamiast ułatwiać komunikację międzyludzką tworzą sztuczne bariery, dzieląc obywateli na „digitariat” – kastę wykształconych, dobrze opłacanych specjalistów informacji, „cogitariat” – społeczność liczniejszą, biegną w stosowaniu nowoczesnych technologii, jednak mniej uprzywilejowaną niż grupa pierwsza oraz „proletariat” – liczną grupę złożoną z ludzi nieumiejących odnaleźć się w nowej rzeczywistości, skazanych na bezrobocie lub niskopłatną pracę fizyczną³³. Negatywnym skutkiem kształtowania społeczeństwa informacyjnego mogą, przynajmniej w jakimś stopniu, zapobiec bibliotekarze, których moralnym obowiązkiem jest pośredniczenie między zasobami wiedzy a ich użytkownikami. Pracownik informacji powinien więc przyjąć rolę mediatora, specjalisty w dziedzinie komunikacji, który nie tylko biegłe operuje informacją, ale także chce i potrafi cześć swojej wiedzy przekazać innym. Jak mówi Jacek Wojciechowski, „nie wystarczy samo zatrudnienie w bibliotece oraz określona wiedza. (...) Konieczny jest bezpośredni lub pośredni (organizatorski, przygotowawczy) udział w procesach merytorycznych, pojmowanych jako pośrednictwo w komunikacji społecznej, więc jako mediacja.”³⁴. W tym kon-

---

³² Majta, Mariusz (2005). Rola informacji w kształtowaniu nowych społeczeństw. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 09.07.2009].

³³ Długosz, Joanna (2005). Społeczeństwo informacyjne a wykluczeni. Zadania edukacji i polityki społecznej, potencjalny udział bibliotek. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 09.07.2009].

³⁴ Wojciechowski, Jacek (1999). *Biblioteka jako wielosemiotyczne medium komunikacji społecznej*. W: *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany* (1999). Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 101.

tekście umieszczenie w *Kodeksie Bibliotekarza i Pracownika Informacji* zapisu o konieczności „rozpowszechniania w społeczeństwie świadomości znaczenia wiedzy i informacji” wydaje się jak najbardziej uzasadnione³⁵.

Postulat ten został niemal dosłownie powtórzony również w opracowanym przez studentów Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego projekcie nowego kodeksu bibliotekarza³⁶, co może świadczyć o wyklarowaniu się pewnego kanonu powinności pracowników informacji względem społeczeństwa, podzielanego już, co istotne, przez pokolenie przyszłych adeptów zawodu. Opracowany przez wrocławskich studentów projekt nowego kodeksu miał być – według samych twórców – głosem w dyskusji na temat etycznych powinności bibliotekarza, zainspirowanej przyjęciem w 2005 r. ostatecznej wersji kodeksu SBP. Zdaniem studentów, obowiązujący kodeks stanowi wykaz obowiązków wynikających z umowy o pracę, a tym samym nie spełnia oczekiwań środowiska bibliotekarskiego. Nowy projekt miał lepiej reprezentować ideały zawodu, lecz mimo poważnych deklaracji autorów, w rzeczywistości nieznacznie różni się od obowiązującego kodeksu (studenci dodali jedynie dział poświęcony obowiązkom bibliotekarza-pracodawcy wobec podwładnych)³⁷. Wrocławska inicjatywa, choć sama w sobie cenna, nie jest wolna od niedociągnięć. Do głównych mankamentów studenckiego kodeksu można zaliczyć: niewystarczającą precyzję w formułowaniu myśli, brak rozróżnienia między postulatami istotnymi a drugorzędnymi (nie wydaje się zasadne umieszczanie w dokumencie tej rangi zapisu o konieczności pamiętania o imieninach koleżanki) oraz niepotrzebne powtarzanie tych samych postulatów, na przykład trzykrotne przypomnienie o obowiązku rozdzielania relacji prywatnych od zawodowych oraz dwukrotne umieszczenie zapisu o niedopuszczaniu „do zaistnienia jakichkolwiek sytuacji dwuznacznych”³⁸. Studencki kodeks trudno wprawdzie nazwać wzorcowym, lecz jego opracowanie dowodzi, że młode pokolenie bibliotekarzy jest świadome istnienia moralnych

---

³⁵ Cisek, Sabina [et al.] (2006). *Kodeks etyki...*

³⁶ Baj, Mikołaj (2006). *Propozycja nowego...*

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

powinności wynikających z wykonywanego zawodu, co w przyszłości powinno zaowocować udanymi inicjatywami na polu refleksji etycznej.

Podczas gdy osobny dział omawiający obowiązki bibliotekarza wobec społeczeństwa znalazł się w każdym z przytoczonych kodeksów polskich, analiza 14 wybranych kodeksów europejskich dowiodła, że odniesienia do tej kwestii zawierają jedynie trzy z nich: litewski, węgierski i słoweński.

W rozdziale IX kodeksu węgierskiego³⁹ wyraźnie zaznaczono, że stosunek bibliotekarza do wszystkich członków społeczeństwa powinien cechować obiektywizm, brak uprzedzeń i stała gotowość do współpracy. Zwrócono także uwagę na konieczność rozsądnego wyważenia proporcji między interesami twórców a prawem wolnego dostępu do dóbr kultury. Z kolei w kodeksie litewskim⁴⁰ położono nacisk na obowiązki bibliotekarza związane z tworzeniem społeczeństwa informacyjnego, podkreślając jednocześnie jego rolę w utrzymywaniu ciągłości kultury i wiedzy. Najbardziej ogólnikowy charakter ma wzmianka w kodeksie słoweńskim⁴¹, z której można wywnioskować, że pracownik informacji powinien być świadom swojej odpowiedzialności za rozwój społeczeństwa.

Warto w tym miejscu zauważyć, że nakaz utrzymywania ciągłości kultury – w kodeksie litewskim, bądź odpowiedzialności za rozwój społeczeństwa – w kodeksie słoweńskim, są wyrazem głębszej refleksji nad rolą bibliotekarza jako przedstawiciela cywilizacji pisma i strażnika pamięci pokoleń⁴². Istotnie, ważne jest, aby pracownicy informacji mieli świadomość swojego oddziaływania na całą wspólnotę i zdawali sobie sprawę z faktu, że biblioteka jako instytucja kul-

---

³⁹ Professional Code of ethics of Hungarian librarians [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekrzy Węgierskich i przez Radę Zrzeszenia Bibliotek i Centrów Informacji 17 stycznia 2006 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/hungary_code_of_ethics.htm [odczyt: 09.07.2009].

⁴⁰ Code of ethics of Lithuanian librarians [dokument przyjęty przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Litewskich w 1998 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/llacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁴¹ The Code of Ethics of Slovenian Librarians [dokument przyjęty przez Słoweńskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 8 listopada 1995 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/slacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁴² Dunin, Janusz (1998). *Pismo zmienia świat. Czytanie, lektura, czytelnictwo*. Warszawa; Łódź: Wydaw. Naukowe PWN, s. 24-44.

tury jest w szczególności sposób zobligowana do przekazywania dorobku cywilizacji następnym pokoleniom⁴³. Transmisja ta może odbywać się wieloma kanałami: poprzez udostępnianie konkretnych informacji, włączenie się w działalność tak zwanych obserwatoriów kultury⁴⁴, digitalizowanie i umieszczanie w Internecie cennych kolekcji⁴⁵, ale również za pośrednictwem popularnej w USA metody opowiadania historii, lub poprzez utrwalanie w świadomości użytkownika nawyków, skupionego obcowania z treściami kultury symbolicznej, które z czasem przeradzają się w intelektualne rytuały⁴⁶.

Pracując z klientem bibliotekarz nie tylko pośredniczy między osobą poszukującą informacji, a zasobem bibliotecznym, ale także zyskuje możliwość promowania określonych wartości i kształtowania pożądanych postaw, szczególnie u młodych czytelników. Jak dowodzi autorka książki *Sacred stacks*, często dopiero z chwilą otrzymania pierwszej karty bibliotecznej dziecko odkrywa dla siebie świat literatury i wiedzy, zyskując sposobność, aby przemyśleć swoje preferencje czytelnicze i dokonać samodzielnego wyboru lektury⁴⁷. Tego rodzaju doświadczenia mogą z czasem przyczynić się do ukształtowania dojrzałych postaw czytelniczych, ceniących niezależność, swobodę myślenia i prawo do krytycznej oceny.

Biblioteka nie tylko transmituje dorobek nauki i kultury, ale także tworzy i rozpowszechnia spójny system wartości, stając się niejako sanktuarium wiedzy. Opierając się na tym założeniu, Nancy Kalikov Maxwell wylicza podobieństwa między biblioteką a kościołem: oba miejsca dają możliwość oddania się spokojnej refleksji, w przestrzeni wypełnionej ciszą i namysłem, gdzie każdy może odczuwać wspólnotę z innymi ludźmi zgromadzonymi w tym samym celu, a jednocześnie cieszyć się prywatnością. Można uznać, że zarówno biblioteka jak i kościół dają możliwość oderwania się od zwykłych

---

⁴³ Żmigrodzki, Zbigniew (1991b). *Problemy bibliotekarskiej etyki zawodowej*. Katowice: UŚ, s. 52.

⁴⁴ Kisilowska, Małgorzata (1999). Etyka pracowników informacji w Polsce – czy jest możliwa? *Bibliotekarz* nr 5, s. 2–5.

⁴⁵ Litewska, Krystyna (2005). *Skarby archiwów polskich i archiwalia miast polskich w Internecie* [Dok. elektr. CD-ROM]. Kraków: Wydaw. UJ [odczyt: 09.07.2009].

⁴⁶ Kalikov Maxwell, Nancy (2006). *Sacred stacks. The higher purpose of libraries and librarianship*. Chicago: American Library Association, s. 77-94, 113-125.

⁴⁷ Tamże.

spraw, w pewien sposób przenoszą w inną rzeczywistość, gdzie najwyższą wartością są dobra niematerialne⁴⁸. Zasadnicza różnica polega jednak na tym, że biblioteki stanowią sferę świecką, a obiektem kultu nie jest transcendencja, ale zawarty w zbiorach bibliotecznych dorobek wszystkich pokoleń, którego transmisja stanowi jeden z najważniejszych obowiązków bibliotekarza wobec społeczeństwa.

Bibliotekarze i pracownicy informacji wobec użytkownika

Zaspokajanie potrzeb informacyjnych użytkownika uważane jest za nadrzędne zadanie każdej biblioteki⁴⁹. Konieczne wydaje się zatem wyjaśnienie, w jakim znaczeniu na gruncie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa używany jest termin „potrzeba informacyjna”. Najogólniej, potrzebę definiuje się jako stan niedoboru, braku czegoś lub jako każdy niezbędny, bądź sprzyjający warunek dający się określić obiektywnie, który umożliwia człowiekowi zrealizowanie jego celu⁵⁰. Jednym z elementów systemu współzależnych potrzeb człowieka są potrzeby informacyjne. Mają one charakter wtórny wobec potrzeb elementarnych (fizjologicznych, emocjonalnych i poznawczych), lecz ich zaspokojenie jest niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania jednostki. Zdaniem T. Kocowskiego, „żadnej z funkcji podstawowych niepodobna realizować bez dopływu informacji z otoczenia (...). Żadnej potrzeby niepodobna zaspokoić – bez informacji”⁵¹. Rodzi to określone, wysokie oczekiwania względem ośrodków informacji oraz, oczywiście, wobec osób w nich zatrudnionych. Aby mogli sprostać stawianym wymaganiom, bibliotekarzy powinien więc cechować nie tylko wysoki stopień umiejętności zawodowych, ale także określona postawa moralna, przejawiająca się w traktowaniu użytkowników z należą im uwagą, szacunkiem

---

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Kubow, Stefan (2003). *Od normy moralnej do etyki zawodowej*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechniej, s. 115.

⁵⁰ Próchnicka, Maria (2004). *Człowiek i komputer: dialogowy model wyszukiwania informacji*. Kraków: Wydaw. UJ, s. 24.

Szczuchura, Kordula (1998). *Użytkownicy informacji. Zarys problematyki*. W: Ścibor, E. (red.). *Informacja naukowa w Polsce. Tradycja i współczesność* (1998). Olsztyn: WSP, s. 112-113.

⁵¹ Tamże.

i życzliwością⁵².

Potwierdzenie tej tezy można znaleźć analizując założenia tak zwanej psychologii biblioteki, zajmującej się m.in. badaniem psychicznych czynników wpływających na relacje między pracownikami informacji a czytelnikami. Jedno z podstawowych twierdzeń tego nurtu głosi, że potrzeby użytkownika zostaną zaspokojone tylko wówczas, gdy zarówno dostarczone informacje, jak i zachowania bibliotekarzy będą zgodne z oczekiwaniami odbiorcy⁵³. Z przeprowadzonych przez Elżbietę Czyżewską badań wynika wprawdzie, że większość pracowników informacji zdaje sobie sprawę z ciężkiej na nich odpowiedzialności⁵⁴, jednak w polskich bibliotekach wciąż można zaobserwować niepokojące zjawiska, związane z przedkładaniem własnych interesów nad dobro czytelników, odmową udzielenia informacji, gdy jej zdobycie wymaga wysiłku ze strony bibliotekarza, okazywaniem nieżyczliwości, brakiem dobrej woli, dyskrecji i uprzejmości, bądź przesadnym formalizmem⁵⁵.

Zachowania takie stoją oczywiście w sprzeczności z zasadami bibliotekarskiej etyki zawodowej, zapisanymi m.in. w projekcie Żmigrodzkiego i w aktualnym kodeksie SBP. W obu dokumentach podkreślono bowiem konieczność stawiania potrzeb użytkownika na pierwszym miejscu – Zbigniew Żmigrodzki mówi o priorytecie korzyści czytelników, natomiast kodeks pod redakcją Barbary Sosińskiej-Kalaty – o służebnej roli bibliotekarza. Ciekawe zresztą, że sformułowanie to wzbudziło pewne środowiskowe kontrowersje, czemu dał wyraz m.in. Remigiusz Sapa. Autor dowodzi, że mówienie o służebnej roli bibliotekarza może powodować negatywne skojarzenia – ze służącym, człowiekiem wykonującym posługi – a zara-

---

⁵² Chłosta, Marcin (2003). *Informacja jako wartość*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 40.

⁵³ Ratajewski, Jerzy (2002). *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa czyli Wiedza o bibliotece w różnych dawkach*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 161-162.

⁵⁴ Czyżewska, Elżbieta (2001). Rozumienie etyki zawodowej w środowisku bibliotekarskim. *Bibliotekarz* nr 5, s. 4-5.

⁵⁵ Żmigrodzki, Zbigniew (1991b). *Problemy bibliotekarskiej etyki zawodowej*. Katowice: UŚ, s. 17.

Kubow, Stefan (2003). *Od normy moralnej do etyki zawodowej*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 106.

zem utrudniać kształtowanie wśród bibliotekarzy poczucia dumy z wykonywanego zawodu. Użycie przymiotnika „służebny” może, zdaniem Remigiusza Sapy, okazać się niezręczne również wtedy, gdy mowa o pracownikach bibliotek szkolnych lub akademickich, którzy tradycyjnie postrzegani są jako osoby poważane, stojące w hierarchii wyżej niż użytkownicy, których obsługują⁵⁶. Obawy autora mogą być spowodowane skojarzeniem słowa „służba” z jednym z jego słownikowych znaczeń, a mianowicie: „wykonywanie posług, prac pomocniczych”, „wykonywanie pracy służącego”⁵⁷. Można jednak domyślać się, że pisząc o służebnej roli bibliotekarza, twórcy kodeksu mieli raczej na myśli „poświęcenie się jakiejś sprawie, działanie dla dobra wspólnego, dla jakiejś idei; posłannictwo”⁵⁸. Tak więc użycie słowa „służba” w kontekście bibliotekarstwa nie deprecjonuje go w żaden sposób, a przeciwnie – podnosi pracę bibliotekarza do rangi zawodu zaufania społecznego.

W obu omawianych kodeksach zaznacza się ponadto, że obowiązkiem pracownika informacji jest traktowanie każdego użytkownika z takim samym szacunkiem bez względu na jego pochodzenie, wyznanie lub poglądy polityczne, zachowanie w tajemnicy danych osobowych czytelnika oraz innych informacji, których ujawnienie naruszałoby jego prywatność oraz – o ile to możliwe – dostarczenie użytkownikowi poszukiwanej informacji, nawet jeśli miałyby się to wiązać z dodatkowym nakładem pracy ze strony bibliotekarza⁵⁹. Do wymienionych powinności można jeszcze dodać: konieczność zadbania o szczególne potrzeby osób niepełnosprawnych lub znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej⁶⁰, obowiązek zachowania obiektywizmu, bezstronności i tolerancji⁶¹ oraz nakaz unikania

---

⁵⁶ Sapa, Remigiusz (2005). Na marginesie Kodeksu Bibliotekarza i Pracownika Informacji. *Przegląd Biblioteczny* z. 3, s. 360.

⁵⁷ Dubisz, Stanisław (2003). *Służba*. W: *Uniwersalny słownik języka polskiego* (2003). Warszawa: PWN, s. 1279.

⁵⁸ Wierzbicka, Elżbieta (1998). *Służba*. W: *Słownik współczesnego języka polskiego* (1998). Warszawa: Przegląd Reader's Digest, s. 325.

⁵⁹ Żmigrodzki, Zbigniew (1991a). Kodeks etyki zawodowej bibliotekarza. Tezy projektu wstępnego. *Bibliotekarz* nr 4, s. 2-3.

Cisek, Sabina [et al.] (2006). *Kodeks etyki...*

⁶⁰ Tamże, s. 15.

⁶¹ Kubow, Stefan (2003). *Od normy moralnej do etyki zawodowej*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła

sytuacji, w których przekonania lub interesy bibliotekarza naruszałyby dobro czytelnika⁶².

Swego rodzaju uzupełnienie tego katalogu powinności zawarto w projekcie nowego kodeksu opracowanym przez studentów Uniwersytetu Wrocławskiego, którego obszerna część została poświęcona omówieniu moralnych obowiązków bibliotekarza względem użytkownika. Oprócz wymienionych już uprzednio postulatów, w kodeksie znalazły się także zalecenia dotyczące respektowania prawa czytelników do swobodnego wyrażania sądów – także krytycznych, stosowania zasady równych szans w dostępie do informacji i zwalczania jakichkolwiek przywilejów przysługujących tylko wybranym klientom⁶³.

Problematyka relacji bibliotekarz-użytkownik została również uwzględniona we wszystkich czternastu analizowanych kodeksach zagranicznych. Porównanie ich zapisów pozwala stwierdzić, że za najważniejszy obowiązek pracownika informacji w stosunku do klienta uznano jednomyślnie poszanowanie jego prawa do prywatności, a więc zachowanie w tajemnicy wszystkich informacji, których użytkownik nie życzy sobie ujawniać. Tego rodzaju zapisy znalazły się w kodeksie American Library Association oraz w dziesięciu kodeksach europejskich: węgierskim, brytyjskim, francuskim, włoskim, czeskim, holenderskim, słoweńskim, szwedzkim, ukraińskim oraz portugalskim. W tym ostatnim wyeksponowano szczególnie problem poufności danych, uznając za niedopuszczalne nie tylko ujawnienie danych osobowych użytkownika, ale także upublicznienie informacji o tym, z jakich materiałów lub porad korzystał, jakie prace wykonywał, i jakie materiały zamawiał lub wypożyczał. Kodeks portugalski zobowiązuje ponadto bibliotekarzy do zabezpieczania danych klienta w taki sposób, by nie mogły być w łatwy sposób przejęte przez innych użytkowników⁶⁴.

Często poruszonym problemem jest także kwestia traktowania

Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechniej, s. 107.

⁶² Kisilowska, Małgorzata (1999). Etyka pracowników informacji w Polsce – czy jest możliwa? *Bibliotekarz* nr 5, s. 5.

⁶³ Baj, Mikołaj (2006). Propozycja nowego...

⁶⁴ Code of Ethics for Information Professionals in Portugal [dokument przyjęty przez Portugalskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/badcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

wszystkich klientów biblioteki w taki sam sposób, bez stwarzania sztucznych przywilejów lub barier dla pewnych grup użytkowników. Zapisy na ten temat znaleźć można w kodeksach: węgierskim⁶⁵, francuskim⁶⁶, czeskim⁶⁷, litewskim⁶⁸, słoweńskim⁶⁹ oraz szwedzkim⁷⁰. Niezmiennie powraca również nakaz okazywania klientom szacunku i życzliwości, co widać odzwierciedlają zapisy kodeksów: rosyjskiego⁷¹, czeskiego⁷², litewskiego⁷³, słoweńskiego⁷⁴ i szwedzkiego⁷⁵. Do podstawowych powinności bibliotekarza zaliczono po-

---

⁶⁵ Professional Code of ethics of Hungarian librarians [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy Węgierskich i przez Radę Zrzeszenia Bibliotek i Centrów Informacji 17 stycznia 2006 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/hungary_code_of_ethics.htm [odczyt: 09.07.2009].

⁶⁶ The librarians' code of ethics [dokument przyjęty przez Krajową Radę Francuskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy w marcu 2003 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/frcode-e.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁶⁷ Code of Ethics of Czech Librarians [dokument przyjęty podczas generalnego posiedzenia Stowarzyszenie Profesjonalistów Bibliotek i Informacji w Jindrichuv Hradec (Republika Czeska), 25 czerwca 2004 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/czlacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁶⁸ Code of ethics of Lithuanian librarians [dokument przyjęty przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Litewskich w 1998 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/llacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁶⁹ The Code of Ethics of Slovenian Librarians [dokument przyjęty przez Słoweńskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 8 listopada 1995 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/slacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁷⁰ Professionalism and professional ethics [dokument przyjęty przez Szwedzkie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/dikcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁷¹ Russian Librarian's Professional Ethics Code [dokument przyjęty na czwartej sesji konferencji Rosyjskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 22 kwietnia 1999 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/rucode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁷² Code of Ethics of Czech Librarians [dokument przyjęty podczas generalnego posiedzenia Stowarzyszenie Profesjonalistów Bibliotek i Informacji w Jindrichuv Hradec (Republika Czeska), 25 czerwca 2004 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/czlacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁷³ Code of ethics of Lithuanian librarians [dokument przyjęty przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Litewskich w 1998 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/llacode.htm> [odczyt: 2009.07.08].

⁷⁴ The Code of Ethics of Slovenian Librarians [dokument przyjęty przez Słoweńskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 8 listopada 1995 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/slacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁷⁵ Professionalism and professional ethics [dokument przyjęty przez Szwedzkie

nadto umiejętność zachowania obiektywizmu i bezstronności oraz otwarte i pozbawione uprzedzeń podejście do spraw związanych z narodowością, religią, polityką czy orientacją seksualną. Sporadycznie wspomina się natomiast o służebnej roli bibliotekarza – tego rodzaju intencji można się dopatrywać jedynie w kodeksie węgierskim⁷⁶, w którym mowa o byciu oddanym użytkownikowi.

Analiza wybranych kodeksów bibliotekarskiej etyki zawodowej pozwoliła stwierdzić, że z każdym rokiem coraz silniej akcentuje się problematykę właściwych relacji bibliotekarz-użytkownik: zapisy zalecające otaczanie klienta biblioteki szczególną uwagą i służenia mu pomocą umieszczono niemal we wszystkich badanych kodeksach. Stanowi to wymowną ilustrację zmian, jakie zaszły w postrzeganiu roli bibliotekarza – od XIX wiecznego strażnika księgozbioru oddanego badaniom bibliologicznym, do nowoczesnego pracownika informacji zorientowanego przede wszystkim na profesjonalną i życzliwą obsługę użytkowników. Uwypuklanie w kodeksach powinności bibliotekarza wobec klienta może również sugerować, że mimo trwającej od lat dyskusji na ten temat, uznanie działania na rzecz użytkownika za priorytet nie jest dla wszystkich równie oczywiste.

Bibliotekarze i pracownicy informacji wobec zasobów bibliotecznych i informacyjnych

Z oczywistych przyczyn – takich jak ograniczenia finansowe bądź lokalowe – biblioteki nie mogą gromadzić wszystkich dokumentów dostępnych na rynku wydawniczym. Nawet duże instytucje, którym przysługuje prawo do egzemplarza obowiązkowego, kierując się dobrze pojętym interesem użytkowników, muszą dokonywać selekcji na etapie gromadzenia. Zapobiega to nadmiernemu rozrostowi kolekcji, pozwala na (w miarę możliwości) sprawne opracowywanie materiałów i ułatwia zarządzanie zbiorami. Z selekcją dokumentów wiąże się jednak wiele wątpliwości etycznych. Pracownik odpowie-

---

Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu:

<http://www.ifla.org/faife/ethics/dikcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁷⁶ Professional Code of ethics of Hungarian librarians [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy Węgierskich i przez Radę Zrzeszenia Bibliotek i Centrów Informacji 17 stycznia 2006 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu:

http://www.ifla.org/faife/ethics/hungary_code_of_ethics.htm [odczyt: 09.07.2009].

działny za dobór materiałów bibliotecznych musi odpowiedzieć sobie na wiele pytań: jakimi kryteriami się kierować, na jakiej podstawie wartościować dokumenty, czy gromadzić twórczość kryminalistów lub zbrodniarzy wojennych, czy włączać do zasobu materiały o treści rasistowskiej, dokumenty podające informacje ewidentnie fałszywe lub oszczercze, promujące terroryzm albo poglądy budzące społeczny sprzeciw?⁷⁷.

Ogólnie rzecz biorąc przyjmuje się, że bibliotekarz powinien w swoich wyborach kierować się przede wszystkim potrzebami i oczekiwaniami użytkowników⁷⁸, a jednocześnie zachowywać obiektywizm i bezstronność⁷⁹. Co za tym idzie, za niedopuszczalne uznaje się stosowanie jakichkolwiek form cenzury, wynikających z osobistych, ideologicznych lub politycznych przekonań bibliotekarza⁸⁰. Żagorzałym obrońcą zasady neutralności i obiektywizmu w doborze materiałów jest Zbigniew Żmigrodzki, który w swoich publikacjach wielokrotnie dowodził istnienia cenzury we współczesnej bibliotece i prezentował zdecydowane poglądy na temat konieczności jej zwalczania. Zdaniem autora, procederem częstym i rozpowszechnionym w polskich bibliotekach jest komponowanie zbiorów według klucza tak zwanej „poprawności politycznej”, którą Żmigrodzki – powołując się na Hertza – definiuje jako zjawisko polegające na dobrowolnym, choć nie zawsze do końca uświadomionym uleganiu dominującym w danym społeczeństwie ideologiom i kie-

---

⁷⁷ Makowski, Tomasz (2003). *Etyczne aspekty gromadzenia i udostępniania rękopisów*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 14-19.

⁷⁸ Kubow, Stefan (2003). *Od normy moralnej do etyki zawodowej*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 102–108.

⁷⁹ Tamże.

Cisek, Sabina [et al.] (2006). *Kodeks etyki...*

⁸⁰ Kubow, Stefan (2003). *Od normy moralnej do etyki zawodowej*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 107.

Chłosta, Marcin (2003). *Informacja jako wartość*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 40.

runkom myślenia⁸¹. Przejawem tego rodzaju tendencji miałyby być zdaniem autora wykluczenie z *Bibliografii Zawartości Czasopism* pięciu tytułów prezentujących treści o zabarwieniu prawicowym⁸². Oskarżenie Instytutu Bibliograficznego o stronniczość doprowadziło do ostrego konfliktu między autorem a kierowniczką instytutu, Jadwigą Sadowską, prowadzonego na łamach *Bibliotekarza*. Odpierając zarzuty o uleganie zjawisku „bias”, którego działanie przejawia się w tendencyjności sądów, prof. Sadowska zaprzeczała istnieniu cenzury w polskich bibliotekach, wyjaśniając, że przeprowadzona selekcja jest podyktowana względami praktycznymi, nie zaś – jak sugerował Żmigrodzki – ideologicznymi⁸³.

Sporu nie rozstrzygnięto, niemniej pozostaje faktem, że do ewentualnych nadużyć związanych z cenzurowaniem dokumentów może dochodzić nie tylko na etapie gromadzenia zbiorów, ale także w trakcie ich opracowania i udostępniania. Przykładem może być choćby specyficzna forma cenzury będąca rezultatem niedoskonałości narzędzi informacyjno-wyszukiwawczych – ich schematyczności oraz ograniczonego i kontrolowanego słownictwa. Mimo, że bibliotekarze nie ponoszą odpowiedzialności za wady narzędzi stosowanych do opracowania zbiorów, to jednak ich moralnym obowiązkiem jest uczciwe informowanie użytkowników o ograniczeniach używanego języka informacyjno-wyszukiwawczego oraz wskazywania alternatywnych metod wyszukiwania informacji⁸⁴. Może na przykład zdarzyć się, że biblioteka w trakcie procesu komputeryzacji postanawia umieścić w katalogu komputerowym opisy formalne reprezentujące całość kolekcji i w miarę swoich możliwości stopniowo uzupełniać je o charakterystykę treściową. W takiej sytuacji, w celu zapewnienia większej kompletności i dokładności wyszukiwania, bibliotekarz powinien zasugerować użytkownikowi skorzystanie z odpowiedniego katalogu tradycyjnego, w którym zawarte są pełne opisy dokumentów⁸⁵.

---

⁸¹ Witek, Jadwiga; Zbigniew, Żmigrodzki (2003). *"Polityczna poprawność" w III Rzeczypospolitej*. Radom: Polskie Wydaw. Encyklopedyczne, s. 31.

⁸² Tamże, s. 111-112.

⁸³ Żmigrodzki, Zbigniew, polem. Sadowska, Jadwiga (2006). *Czytelnicze troski. Bibliotekarz* nr 1, s. 18-21, *Bibliotekarz* nr 3, s. 16-17.

⁸⁴ Sosińska-Kalata, Barbara (2003). *Etyka nauce o informacji. Bibliotekarz* nr 9, s. 3-10.

⁸⁵ Woźniak, Jadwiga (2004). *Informacyjne progi i bariery – spojrzenie z perspektywy*

Na etapie udostępniania informacji najwięcej kontrowersji budzi pytanie, czy należy zawsze i w każdych okolicznościach dostarczyć użytkownikowi dokumenty, o które prosi. Pozornie rozstrzygnięcie wydaje się jednoznaczne – przecież w świetle kodeksów bibliotekarskiej etyki zawodowej podstawowym obowiązkiem pracownika jest zaspokajanie potrzeb informacyjnych klienta⁸⁶. Tymczasem wątpliwości pojawiają się, gdy chodzi o udostępnianie materiałów promujących rasizm, przemoc lub pornografię, a klientem jest dziecko. Pracując w szkole, bibliotekarz ma jednocześnie status nauczyciela, w związku z czym jest zobowiązany do udziału w procesie wychowawczym realizowanym przez placówkę oświatową. Ma więc prawo ingerować w wybory czytelnicze uczniów i zwykle już na etapie gromadzenia zbiorów korzysta z niego, eliminując materiały niedostosowane do wieku odbiorców. Sprawa komplikuje się jednak, gdy pod uwagę wzięć sytuację pracowników bibliotek publicznych, którzy nie są formalnie zobowiązani do pełnienia roli wychowawców.

Jasne poglądy na omawiany temat prezentuje w swojej propozycji kodeksu Zbigniew Żmigrodzki, który opowiada się za wolnym i powszechnym dostępem do informacji, z uwzględnieniem jednak „ograniczeń podyktowanych względami pedagogiki”⁸⁷. Opinię tę powtarza za Żmigrodzkim komentująca jego kodeks Małgorzata Kisilowska, która podkreśla, że ograniczenia w dostępie do niektórych materiałów mają na celu ochronę młodego czytelnika przed informacjami mogącymi zaszkodzić jego wychowaniu i rozwojowi⁸⁸. Autorka miała prawdopodobnie na myśli zakaz udostępniania dzieciom tekstów niedostosowanych do ich wieku lub propagujących zjawiska potępiane przez większość społeczeństwa, takie jak rasizm, przemoc lub terroryzm. Kisilowska zaznacza, że bibliotekarze, dobierając lektury dla młodego czytelnika, powinni się kierować „normą pedago-

---

języków informacyjno-wyszukiwawczych. W: *Przestrzeń informacji i komunikacji społecznej* (2004). Kraków: Wydaw. UJ, s. 106-108.

⁸⁶ Kubow, Stefan (2003). *Od normy moralnej do etyki zawodowej*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 105.

⁸⁷ Żmigrodzki, Zbigniew (1991a). Kodeks etyki zawodowej bibliotekarza. Tezy projektu wstępnego. *Bibliotekarz* nr 4, s. 2.

⁸⁸ Kisilowska, Małgorzata (1999). Etyka pracowników informacji w Polsce – czy jest możliwa? *Bibliotekarz* nr 5, s. 4–5.

giczną”, co może być odczytywane jako zachęta do nawiązania ściślejszej współpracy między pracownikami bibliotek publicznych a nauczycielami i wychowawcami. Takie podejście z jednej strony zapobiega nadgorliwości bibliotekarzy, gotowych w dobrej wierze wykluczyć raczej za dużo niż za mało dokumentów, z drugiej – zdejmuje z pracowników, którzy nie mają przygotowania pedagogicznego część odpowiedzialności za właściwy dobór materiałów. Zacieśnienie współpracy z nauczycielami mogłoby w ten sposób zaowocować wypracowaniem racjonalnych i bardziej zobiektywizowanych metod oceny dokumentów pod kątem potrzeb młodego czytelnika.

Problem udostępniania dzieciom zbiorów niedostosowanych do ich wieku lub zawierających treści, które nie spotkały się z aprobatą pedagogów, został natomiast pominięty w *Kodeksie Bibliotekarza i Pracownika Informatyki*. Pojawia się w nim wprawdzie wzmianka o uczestnictwie bibliotekarzy w procesie edukacji dzieci i młodzieży, ale próżno szukać wyjaśnień, na czym wspomniane uczestnictwo polega, ani jakie daje uprawnienia⁸⁹. Równie enigmatyczny zapis znalazł się w propozycji studentów Uniwersytetu Wrocławskiego. W jednym z punktów kodeksu apelują o kształtowanie kultury czytelniczej dzieci i młodzieży, w innym piszą o zaspokajaniu potrzeb informacyjnych odbiorcy „bez względu na okoliczności”⁹⁰. Daje tu o sobie znać brak precyzji w formułowaniu myśli i pewna nieporadność autorów, co bardzo utrudnia odczytanie prawdziwego sensu zacytowanych zapisów. Wobec braku jasnych wytycznych, pracownik biblioteki publicznej musi zatem, w razie wewnętrznego konfliktu i wahania, zdać się na własny, subiektywny osąd, co czasem bywa niełatwe i dla bibliotekarza, i dla użytkownika.

Kolejnym zagadnieniem etycznym związanym z procesem udostępniania materiałów jest konflikt między interesami autorów i wydawców, broniących z oczywistych względów swoich praw majątkowych, a interesami odbiorców, którzy – powołując się na prawo wolnego dostępu do dóbr kultury – żądają większej swobody korzystania z potrzebnych materiałów⁹¹. Taka sytuacja częstokroć stawia bibliotekarzy w roli rozjemców, którzy z jednej strony zobowiązani

---

⁸⁹ Cisek, Sabina [et al.] (2006). *Kodeks etyki...*

⁹⁰ Baj, Mikołaj (2006). Propozycja nowego...

⁹¹ Sosińska-Kalata, Barbara (2003). Etyka nauczyciela o informację. *Bibliotekarz* nr 9, s. 7.

są do poszanowania praw własności intelektualnej⁹², z drugiej zaś chcą jak najlepiej służyć swoim użytkownikom.

Problem pogłębia się, gdy w grę wchodzi informacja udostępniana w Internecie lub na elektronicznych nośnikach danych, jako że nowoczesna technologia umożliwia łatwe i szybkie kopiowanie dowolnych materiałów. Rozwiązania sporu między autorami a użytkownikami nie ułatwiają także różnice kulturowe, które ujawniają się ze szczególną wyrazistością podczas korzystania z sieci rozległych. Na przykład, w krajach anglosaskich sprawą priorytetową jest ochrona autorskich praw majątkowych oraz praw wydawców, podczas gdy w tradycji europejskiej akcentuje się przede wszystkim autorskie prawa osobiste, chroniące emocjonalną więź twórcy z dziełem. Zapewne niezrozumiała zarówno dla Amerykanina, jak i dla Europejczyka, jest kultura azjatycka, w której kopiowanie, traktowane jako forma naśladowania mistrza, nie zawsze musi wiązać się z naruszeniem praw własności intelektualnej⁹³.

Eksterytorialność Internetu zmusza do wypracowania rozwiązań kompromisowych, a to z kolei pociąga za sobą konieczność opracowywania precyzyjnych i rozbudowanych aktów prawnych. W rezultacie coraz bardziej chronione są interesy twórcy, a coraz mniej praw przyznaje się odbiorcy. Taką zależność dostrzegli twórcy ruchu Open Access, promującego wolny dostęp do zasobów naukowych przy jednoczesnym zachowaniu autorskich praw osobistych⁹⁴, oraz zwolennicy Creative Commons – przedsięwzięcia mającego na celu stworzenie alternatywy dla istniejącego sposobu ochrony własności intelektualnej. Innowacja miałaby polegać na przejściu od restrykcyjnej zasady „wszelkie prawa zastrzeżone” do bardziej liberalnej „pewne prawa zastrzeżone”, przy czym autorzy nie tracą swoich praw, a jedynie rozszerzają dotychczasowe zasady udostępniania swojej twórczości dzięki systemowi specjalnych licencji. Idea ta, choć szybko zyskuje zwolenników, nie jest jeszcze powszechnie uznawanym rozwiązaniem zawiloci ochrony praw intelektualnych,

---

⁹² Cisek, Sabina [et al.] (2006), *Kodeks etyki.*, s. 10; Baj, Mikołaj, Propozycja nowego..

⁹³ Sosińska-Kalata, Barbara, op. cit., s. 7.

⁹⁴ Najsarek, Paweł (2006). Terminologia Open Access – o czym warto wiedzieć? [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 09.07.2009].

toteż problem właściwego wyważenia relacji między interesami autorów i publiczności jest ciągle aktualnym tematem dyskusji.

W niełatwym położeniu związanym z konfliktem interesów na linii twórca - odbiorca musi umieć odnaleźć się bibliotekarz, który – mając do dyspozycji skąpe zapisy kodeksów etyki zawodowej, ograniczone do ogólnikowych dyrektyw poszanowania praw autorskich – powinien wykazać się biegłą znajomością prawnych regulacji na szczeblu krajowym i międzynarodowym, by móc rozstrzygać ewentualne spory nie tylko zgodnie z prawem, ale i bez szkody dla użytkownika.

Problematyka stosunku bibliotekarza do szeroko rozumianych zbiorów bibliotecznych i informacyjnych została również uwzględniona w większości analizowanych kodeksów zagranicznych. Najczęściej pojawiającym się postulatem jest dążenie do zapewnienia wszystkim obywatelom równego i wolnego dostępu do informacji – takie zapisy sformułowano w kodeksach: brytyjskim⁹⁵, francuskim⁹⁶, rosyjskim⁹⁷, włoskim⁹⁸, czeskim⁹⁹, litewskim¹⁰⁰, ukraińskim¹⁰¹, ho-

---

⁹⁵ Code of Professional Conduct [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy w 1983 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/lacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁹⁶ The librarians' code of ethics [dokument przyjęty przez Krajową Radę Francuskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy w marcu 2003 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/frcode-e.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁹⁷ Russian Librarian's Professional Ethics Code [dokument przyjęty na czwartej sesji konferencji Rosyjskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 22 kwietnia 1999 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/rucode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁹⁸ The Librarian's Code of Conduct: Fundamental Principles [dokument przyjęty podczas Generalnego Zebrania Włoskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 30 października 1997 roku]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/aibcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

⁹⁹ Code of Ethics of Czech Librarians [dokument przyjęty podczas generalnego posiedzenia Stowarzyszenie Profesjonalistów Bibliotek i Informacji w Jindrichuv Hradec (Republika Czeska), 25 czerwca 2004 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/czlacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰⁰ Code of ethics of Lithuanian librarians [dokument przyjęty przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Litewskich w 1998 roku]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/llacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰¹ Code of Ethics of a Librarian. [dokument przyjęty przez Ukraińskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 30 maja 1996 roku]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/ulacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

lenderskim¹⁰² oraz szwedzkim¹⁰³. Uwzględnia się jednak przy tym ograniczenia podyktowane prawem ochrony własności intelektualnej, na co zwrócono uwagę w kodeksie ALA¹⁰⁴ oraz w pięciu kodeksach europejskich: brytyjskim¹⁰⁵, rosyjskim¹⁰⁶, włoskim¹⁰⁷, czeskim, oraz litewskim¹⁰⁸. Podkreślono również konieczność zachowania bezstronności i obiektywizmu w doborze materiałów bibliotecznych (w kodeksie francuskim¹⁰⁹ i portugalskim¹¹⁰), co wiąże się z zakazem przeprowadzania jakiegokolwiek cenzury wynikającej z przekonań ideologicznych lub politycznych. Zapisy na ten temat znaleźć można w dziewięciu spośród trzynastu analizowanych kodeksów – w ame-

---

¹⁰² Annegarn, Irene [et al.]. (1993). Professional charter for librarians in public libraries. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/code_of_ethics_netherlands.htm [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰³ Professionalism and professional ethics [dokument przyjęty przez Szwedzkie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/dikcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰⁴ Code of Ethics [dokument przyjęty przez Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/alacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰⁵ Code of Professional Conduct [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy w 1983 roku]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/lacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰⁶ Russian Librarian's Professional Ethics Code [dokument przyjęty na czwartej sesji konferencji Rosyjskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 22 kwietnia 1999 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/rucode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰⁷ The Librarian's Code of Conduct: Fundamental Principles [dokument przyjęty podczas Generalnego Zebrania Włoskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 30 października 1997 roku]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/aibcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰⁸ Code of Ethics of Czech Librarians [dokument przyjęty podczas generalnego posiedzenia Stowarzyszenia Profesjonalistów Bibliotek i Informacji w Jindrichuv Hradec (Republika Czeska), 25 czerwca 2004 roku]. [dok. elektr.].

<http://www.ifla.org/faife/ethics/czlacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁰⁹ The librarians' code of ethics [dokument przyjęty przez Krajową Radę Francuskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy w marcu 2003 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/frcode-e.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹¹⁰ Code of Ethics for Information Professionals in Portugal [dokument przyjęty przez Portugalskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/badcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

rykańskim¹¹¹, węgierskim¹¹², francuskim¹¹³, rosyjskim¹¹⁴, włoskim¹¹⁵, czeskim¹¹⁶, portugalskim¹¹⁷, słoweńskim¹¹⁸ i ukraińskim¹¹⁹.

Bibliotekarze i pracownicy informacji wobec współpracowników, zawodu i pracodawcy

W Polsce etyczne obowiązki bibliotekarzy wobec zawodu reguluje *Kodeks Bibliotekarza i Pracownika Informacji*, w którym podkreślono konieczność kreowania pozytywnego wizerunku zawodu poprzez stałe pogłębianie wiedzy, doskonalenie umiejętności, rzetelne świadczenie usług oraz wspieranie działań podejmowanych przez

---

¹¹¹ Code of Ethics [dokument przyjęty przez Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/alacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹¹² Professional Code of ethics of Hungarian librarians [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekrzy Węgierskich i przez Radę Zrzeszenia Bibliotek i Centrów Informacji 17 stycznia 2006 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/hungary_code_of_ethics.htm [odczyt: 09.07.2009].

¹¹³ The librarians' code of ethics [dokument przyjęty przez Krajową Radę Francuskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy w marcu 2003 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/frcode-e.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹¹⁴ Russian Librarian's Professional Ethics Code [dokument przyjęty na czwartej sesji konferencji Rosyjskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 22 kwietnia 1999 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/rucode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹¹⁵ The Librarian's Code of Conduct: Fundamental Principles [dokument przyjęty podczas Generalnego Zebrania Włoskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 30 października 1997 roku]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/aibcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹¹⁶ Code of Ethics of Czech Librarians [dokument przyjęty podczas generalnego posiedzenia Stowarzyszenie Profesjonalistów Bibliotek i Informacji w Jindrichu Hradec (Republika Czeska), 25 czerwca 2004 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/czlacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹¹⁷ Code of Ethics for Information Professionals in Portugal [dokument przyjęty przez Portugalskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/badcode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹¹⁸ The Code of Ethics of Slovenian Librarians [dokument przyjęty przez Słoweńskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 8 listopada 1995 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/slacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹¹⁹ Code of Ethics of a Librarian. [dokument przyjęty przez Ukraińskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 30 maja 1996 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/ulacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

organizacje i stowarzyszenia zawodowe¹²⁰. Podobne postulaty uwzględnione zostały również w opracowanym przez studentów Uniwersytetu Wrocławskiego projekcie nowego kodeksu, w którym nacisk położono na wymóg rzetelności i aktywnego uczestnictwa w działalności bibliotekarskich organizacji zawodowych¹²¹. Wymienione obowiązki nie są zresztą pomysłem nowym – o konieczności dbania o prestiż zawodu pisał na początku lat 90. Zbigniew Żmigrodzki, zwracając przy tym uwagę na potrzebę integracji środowiska bibliotekarskiego¹²². Warto w tym miejscu dodać, że podkreślany wielokrotnie postulat rzetelności nie został w żadnym z wymienionych kodeksów sprecyzowany, trudno więc stwierdzić, co twórcy chcieli w ten sposób zasygnalizować. Można jedynie domyślać się, że pod pojęciem rzetelności ukrywają się cechy takie jak dokładność, solidność i uczciwość¹²³.

Zapisy na temat etycznych powinności pracowników informacji wobec zawodu znalazły się również w dziewięciu spośród czternastu analizowanych kodeksów zagranicznych. Jedną z najczęściej powtarzających się w nich sugestii jest postulat doskonalenia umiejętności zawodowych i stałego dokształcania, uwzględniony w kodeksie American Library Association¹²⁴ oraz w dziewięciu kodeksach europejskich¹²⁵. W wielu kodeksach, szczególnie węgierskim¹²⁶, brytyjskim¹²⁷, rosyjskim¹²⁸, ukraińskim¹²⁹ i holenderskim¹³⁰ pojawiają się

---

¹²⁰ Cisek, Sabina [et al.] (2006). Kodeks etyki...

¹²¹ Baj, Mikołaj (2006). Propozycja nowego...

¹²² Żmigrodzki, Zbigniew (1991a). Kodeks etyki zawodowej bibliotekarza. Tezy projektu wstępnego. *Bibliotekarz* nr 4, s. 2-3.

¹²³ Dunaj, Bogusława (1996). *Rzetelność*. W: *Słownik współczesnego języka polskiego* (1996). Warszawa: Wilga, s. 992.

¹²⁴ Code of Ethics [dokument przyjęty przez Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/alacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹²⁵ Gębołyś, Zdzisław (2003). Kodeksy etyki zawodowej bibliotekarzy w Europie. *Bibliotekarz* nr 9, s. 11.

¹²⁶ Professional Code of ethics of Hungarian librarians [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy Węgierskich i przez Radę Zrzeszenia Bibliotek i Centrów Informacji 17 stycznia 2006 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/hungary_code_of_ethics.htm [odczyt: 09.07.2009].

¹²⁷ Code of Professional Conduct [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy w 1983 roku]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/lacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

również sformułowania dotyczące obowiązku dbania o reputację i prestiż zawodu. W kodeksie rosyjskim¹³¹ i francuskim¹³² dodatkowo położono nacisk na konieczność troski o społeczną użyteczność zawodu oraz dążenie do osiągnięcia i utrzymania wysokiego statusu bibliotekarskiej profesji. Z kolei postulat aktywnego uczestniczenia w działalności organizacji i stowarzyszeń zawodowych – często podkreślany w kodeksach polskich¹³³ – został uwzględniony jedynie w kodeksie węgierskim¹³⁴.

Regulacje w zakresie stosunku bibliotekarza do współpracowników, przedstawicieli własnego zawodu oraz profesji pokrewnych zostały uwzględnione we wszystkich trzech dotychczas opracowanych polskich kodeksach. W projekcie z 1991 r. zwrócono uwagę na potrzebę budowania poczucia więzi w zespole oraz zaznaczono, że dobrego bibliotekarza powinna cechować zdolność do przyjmowania konstruktywnej krytyki ze strony współpracowników, jak również umiejętność rozładowywania ewentualnych konfliktów. Ponadto, zaznaczono wyraźnie, że normy postępowania oparte na zasadach

---

¹²⁸ Russian Librarian's Professional Ethics Code [dokument przyjęty na czwartej sesji konferencji Rosyjskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 22 kwietnia 1999 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/rucode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹²⁹ Code of Ethics of a Librarian. [dokument przyjęty przez Ukraińskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 30 maja 1996 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/ulacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹³⁰ Annegarn, Irene [et al.]. (1993). Professional charter for librarians in public libraries. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/code_of_ethics_netherlands.htm [odczyt: 09.07.2009].

¹³¹ Russian Librarian's Professional Ethics Code [dokument przyjęty na czwartej sesji konferencji Rosyjskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 22 kwietnia 1999 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/rucode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹³² The librarians' code of ethics [dokument przyjęty przez Krajową Radę Francuskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy w marcu 2003 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/frcode-e.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹³³ Cisek, Sabina [et al.]. (2006). Kodeks etyki...

Baj, Mikołaj (2006). Propozycja nowego...

¹³⁴ Professional Code of ethics of Hungarian librarians [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy Węgierskich i przez Radę Zrzeszenia Bibliotek i Centrów Informacji 17 stycznia 2006 roku]. [Dok. elektr.] Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/hungary_code_of_ethics.htm [odczyt: 09.07.2009].

zyczliwości i szacunku obowiązują nie tylko w relacjach z pracownikami macierzystej instytucji, lecz także w stosunku do pracowników innych bibliotek, nauczycieli oraz przedstawicieli zawodów pokrewnych¹³⁵. Z kolei w obowiązującym od 2004 r. *Kodeksie Bibliotekarza i Pracownika Informacji* na pierwszy plan zostały wysunięte zagadnienia związane z dobrą organizacją pracy w zespole. Wytknięto negatywne zjawiska, takie jak tworzenie sztucznych hierarchii i rytuałów oraz zaznaczono, że wymiana poglądów między pracownikami powinna przybierać formę rzeczowej dyskusji, której uczestnicy posługują się wyłącznie argumentami merytorycznymi. Zwrócono również uwagę, że moralnym obowiązkiem bibliotekarza jest szanowanie osiągnięć współpracowników i wspieranie ich w rozwijaniu kompetencji zawodowych¹³⁶.

Podobne postulaty zawiera także opracowany przez studentów projekt nowego kodeksu, w myśl którego bibliotekarz powinien doceniać wysiłek i osiągnięcia współpracowników, swoją postawą dawać innym dobry przykład, solidaryzować się z zespołem oraz, w miarę swoich możliwości, dbać o wspólne interesy i służyć innym pomocą¹³⁷. W podsumowaniu analizy wypada stwierdzić, że problem moralnych obowiązków bibliotekarza względem innych pracowników informacji uwzględniony został w większości kodeksów europejskich. Pominęli go jedynie Brytyjczycy, Szwedzi i Szwajcarzy¹³⁸.

Kolejną kwestią wymagającą omówienia jest problem powinności pracownika biblioteki wobec przełożonego. Przyjmuje się, że jednym z podstawowych obowiązków bibliotekarza w tym zakresie jest: „rozumna dyscyplina wobec przełożonych oraz wspomaganie ich działań, mających na celu dobro społeczeństwa, biblioteki i czytelników”¹³⁹. Postulat ten został uwzględniony w zaproponowanym przez Z. Żmigrodzkiego projekcie kodeksu bibliotekarskiej etyki zawodo-

---

¹³⁵ Żmigrodzki, Zbigniew (1991a). Kodeks etyki zawodowej bibliotekarza. Tezy projektu wstępnego. *Bibliotekarz* nr 4, s. 2-3.

¹³⁶ Cisek, Sabina [et al.] (2006). Kodeks etyki...

¹³⁷ Baj, Mikołaj (2006). Propozycja nowego...

¹³⁸ Gębołyś, Zdzisław (2003). Kodeksy etyki zawodowej bibliotekarzy w Europie. *Bibliotekarz* nr 9, s. 13.

¹³⁹ Żmigrodzki, Zbigniew (1991b). *Problemy bibliotekarskiej etyki zawodowej*. Katowice: UŚ, s. 80.

wej¹⁴⁰ oraz w projekcie opracowanym przez studentów Uniwersytetu Wrocławskiego, w którym mówi się o szacunku dla pracodawcy i rzetelnym wykonywaniu jego poleceń¹⁴¹. Oprócz wymienionych obowiązków, za istotne uznano również rozdzielenie relacji prywatnych od zawodowych, unikanie dwuznacznych sytuacji oraz uczciwe pokonywanie kolejnych stopni kariery¹⁴².

W obowiązującym *Kodeksie Bibliotekarza i Pracownika Informacji*, bardziej niż stosunek pracownika do przełożonego, wyeksponowane zostały powinności pracownika biblioteki względem instytucji macierzystej. W świetle zapisów kodeksu, bibliotekarz powinien przede wszystkim: dbać o dobre imię instytucji i kreować jej pozytywny wizerunek oraz zgodnie z własnymi umiejętnościami wspierać działanie biblioteki i przyczyniać się do jej rozwoju. Taki zapis traktować można jako przejaw nowoczesnego sposobu myślenia o bibliotece. Twórcy kodeksu dostrzegli, że ośrodki informacji są instytucjami usługowymi, które choć działają na zasadach non profit, to jednak podlegają takim samym prawom rynku jak firmy komercyjne¹⁴³. Coraz częściej, by sprostać konkurencji i zyskać zaufanie klientów, duże biblioteki akademickie opracowują profesjonalne plany działania mające na celu kreowanie pozytywnego wizerunku instytucji¹⁴⁴. Ich realizacja nie jest jednak możliwa bez zaangażowania ze strony pracowników, na co wielokrotnie zwracał uwagę Jacek Wojciechowski, podkreślając, że „personel w działaniu odgrywa zawsze rolę podstawową”¹⁴⁵, szczególnie zaś w instytucjach usługowych (takich jak na przykład biblioteki), gdzie proinstytucjonalna postawa i osobiste zaangażowanie pracowników przesądzają często o powodzeniu lub niepowodzeniu przedsięwzięcia¹⁴⁶. W tym kontekście uzasadnione wydaje się umieszczenie w kodeksie zapisu doty-

¹⁴⁰ Żmigrodzki, Zbigniew (1991a). *Kodeksy etyki...*, s. 3.

¹⁴¹ Baj, Mikołaj (2006). *Propozycja nowego...*

¹⁴² Tamże.

¹⁴³ Ball, Rafael (2004). *Zarządzanie public relations i relacjami z klientami w bibliotekach: personel, klienci*. W: *Public relations: biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa, uczelnie*. (2004). Kraków: Wydaw. UJ, s. 38.

¹⁴⁴ Maciejewska, Lucja; Barbara, Urbańczyk (2004). *Kształtowanie pozytywnego i nowoczesnego wizerunku biblioteki akademickiej*. W: *Public relations: biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa, uczelnie* (2004). Kraków: Wydaw. UJ, s. 120.

¹⁴⁵ Wojciechowski, Jacek (1993). *Marketing biblioteki*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 119.

¹⁴⁶ Tamże, s. 130.

częłego moralnych obowiązków bibliotekarza wobec pracodawcy i instytucji macierzystej.

Porównanie kodeksów polskich i zagranicznych pod względem ujęcia relacji pracownik-pracodawca wykazuje, że w żadnym z trzynastu zanalizowanych kodeksów problem ten nie został wyeksponowany równie wyraźnie, jak w kodeksie polskim – w większości projektów europejskich albo wspomina się o nim aluzyjnie, albo pomija milczeniem. Osobny punkt poświęcono temu zagadnieniu tylko w kodeksie brytyjskim¹⁴⁷, mówiąc, że pracownik powinien dołożyć starań w celu jak najlepszej realizacji poleceń przełożonego, jakkolwiek może się od nich uchylić, jeśli nie są zgodne z interesem publicznym lub zagrażają reputacji zawodu. W kodeksie portugalskim natomiast zaznacza się, że obowiązkiem bibliotekarza jest informować pracodawcę lub przełożonego o wszelkich konfliktach interesów, jakie może napotkać w trakcie wykonywania swoich obowiązków¹⁴⁸.

Lektura analizowanych kodeksów uprawnia wnioski, że stosunek pracowników informacji do wykonywanego zawodu, środowiska bibliotekarskiego i przełożonych może w niektórych aspektach wymagać poprawy. Przyjmując tezę, że zapisy zawarte w kodeksach odzwierciedlają najbardziej charakterystyczne dla danej profesji problemy i dylematy, można domyślać się, że twórcy tych tekstów starali się wyrazić swój sprzeciw wobec zjawisk, takich jak: brak profesjonalizmu, niechęć do samodoskonalenia, brak życzliwości dla współpracowników bądź utrudnianie awansu młodym pracownikom poprzez hołdowanie sztucznym hierarchiom.

Pojawiający się niemal w każdym kodeksie apel o kształtowanie pozytywnego wizerunku profesji jest być może symptomem nieprawidłowości w postrzeganiu zawodu bibliotekarza zarówno przez opinię społeczną, jak i wewnątrz środowiska. Bibliotekarze, przywykli do utrwalonych w świadomości społecznej stereotypów, najwyraźniej nie dość skutecznie próbują zmieniać niekorzystny wizerunek albo, co gorsza, zaczynają się z nim identyfikować, nierzadko swoim

---

¹⁴⁷ Code of Professional Conduct [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy w 1983 roku]. [Dok. elektr.]

Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/lacode.htm> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁴⁸ Tamże.

zachowaniem potwierdzając obiegowe opinie na temat zawodu i jego przedstawicieli. Powtarzające się w wielu kodeksach zachęty do budowania więzi między przedstawicielami bibliotekarstwa i zawodów pokrewnych oraz do aktywnego uczestnictwa w życiu organizacji i stowarzyszeń zawodowych sugerują z kolei, że bibliotekarze i pracownicy informacji nie tworzą chyba jeszcze ściśle zintegrowanej i spójnej korporacji zawodowej. Warto mieć to na względzie, jako że im bardziej rozluźniają się wewnętrzne więzy korporacyjne, tym mniejsze są szanse na to, że członkowie grupy zawodowej wykształcą silne poczucie tożsamości i będą się wzajemnie solidaryzować w obronie własnych interesów i prestiżu profesji¹⁴⁹.

Do listy problemów związanych z relacjami na linii bibliotekarz – zawód – środowisko dodać można jeszcze nieprawidłowości w efektywnej organizacji pracy i złym zarządzaniu, jak również brak zaangażowania w wykonywanie obowiązków i słabą identyfikację z celami instytucji macierzystej, co skutkuje niepowodzeniem wielu dobrych z założenia inicjatyw. Sami bibliotekarze najwyraźniej zaczynają zdawać sobie sprawę z konieczności dyskusji na temat powinności pracowników informacji wobec zawodu, środowiska i przełożonych, o czym świadczą krytyczne wypowiedzi na łamach *Bibliotekarza*¹⁵⁰, publikacje poświęcone problemom bibliotekarskiej etyki zawodowej¹⁵¹, komentarze na forum EBIB’u [www.ebib.oss.wroc.pl/forum] bądź wreszcie analizowane kodeksy.

Podsumowanie

Przyjmując tezę, jakoby kodeksy etyki zawodowej pełniły rolę diagnostyczną – to jest odzwierciedlały najważniejsze problemy danej profesji i główne kierunki jej rozwoju, można stwierdzić, że za kluczową powinność pracowników informacji w dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego uznać należy wyrównywanie szans w dostępie do informacji poprzez mediację, a więc pośredniczenie

---

¹⁴⁹ Drózdź, Andrzej (1999). Czy istnieje środowisko bibliotekarzy? [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 09.07.2009].

¹⁵⁰ Wojciechowski, Jacek (2006). Rejestr słabości domniemanych. *Bibliotekarz* nr 5, s. 2-6.

¹⁵¹ Żmigrodzki, Zbigniew (1991b). *Problemy bibliotekarskiej etyki zawodowej*. Katowice: UŚ, 95 s. ; Żmigrodzki, Zbigniew (1996). *Patologia biblioteczna*. Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, 78 s.

między społeczeństwem a zasobami zgromadzonymi w bibliotece oraz transmitowanie dziedzictwa nauki i kultury wszystkim pokoleniom. Postulat ten powtarza się w większości przytaczanych kodeksów dowodząc wyklarowania się pewnego kanonu uniwersalnych wartości.

W nurt ten wpisuje się doskonale obowiązujący aktualnie w Polsce *Kodeks Etyki Bibliotekarza i Pracownika Informacji*. Polski dokument – choć nie pozbawiony wad – nie tylko dorównuje kodeksom europejskim, ale w niektórych aspektach wydaje się bogatszy i pełniejszy, bowiem wykracza poza zagadnienia czysto etyczne. Zwrócono w nim uwagę na ważne kwestie kształtujące odbiór społeczny profesji bibliotekarskiej, tj. konieczność kreowania pozytywnego wizerunku bibliotekarza oraz obowiązek dbałości o estetykę wyglądu i kulturę bycia. Polski kodeks wyróżnia się także korzystnie nowoczesnością, która przejawia się w ujmowaniu problemów dotąd zaniebawianych, na przykład respektowania zasad posługiwania się sprzętem komputerowym i oprogramowaniem¹⁵². Uważna lektura *Kodeksu Etyki Bibliotekarza i Pracownika Informacji* pozwala również zauważyć, że oczekiwania wobec samych pracowników informacji stale rosną. Obowiązki bibliotekarza dawno już przestały ograniczać się do gromadzenia, opracowywania i udostępniania materiałów. Wprowadzenie do bibliotek nowoczesnych technologii, coraz powszechniejsza digitalizacja kolekcji oraz wykorzystywanie wielomedialnych źródeł informacji stawia przed pracownikami nowe wyzwania i zmusza do podejmowania nie zawsze łatwych decyzji. Coraz częściej w sprawy etyki zawodowej wkracza prawo – tak dzieje się np. w kwestiach związanych z prawem własności intelektualnej, wobec czego, aby właściwie rozstrzygać kwestie sporne, bibliotekarzom nie wystarcza już sama refleksja etyczna, muszą za to wykazywać się konkretną wiedzą z zakresu obowiązującego prawodawstwa. Tym sposobem coraz bardziej rozszerza się krąg dyscyplin, w obrębie których bibliotekarz musi umieć poruszać się swobodnie. Literatura, psychologia, informatyka, zarządzanie, prawo – to tylko niektóre z dziedzin, bez których znajomości trudno efektywnie funkcjonować we współczesnej bibliotece. Można przypuszczać, że jest

---

¹⁵² Gębołyś, Zdzisław (2005). Kodeksy etyki bibliotekarzy. Propozycje rozwiązań a ogólnowiatowa praktyka. *Poradnik Bibliotekarza* nr 9, s. 8.

to symptom świadczący o chęci powrotu do tradycji bibliotekarza-polihistora, wszechstronnie wykształconego reprezentanta cywilizacji pisma. Niewykluczone również, że utrzymująca się tendencja do stawiania bibliotekarzom coraz wyższych wymagań ma być odpowiedzią na krytyczne głosy zarzucające pracownikom informacji zachowawczość i niechęć do samodoskonalenia. Przyjmując przedstawione hipotezy za prawdziwe, można mieć nadzieję, że stopniowe zwiększanie wymagań wobec bibliotekarzy przyczyni się z czasem do zmiany społecznego obrazu biblioteki, wskutek czego użytkownicy i sami bibliotekarze zaczną postrzegać ją jako ważny ośrodek pracy intelektualnej, przestrzeń, w której skupia się kulturowa aktywność społeczeństwa¹⁵³.

Pozostaje jeszcze zastanowić się nad celowością tworzenia kodeksów etyki zawodowej. Nierzadko kwestionuje się zasadność kodyfikowania norm etycznych argumentując, że powstałe w ten sposób dokumenty ze względu na swoją ograniczoną objętość i formę nie może pomóc w rozstrzygnięciu wszystkich wątpliwości moralnych, tak więc w sytuacji problemowej każdy pracownik informacji jest zdany wyłącznie na własny rozsądek i sumienie. Trudno kwestionować fakt, iż kodeksy faktycznie nie rozstrzygają wszystkich wątpliwości moralnych jakie może w swojej pracy napotkać bibliotekarz – nie taka jest bowiem ich rola. Kodeksy mają jedynie pełnić rolę sygnałną, wskazywać na obszary w obrębie których każdy odpowiedzialny pracownik informacji powinien dokonać własnej refleksji pomagając a ten sposób usystematyzować kategorie etycznych zobowiązań. Tworzenie kodeksów etyki zawodowej ma przed wszystkim informować o istnieniu wartości uznanych przez grono specjalistów za ważne oraz skłonić członków środowiska zawodowego do refleksji nad nimi. Kodeks może stać się w ten sposób punktem wyjścia dla konstruktywnej dyskusji na tematy etyczne. Istnienie konkretnego dokumentu propagowanego przez część środowiska niejako zmusza do określenia swoich poglądów, zajęcia jasnego stanowiska bądź przedstawienia własnych postulatów. Oczywiście, uzgodnienie systemu wartości, który zostałby jednomyślnie przyjęty przez całe środowisko bibliotekarzy jest trudne, warto jed-

---

¹⁵³ Drózd, Andrzej (1999). Czy istnieje środowisko bibliotekarzy? [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 09.07.2009].

nak podejmować takie próby, gdyż każde ożywienie intelektualne – nawet jeśli nie przynosi od razu konkretnych rezultatów – jest lepsze niż nie prowadząca do niczego stagnacja. Tak więc choć kodeksy pełnią jedynie rolę sygnalną i nie mogą rozstrzygać wszystkich wątpliwości etycznych, to ocenione krytycznie i poddane rzeczowej analizie mogą stać się przedmiotem środowiskowego namysłu, debat i sukcesywnych korekt, przyczyniając się tym samym do świadomego kształtowania etyki zawodu bibliotekarza.

Bibliografia:

1. Annegarn, Irene [et al.] (1993). Professional charter for librarians in public libraries. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/code_of_ethics_netherlands.htm [odczyt: 2009.07.07].
2. Baj, Mikołaj (2006). Propozycja nowego Kodeksu Bibliotekarza [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/75/studenci.php> [odczyt: 2009.07.05].
3. Ball, Rafael (2004). Zarządzanie public relations i relacjami z klientami w bibliotekach: personel, klienci. W: *Public relations: biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa, uczelnie* (2004). Kraków: Wydaw. UJ, s. 38.
4. Cisek, Sabina [et al.]. Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji. [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/content/view/35/45/> [odczyt: 2009.07.10].
5. Cisek, Sabina [et al.] (2006). *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Warszawa: Wydaw. SBP, 63 s.
6. Chłosta, Marcin (2003). *Informacja jako wartość*. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji*. Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 40.
7. Code of Ethics [dokument przyjęty przez Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/alacode.htm> [odczyt: 2009.07.05].
8. Code of Ethics for Information Professionals in Portugal [dokument przyjęty przez Portugalskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy] [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/badcode.htm> [odczyt: 2009.07.08].

9. Code of Ethics of Czech Librarians [dokument przyjęty podczas generalnego posiedzenia Stowarzyszenie Profesjonalistów Bibliotek i Informacji w Jindrichuv Hradec (Republika Czeska), 25 czerwca 2004 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/czlaocode.htm> [odczyt: 2009.07.08].

10. Code of Ethics of a Librarian. [dokument przyjęty przez Ukraińskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 30 maja 1996 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/ulacode.htm> [odczyt: 2009.07.07].

11. Code of ethics of Lithuanian librarians [dokument przyjęty przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Litewskich w 1998 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/llacode.htm> [odczyt: 2009.07.08].

12. Code of Professional Conduct [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekarzy w 1983 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/lacode.htm> [odczyt: 2009.07.07].

13. Czyżewska, Elżbieta (2001). Rozumienie etyki zawodowej w środowisku bibliotekarskim. *Bibliotekarz* nr 5, s. 2–8.

14. Długosz, Joanna (2005). Społeczeństwo informacyjne a wykluczeni. Zadania edukacji i polityki społecznej, potencjalny udział bibliotek. [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 2009.07.07].

15. Dubisz, Stanisław (2003). Służba. W: *Uniwersalny słownik języka polskiego* (2003). Warszawa: PWN, s. 1279.

16. Dunaj, Bogusława (1996). Rzetelność. W: *Słownik współczesnego języka polskiego* (1996). Warszawa: Wilga, s. 992.

17. Dunin, Janusz (1998). *Pismo zmienia świat. Czytanie, lektura, czytelnictwo*. Warszawa; Łódź: Wydaw. Naukowe PWN, s. 24-44.

18. Drózd, Andrzej (1999). Czy istnieje środowisko bibliotekarzy? [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 2009.07.09].

19. Gębołyś, Zdzisław (2003). Kodeksy etyki zawodowej bibliotekarzy w Europie. *Bibliotekarz* nr 9, s. 11.

20. Gębołyś, Zdzisław (2005). Kodeksy etyki bibliotekarzy. Propozycje rozwiązań a ogólnoswiatowa praktyka. *Poradnik Bibliotekarza* nr 9, s. 8.

21. Holender, Henryk (2004). Kodeks potrzebny, ale czy możliwy? [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/kodeks_etyki_komentarze.html [odczyt: 2009.07.07].

22. Kalikov Maxwell, Nancy (2006). *Sacred stacks. The higher purpose o libraries and librarianship*. Chicago: American Library Association, s. 77-94, 113-125.

23. Kisilowska, Małgorzata (1999). Etyka pracowników informacji w Polsce – czy jest możliwa? *Bibliotekarz* nr 5, s. 2–5.

24. Kubow, Stefan (2003). Od normy moralnej do etyki zawodowej. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 115.

25. Litewska, Krystyna (2005). Skarby archiwów polskich i archiwalia miast polskich w Internecie [Dok. elektr. CD-ROM]. Kraków: Wydaw. UJ, 2005. [odczyt: 2009.07.05]

26. Łabieniec, Paweł (2002). Etyka – etyka zawodowa – prawo: (zarys problematyki). *Prokurator* nr 2, s. 21-33.

27. Maciejewska, Lucja; Barbara, Urbańczyk (2004). Kształtowanie pozytywnego i nowoczesnego wizerunku biblioteki akademickiej. W: *Public relations: biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa, uczelnie* (2004). Kraków: Wydaw. UJ, s. 120.

28. Majta, Mariusz (2005). Rola informacji w kształtowaniu nowych społeczeństw [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt: 2009.07.07].

29. Makowski, Tomasz(2003). Etyczne aspekty gromadzenia i udostępniania rękopisów. W: *Bibliotekarz w świecie wartości: materiały z konferencji* (2003). Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, s. 14–19.

30. Najsarek, Paweł (2006). Terminologia Open Access – o czym warto wiedzieć? [Dok. elektr.]. EBIB Tryb dostępu: <http://www.ebib.oss.wroc.pl> [odczyt:2009.07.07].

31. Pleban, Bartosz (2004). Społeczeństwo informacyjne – rozwój, nadzieje i obawy. W: *Społeczeństwo informacyjne*. T. 1 (2004). Katowice: Wydaw. Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. Jerzego Ziętka, s. 70-80.

32. Professional Code of ethics of Hungarian librarians [dokument przyjęty przez Radę Stowarzyszenia Bibliotekrzy

Węgierskich i przez Radę Zrzeszenia Bibliotek i Centrów Informacji 17 stycznia 2006 roku] [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: http://www.ifla.org/faife/ethics/hungary_code_of_ethics.htm [odczyt: 2009.07.08].

33. Professionalism and professional ethics [dokument przyjęty przez Szwedzkie Stowarzyszenie Bibliotekarzy]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/dikcode.htm> [odczyt: 2009.07.07].

34. Próchnicka, Maria (2004). *Człowiek i komputer: dialogowy model wyszukiwania informacji*. Kraków: Wydaw. UJ, s. 24.

35. Ratajewski, Jerzy (2002). *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa czyli Wiedza o bibliotece w różnych dawkach*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 161-162.

36. Russian Librarian's Professional Ethics Code [dokument przyjęty na czwartej sesji konferencji Rosyjskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 22 kwietnia 1999 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/rucode.htm> [odczyt: 2009.07.07].

37. Sajko, Maria (2006). Misja. W: *Encyklopedia PWN* (2006). Warszawa: PWN, s. 546.

38. Sapa, Remigiusz (2005). Na marginesie Kodeksu Bibliotekarza i Pracownika Informacji. *Przegląd Biblioteczny* z. 3, s. 360.

39. Sosińska-Kalata, Barbara (2004). Dlaczego i jak powstał projekt kodeksu etyki zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. *Bibliotekarz* nr 10, s. 2-4.

40. Sosińska-Kalata, Barbara (2003). Etyka nauce o informacji. *Bibliotekarz* nr 9, s. 7.

41. Szczechura, Kordula (1998). Użytkownicy informacji. Zarys problematyki. W: Ścibor, E. (red.). *Informacja naukowa w Polsce. Tradycja i współczesność* (1998). Olsztyn: WSP, s. 112-113.

42. The Librarian's Code of Conduct: Fundamental Principles [dokument przyjęty podczas Generalnego Zebrania Włoskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy 30 października 1997 roku]. [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/aibcode.htm> [odczyt: 2009.07.05].

43. The librarians' code of ethics [dokument przyjęty przez Krajową Radę Francuskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy w marcu

2003 roku] [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/frcode-e.htm> [odczyt: 2009.07.05].

44. The Code of Ethics of Slovenian Librarians [dokument przyjęty przez Słoweńskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy 8 listopada 1995 roku] [Dok. elektr.]. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/faife/ethics/slacode.htm> [odczyt: 2006.12.23].

45. Wierzbicka, Elżbieta (1998). Służba. W: *Słownik współczesnego języka polskiego* (1998). Warszawa: Przegląd Reader's Digest, s. 325.

46. Witek, Jadwiga; Zbigniew, Żmigrodzki (2003). „Polityczna poprawność” w *III Rzeczypospolitej*. Radom: Polskie Wydaw. Encyklopedyczne, s. 31.

47. Wojciechowski, Jacek (1999). Biblioteka jako wielosemiotyczne medium komunikacji społecznej. W: *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany* (1999). Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 101.

48. Wojciechowski, Jacek (1999). Bibliotekarz w bibliotece. W: *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany* (1999). Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 24-25.

49. Wojciechowski, Jacek (1993). *Marketing biblioteczne*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 119.

50. Wojciechowski, Jacek (2006). Rejestr słabości domniemanych. *Bibliotekarz* nr 5, s. 2- 6.

51. Woźniak, Jadwiga (2004). Informacyjne progi i bariery – spojrzenie z perspektywy języków informacyjno-wyszukiwawczych. W: *Przestrzeń informacji i komunikacji społecznej* (2004). Kraków: Wydaw. UJ, s. 106-108.

52. Żmigrodzki, Zbigniew (1991a). Kodeks etyki zawodowej bibliotekarza. Tezy projektu wstępnego. *Bibliotekarz* nr 4, s. 2-3.

53. Żmigrodzki, Zbigniew (1991b). *Problemy bibliotekarskiej etyki zawodowej*. Katowice: UŚ, 95 s.

54. Żmigrodzki, Zbigniew (1996). *Patologia biblioteczna*. Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, 78 s.

Kodeks Etyki Bibliotekarza i Pracownika Informacji na stronach:

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich - *Sensio informacyni*

KODEKS ETYKI BIBLIOTEKARZA I PRACOWNIKA INFORMACJI

WPROWADZENIE

Podstawowymi wartościami moralnymi, określającymi misję zawodu są: ochrona wolności intelektualnej, prawa do swobodnego wyrażania myśli, prawa do swobodnego dostępu do wiedzy, informacji i kultury oraz przestrzeganie zasady neutralności w sprawach ideologicznych, życia politycznego i religijnego. Bibliotekarze i pracownicy informacji winni być osobami godnymi zaufania publicznego, ekspertami pośredniczącymi pomiędzy czytelnikami i użytkownikami informacji a zasobami piśmienniczymi i informacyjnymi, których użytkownicy są potrzebują do realizacji swoich różnorodnych zadań i celów.

Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji określa podstawowe zasady, które uznajemy za wiążące dla wszystkich przedstawicieli zawodu oraz które identyfikują misję społeczną i odpowiedzialność etyczną we wszystkich środowiskach jego wykonywania. Są one ujęte w trzech częściach. W pierwszej zgromadzone zostały zasady o charakterze ogólnym. W części drugiej, w kolejnych pięciu grupach zawarte są normy etyczne określające odpowiedzialność zawodu wobec społeczeństwa, użytkowników bibliotek i informacji, zasobów bibliotecznych i informacyjnych, własnego środowiska zawodowego oraz pracodawców i macierzystych instytucji. W trzeciej części umieszczono zobowiązania dotyczące popularyzacji etyki zawodowej i jej przestrzegania.

http://ebib.oss.wroc.pl/sbp/kodeks_etyki.html

Elektroniczna Biblioteka - platforma cyfrowa SBP

Kapitalka.pl

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji

20-10-2008

WPROWADZENIE

Podstawowymi wartościami moralnymi, określającymi misję zawodu są: ochrona wolności intelektualnej, prawa do swobodnego wyrażania myśli, prawa do swobodnego dostępu do wiedzy, informacji i kultury oraz przestrzeganie zasady neutralności w sprawach ideologicznych, życia politycznego i religijnego. Bibliotekarze i pracownicy informacji winni być osobami godnymi zaufania publicznego, ekspertami pośredniczącymi pomiędzy czytelnikami i użytkownikami informacji a zasobami piśmienniczymi i informacyjnymi, których użytkownicy są potrzebują do realizacji swoich różnorodnych zadań i celów.

Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji określa podstawowe zasady, które uznajemy za wiążące dla wszystkich przedstawicieli zawodu oraz które identyfikują misję społeczną i odpowiedzialność etyczną we wszystkich środowiskach jego wykonywania. Są one ujęte w trzech częściach. W pierwszej zgromadzone zostały zasady o charakterze ogólnym. W części drugiej, w kolejnych pięciu grupach zawarte są normy etyczne określające odpowiedzialność zawodu wobec społeczeństwa, użytkowników bibliotek i informacji, zasobów bibliotecznych i informacyjnych, własnego środowiska zawodowego oraz pracodawców i macierzystych instytucji. W trzeciej części umieszczono zobowiązania dotyczące popularyzacji etyki zawodowej i jej przestrzegania.

Wydawnictwo SBP

Nowości

Czasopisma i serie

Akcjondy Biblioteczne

Otwarcia i reanimacje

WYDARZENIA

E-learning wypracowania dla bibliotek (konfer.)

<http://www.ebib.info/content/view/35/45/>
[odczyt: 15.08.2009].

ANNA NOWAK¹

JAN MUSZKOWSKI I JEGO SPOJRZENIE NA NAUKĘ O KSIĄŻCE

Jan Muszkowski to wielka osobowość i wybitna jednostka, to uczonec – bibliolog, historyk drukarstwa, bibliotekarz i bibliograf, księgarz i bibliofil, statystyk i pedagog, teoretyk i praktyk.

Z pracą bibliotekarską zetknął się w 1915 roku, kiedy to zatrudniony został w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, na stanowisku asystenta. Od tego momentu zaczyna się przygoda Muszkowskiego z książką. Całe jego życie było służbą dla społeczeństwa, za pomocą książki. „Było to życie bogate w inicjatywę, bujne energią, pełne twórczego temperamentu, zdumiewające wielostronnością swego działania, niezmiernie pracowite. [...] Wrażliwość na problemy społeczne, szlachetna, młodzieńcza ambicja wzięcia udziału we wszystkim, co zmierza ku poprawie społecznej, leży na dnie wszystkich jego poczynań.”²

Jedną z dziedzin zainteresowań Muszkowskiego była nauka o książce.

Pierwsza jego publikacja z zakresu wiedzy o książce, jeszcze bardziej publicystyczna niż naukowa zatytułowana *Potrzeby bibliografii* ukazała się w 1915 r. w piśmie *Myśl Polska*.³ Muszkowski opowiadał się za zintegrowaną nauką o książce. Było to rezultatem jego doświadczeń zawodowych na polu księgarstwa, bibliotekarstwa, a tak-

---

¹ Biblioteka Główna Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

² Głombiowski, Karol (1972). Życie Jana Muszkowskiego w służbie książki. *Studia o książce* t. 3, s. 85.

³ Kubów, Stefan (1983). *Sylwetki polskich bibliologów*. Wrocław: Ossolineum, s. 159.

że działalności pedagogicznej i wydawniczej. Praktyczna znajomość różnych zagadnień książki pozwoliła mu zrozumieć potrzebę jednolitej nauki koncentrującej się na sprawach produkcji, obiegu i konsumpcji książki.⁴ Jego koncepcja nauki o książce najdobitniejszy wyraz znalazła w *Życiu książki*, które ukazało się w 1936 r. Wersja poprawiona i uzupełniona ukazała się w roku 1952. Muszkowski tak pisał o tym dziele: „Praca ta ma na celu wprowadzenie czytelnika w rozległy i bogaty świat książki, będący najwierniejszym odbiciem pełni życia, tak samo nie ogarniony i podległy nieustannym przemianom. I dlatego poszczególne działy wiedzy i umiejętności z książką związane, procesy jej powstawania, produkcji, obiegu i rozpowszechniania, czynności gromadzenia, konserwacji, przysposabiania i udostępniania, wreszcie zjawiska czytelnictwa jednostkowego i masowego – starał się autor przedstawić nie w ich postaci, usztywnionej przez długie używanie i tradycję lecz w żywej akcji, w stawianiu się, w rozwoju i rozroście, w walce, której książka jest z natury rzeczy narzędziem. Chodzi tu zatem nie o dzieło gotowe lecz o drogę, którą przebiega w dążeniu do lepszego jutra ludzkości.”⁵ U podstaw koncepcji Muszkowskiego znajduje się pojęcie ewolucji czyli rozwoju. Był on przekonany, że książka podobnie jak wszystko co nas otacza podlega przemianom, które przebiegają stale i stopniowo w jednym kierunku. Rozwój ten zmierza w kierunku osiągnięcia coraz większej doskonałości poszczególnych form książki, jak i sposobu i zasięgu jej oddziaływania.

W myśl zasady ewolucji Muszkowski uporządkował w *Życiu książki*, zebrany materiał faktograficzny w zgodzie z naturalnym rozwojem książki.

Pierwszą część nauki o książce stanowi grupa zagadnień, związanych z procesem wytwarzania książki. Obejmuje ona naukę o piśmie, materiałach i narzędziach pisarskich, o drukarstwie, sztukach graficznych i introligatorstwie. Znajdują się tam także problemy wzajemnych stosunków między czynnikami twórczymi a wytwór-

---

⁴ Migoń, Krzysztof (1976). *Nauka o książce wśród innych nauk społecznych*. Wrocław: Zakł. Narod. In. Ossolińskich, s. 159.

⁵ Głombowski, Karol (1972). *Nauka o książce w ujęciu Jana Muszkowskiego*. *Studia o Książce* t. 3, s. 153-4.

czymi, tj. między autorem z jednej strony a nakładcą, drukarzem, grafikiem i introligatorem z drugiej.

Druga część nauki o książce zawiera grupę zagadnień, związanych z procesem obiegu książki, tj. przede wszystkim ze zorganizowanym pośrednictwem księgarskim i bibliotecznym, jak również ze służbą informacyjną wraz z bibliografią, propagandą, reklamą itp. Do tej grupy zagadnień Muszkowski włączył też sprawy, które odnosiły się do instytucji i zarządzeń prawnych, dotyczących słowa drukowanego w przeszłości i teraźniejszości.

Zagadnienie dróg, którymi książka dociera do czytelnika w życiu potocznym, w szkole, w trakcie działalności zawodowej lub oświatowej, Muszkowski włączył do trzeciej grupy problemów. Do bardziej szczegółowych zagadnień należą tu: stosunek różnych grup społecznych do książki, jej rola w życiu społecznym i rozległa dziedzina czytelnictwa, zarówno w sensie psychofizycznym lektury, jak i recepcji umysłowej i emocjonalnej treści książki, co według Muszkowskiego „stanowi ostateczne ukoronowanie prac i dążeń nauki o książce.”⁶

Kolejne stadium życia książki związane jest z działalnością nakładczą i wydawniczą. Bez niej bowiem napisany i przygotowany do publikacji tekst nie może stać się książką. Bibliologa interesować tu powinno najbardziej kształtowanie się instytucji nakładcy na przestrzeni dziejów, praca instytucji wydawniczej, zagadnienia dotyczące kształtowania kompozycji graficznej książki, statystyka produkcji wydawniczej, organizacja ruchu wydawniczego w kraju i na świecie oraz problemy kształcenia zawodowego pracowników wydawnictw.

Następnemu stadium życia książki dał Muszkowski nazwę „książka w bibliotece.” Przez bibliotekę rozumiał: „uporządkowany zbiór książek drukowanych albo rękopiśmiennych, zgromadzonych do celów bezpośredniego użytkowania.”⁷

W zależności od składu księgozbioru, sposobu jego przechowywania oraz metod udostępniania wyróżnił Muszkowski podstawowe typy bibliotek, a więc: uniwersalne, gromadzące piśmiennictwo z różnych dziedzin; specjalne, tzn. skupiające się na jednym tylko

---

⁶ Muszkowski, Jan (1951). *Życie Książki*. Wyd. 2. Kraków: Wiedza-Zawód-Kultura, s. 323-324.

⁷ Kubów, Stefan (1983). *Sylwetki polskich bibliologów...*, s. 164.

dziale piśmiennictwa; biblioteki szkolne, różniące się od innych tym, że przeznaczone są do celów dydaktyczno-wychowawczych oraz biblioteki publiczne powszechne, przeznaczone do krzewienia czytelnictwa w społeczeństwie i gromadzące w tym celu głównie literaturę o charakterze rozrywkowym.

Kolejna sfera zagadnień nauki o książce związana jest z działalnością informacyjną, dotyczącą całego piśmiennictwa. Wraz z wynalazkiem druku piśmiennictwo zaczęło się tak szybko powiększać, że niepodobna śledzić go nie posiadając odpowiednich „narzędzi”. Podstawowym tutaj narzędziem jest bibliografia, której zakres sprowadził Muszkowski do opisywania wytworów druku i sporządzania ich spisów. Rozpoczynając omawianie zagadnień konsumpcji książki, stwierdza Muszkowski, że spożycie i zużycie książki to nie to samo. Książka bowiem w odróżnieniu od wielu innych produktów nim zostanie całkowicie zużyta (zacytana, zniszczona) może być spożywana wielokrotnie bez utraty swego najistotniejszego waloru, jaką jest treść. Za najważniejsze zagadnienie użytkowania książki uważał czytelnictwo, przez które rozumiał psychofizyczną czynność czytania, poczytność książek, zainteresowania czytelników oraz drogi książki do odbiorcy jako czynniki zmierzające do umiejętnego i cechowego doboru lektury. W recenzji pierwszego wydania *Życia Książki* Eustachy Gaberle czyni Muszkowskiemu zarzut, że w pracy o życiu książki brak określenia tego naczelnego pojęcia. Definicję książki Muszkowski zawarł dopiero w artykule pt. *Książka jako przedmiot nauki*, zamieszczonym w *Bibliotekarzu* nr 10-11 z roku 1948. Pisał tam: „Książka jest to produkt materializacji graficznej treści kulturowych stanowiących pewną zamkniętą całość, materializacji podjętej w celu utrwalenia tych treści, przekazania ich i rozpowszechniania wśród ludzi.”⁸ Tak rozumiana książka jest przeto wynikiem:

1. systemu czynności intelektualnych [...]
2. systemu czynności, które autor nazwał publikacjami, obejmujących okres od zaprojektowania wydawnictwa do złożenia autografu autora w ręce wykonawców technicznych książki [...]

---

⁸ Muszkowski, Jan (1948). *Książka jako przedmiot nauki*. *Bibliotekarz* nr 11-12, s. 151-153.

3. systemu czynności technicznych mających na celu wcielenie treści książkowych w przedmiot materialny [...]

4. rozległych i różnorodnych czynności propagandowych, których celem jest najpierw podanie do wiadomości publicznej samego faktu pojawienia się wydawnictwa, a następnie zachęcenie zawodowych pracowników książki do rozpowszechnienia go w drodze sprzedaży, wypożyczenia itp.[...]

5. czynności rozdzielczych, polegających na rozpowszechnianiu książek za pomocą rozprzedaży w obiegu księgarskim i antykwarskim, albo w postaci daru, albo w drodze wypożyczenia [...]

6. czynności nadzorczych, o nastawieniu mniej lub więcej czynnym, zależnym w poszczególnych grupach społecznych od ich ustroju, formy rządu, organizacji władz [...]

7. czynności konsumpcyjnych, które dotyczą, czy to książki jako przedmiotu materialnego, czy też jej treść [...].⁹

Muszkowski w swej koncepcji nauki o książce szczególnie mocno akcentował socjologiczny aspekt tej dyscypliny. Przedmiotem socjologii książki jest dla niego zespół faktów społecznych związanych z powstawaniem, wytwarzaniem, rozpowszechnianiem i użytkowaniem książki. Nieodłączną cechą od pojęcia „faktu społecznego” jest pojęcie jakiejś zbiorowości ludzkiej, społeczeństwa czy grupy społecznej. Więzią łączącą członków grupy, a wyodrębniającą ich spośród innych grup społecznych, jest ich stosunek do książki. Muszkowski budował swą socjologię książki przez próbę określenia elementarnych faktów socjologicznych i ich elementów składowych. Socjologia książki bada wyłącznie fakty powstające w związku z procesami produkcji, rozpowszechniania i użytkowania książki. Nauka o książce bada przemiany, jakim książka uległa w ciągu dziejów, zaś socjologia książki stara się – zdaniem Muszkowskiego – dotrzeć do podłoża społecznego tych przemian tzn. zajmuje się analizą stosunków łączących wytwórców książki i publiczność.¹⁰

---

⁹ Muszkowski, Jan (1951). *Książka jako zjawisko społeczne*. [W:] *Studia nad książką poświęcone pamięci Kazimierza Piekarskiego*. Wrocław: Wydaw. Zakł. Narod. im. Ossolińskich, s. 83-84.

¹⁰ Muszkowski, Jan (1973). Wstęp do socjologii książki. *Studia o Książce* t. 3, s. 89–152.

Nauka o książce była dla Muszkowskiego zagadnieniem zarówno teoretycznym, jak i praktycznym. Łączy ona przecież elementy badania rzeczywistości jako takiej (w którym dochodzimy praw jej rozwoju) z elementami praktycznego kształtowania tej rzeczywistości (gdzie dociekamy zasad najbardziej celowych sposobów działania).

Wkład Muszkowskiego w kształtowanie bibliotekarstwa polskiego jest bardzo duży. Zajmował się jednocześnie wieloma sprawami, nie sposób więc oderwać jednych od drugich. Zajmował się problemami z dziedziny bibliotekarstwa, księgarstwa, nauki o książce i inne. Jego poglądy były niemalże zawsze rewolucyjne. Cechą charakterystyczną jego kultury myślenia z pewnością była dalekowzroczność i perspektywiczność. Jego szeroko zakrojona praca na arenie międzynarodowej, potwierdziła fakt, iż był jednostką wybitną i nietuzinkową.

**SPRAWOZDANIE Z PRACY
ZARZĄDU FEDERACJI
BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES
ZA OKRES OD 6.09.2007 DO 9.09.2008**

Zarząd wybrany podczas XIII Walnego Zgromadzenia Federacji pracował w składzie: ks. dr Jerzy Witczak, Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu – przewodniczący; kustosz dypl. Bogumiła Warząchowska, Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – zastępca przewodniczącego; o. mgr Grzegorz Filipiuk OFMCap, Biblioteka Warszawskiej Prowincji Braci Mniejszych Kapucynów – skarbnik; ks. dr Wacław Umiński CM, Biblioteka Księży Misjonarzy w Krakowie – sekretarz; ks. mgr lic. Tomasz Garwoliński, Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego i Warmińskiego Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum” – członek Zarządu. O wyborze nowych władz Federacji poinformowany został JE ks. bp Stanisław Budzik, sekretarz generalny Konferencji Episkopatu Polski. Ksiądz Biskup pismem z 19.09.2007 r. podziękował za informacje i wyraził przekonanie, że współpraca bibliotek kościelnych będzie przynosić coraz więcej dobrych owoców. Pracę Zarządu wspierał Delegat Episkopatu Polski ds. Federacji „FIDES” – JE ks. bp Andrzej Siemieniowski.

Federacja liczy obecnie 91 bibliotek członkowskich. Prośbę o ponowne przyjęcie złożyła Biblioteka Klasztoru Karmelitów Bosych w Krakowie. Zarząd przyjął również Bibliotekę Parafialną im. Jana Pawła II w Warszawie – Bemowie. Jedną z naszych bibliotek – Bibliotekę Parafialną w Trzciance – obchodziła w tym roku Jubileusz 25-lecia. Z tej okazji 19 kwietnia br. odbyło się Sympozjum, w którym wziął udział i wygłosił referat ks. Jerzy Witczak.

Odbyło się jedno posiedzenie Zarządu – w dniu 28.04.2008 r., które na gościnne zaproszenie o. Grzegorza Filipiuka miało miejsce w klasztorze OO. Kapucynów w Warszawie (kolejne planowane jest podczas obrad i po zakończeniu XIV Walnego Zgromadzenia). Posiedzenia poświęcone były m.in. przygotowaniom do walnego zgromadzenia, kontaktom z Biblioteką Narodową i sprawom członkowskim. Poza tym Zarząd kontaktował się drogą elektroniczną.

Od stycznia 2008 r. ks. K. Gonet wraz z Zarządem, reprezentowanym przede wszystkim przez o. Grzegorza Filipiuka, uczestniczył w spotkaniach i działaniach zainicjowanych przez Ekonomę Konferencji Episkopatu Polski – ks. prał. Jana Droba, mających na celu próbę zdobycia dotacji z „Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego” w ramach działania 11.1 „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym” dla instytucji kultury Kościoła Katolickiego w Polsce, w tym dla bibliotek członkowskich „FIDES” oraz dla Federacji jako całości. Niestety, działania te na razie zakończyły się fiaskiem z tego powodu, że nasz projekt nie został wpisany przez obecnego Ministra Kultury na listę tzw. „projektów kluczowych”, co pozwoliłoby na otrzymanie dotacji poza konkursami i terminami, oraz wskutek wycofania się Księdza Ekonomy z dalszego prowadzenia sprawy na szczeblu ogólnopolskim.

Bardzo intensywnie, jak zawsze, działało Biuro ds. Rozwoju i Komputeryzacji – jego dyrektor ks. Krzysztof Gonet przedstawi własne sprawozdanie. Trwało wzbogacanie zasobów Księgozbioru Wirtualnego Federacji „FIDES” (obecnie liczy on 488 publikacji cyfrowych). Poza tym Biuro w ramach działalności gospodarczej wykonało szereg instalacji MAK’a, usprawnień instalacji, rozszerzeń o nowe moduły w bibliotekach kościelnych i świeckich. Na działalność studyjną Biura jego dyrektor ks. Krzysztof Gonet pozyskał fundusze z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ponadto ks. K. Gonet i ks. J. Witczak recenzowali przygotowywaną przez Bibliotekę Narodową nową instrukcję do formatu MARC21 dla baz MAK-owych i w związku z tym uczestniczyli w prezentacji MAK-a 5.0, która odbyła się w Bibliotece Narodowej w dniu 4 grudnia 2007 r. Redakcja „FIDES – Biuletynu Bibliotek Kościelnych” z siedzibą w Krakowie w Bibliotece Papieskiej Akademii Teologicznej, z re-

daktorem naczelnym ks. dr hab. Janem Bednarczykiem, dyrektorem Biblioteki PAT oraz paniami Dorotą Górską i Małgorzatą Janiak, wydała kolejny podwójny numer – za rok 2007 (24-25 wg numeracji ciągłej), liczący 244 strony.

W dniach 8-12.09.2007 ks. Jerzy Witczak uczestniczył w 36. Walnym Zgromadzeniu BETH (Bibliothèques Européennes de Théologie) w Emden (Niemcy). Przewodniczący „FIDES” przedstawił na tym forum informację o Walnym Zgromadzeniu w Katowicach i o bieżącej działalności Federacji oraz zaprezentował nowe możliwości biblioteki wirtualnej „FIDES”. Podczas tego Zgromadzenia BETH wybrane zostały jego nowe władze, przewodniczącą została pani Odile Dupont, dyrektor biblioteki Instytutu Katolickiego w Paryżu. Natomiast w dniach 13-17 września br. ks. Jerzy Witczak będzie uczestniczył w kolejnym, 37. Walnym Zgromadzeniu BETH, zorganizowanym na zaproszenie biblioteki wydziału teologicznego uniwersytetu katolickiego w Leuven. Uczestnictwo delegata Federacji „FIDES” w corocznych zgromadzeniach BETH oraz opłacanie składek członkowskich jest możliwe dzięki pomocy finansowej Konferencji Episkopatu Polski przyznawanej przez Sekretarza KEP na prośbę przewodniczącego Zarządu oraz środkom otrzymywanym od ATLA w ramach umowy, dotyczącej promocji baz danych.

Dzięki kontaktom z BETH nasza Federacja otrzymała w kwietniu ofertę fundacji Theological Book Network z USA dostarczenia w darze zainteresowanym bibliotekom akademickich publikacji teologicznych w języku angielskim. Oferta ta została rozesłana za pośrednictwem listy dyskusyjnej i w efekcie 10 bibliotek członkowskich wyraziło chęć udziału w tym projekcie. Federacja „FIDES” pośredniczy również w dostarczeniu książek pięciu bibliotekom seminaryjnym na Litwie i Białorusi. Na początku września ks. J. Witczak odebrał w Pradze kartony z książkami (zawierające po 32 nowe woluminy o łącznej szacunkowej wartości 1250 USD), obecnie trwa ich dystrybucja. Zarząd „FIDES” wyraża wdzięczność fundacji Theological Book Network za ubogacenie księgozbiorów naszych bibliotek w liczące się publikacje teologiczne, które inaczej byłyby dla nas niedostępne z powodów finansowych.

Na początku sierpnia ks. Krzysztof Gonet i ks. Jerzy Witczak spotkali się w Łądku Zdroju z przedstawicielem sieci bibliotek URBE, dyrektorem biblioteki Papieskiego Uniwersytetu „Urbaniana” w Rzymie, ks. dr. Markiem Rostkowskim OMI. Omówiono sprawy współpracy w katalogowaniu i tworzeniu kartotek wzorcowych. Dalsze kontakty będą kontynuowane.

Na koniec pragnę krótko ocenić stan, w jakim znajduje się obecnie Federacja. Wydaje się, że jest to stagnacja, z ukrytymi zarodkami kryzysu. Wprawdzie wyliczenie podejmowanych działań może brzmieć dumnie, ale faktem jest, że od wielu lat są to stale takie same działania. Członkowie Zarządu są zapracowanych w swoich własnych bibliotekach, a również ze strony bibliotek członkowskich nie pojawiła się żadna nowa inicjatywa, którą udałoby się zrealizować. Informacje i oferty rzadko rozsyłane poprzez naszą listę dyskusyjną budzą tylko niewielki odzew. Ks. Krzysztof Gonet – któremu w tym miejscu gorąco dziękuję – jako nasze jednoosobowe społeczne Biuro ds. Komputeryzacji i Rozwoju doszedł już dawno do kresu swoich możliwości czasowych i fizycznych i bez stworzenia jakiegoś stałego, mającego finansowe zaplecze ośrodka grozi nam w każdej chwili koniec działania centralnych serwisów „FIDES” w Internecie: strony WWW, katalogów centralnych, FIDKAR-a i Księgozbioru Wirtualnego oraz brak usług dla programu MAK. A co najgorsze, wydaje się, że na naszych oczach kończy się cud taniej komputeryzacji bibliotek w związku z plajtą projektu MAK 5.0 w Bibliotece Narodowej i pojawiającą się w perspektywie koniecznością zmiany oprogramowania.

Zachęcam zatem do dyskusji nad stanem Federacji „FIDES”, a obecnego wśród nas Księdza Biskupa Opiekuna proszę o pomoc i interwencję na szczelbu Konferencji Episkopatu Polski w celu zachowania naszych dotychczasowych wspólnych osiągnięć i dalszego rozwoju, zwłaszcza w sytuacji niedojścia do skutku projektu pozyskania funduszy z Unii Europejskiej.

Sprawozdanie sporządził
ks. Jerzy Witczak
przewodniczący Zarządu

PROTOKÓŁ Z XIV WALNEGO ZGROMADZENIA FEDERACJI BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES W ROKU 2008.

XIV Walne Zgromadzenie Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w roku 2008 miało miejsce w Zakroczymiu w dniach od 8 do 10 września. W gościnne progi Centrum Duchowości „Honoratium” zaprosił nas skarbnik Federacji o. Grzegorz Filipiuk OFMCap. Od godz. 14 do 16 urzędowała recepcja, w której załatwiano formalności związane z tegorocznym spotkaniem. Następnie uczestnicy spotkania zgromadzili się w kaplicy Centrum Duchowości „Honoratium”, gdzie wzięli udział w Mszy św. Po niej rozpoczęły się formalne obrady, podczas których gospodarz o. Grzegorz Filipiuk OFMCap przedstawił historię i bieżącą działalność Kapucynów w Zakroczymiu ze szczególnym uwzględnieniem postaci bł. Honorata Koźmińskiego. Po interesującym referacie spotkaliśmy na wspólnej kolacji w refektarzu klasztornym. W porze wieczornej wzięliśmy udział w radosnym spotkaniu przy ognisku.

8 września rano w kaplicy CDH uczestniczyliśmy we mszy św. sprawowanej pod przewodnictwem ks. bpa Andrzeja Siemieńskiego – delegata Konferencji Episkopatu Polski ds. Federacji FIDES. Po śniadaniu w obecności ks. bpa obrady były kontynuowane. Na początku ks. Jerzy Witczak – Przewodniczący Zarządu przedstawił sprawozdanie z prac Zarządu, a ks. Krzysztof Gonet – Dyrektor Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji FIDES zapoznał nas z działalnością Biura.

Kolejnym punktem programu było wystąpienie państwa Małgorzaty i Wiesława Faber zatytułowane „Dobra kultury braci kapucynów w konserwacji.” Podzielili się oni swoim bogatym doświadczeniem na temat konserwacji prowadzonej od wielu lat w różnych ośrodkach kulturalnych na terenie całej Polski, ze szczególnym

uwzględnieniem konserwacji zrealizowanej u kapucynów. Po obiedzie o. Grzegorz Filipiuk w roli przewodnika oprowadził nas po całym kompleksie zakroczymskim.

Bibliotekarze kościoła mieli możliwość zapoznania się działalnością Ośrodka Apostolstwa Trzeźwości jak również z XVIII klasztorem i kościołem. Uczestnicy obrad zobaczyli również Archiwum¹ i Bibliotekę Warszawskiej Prowincji Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów². Obydwie te instytucje prowadzone są od 2001 przez gospodarza naszych obrad.

W ramach popołudniowej sesji wysłuchaliśmy kilku wystąpień. Ks. Krzysztof Gonet tradycyjnie przedstawił kilka nowinek w MAK'u m.in. możliwość zamawiania książek przez czytelników. Następnie ks. Wacław Umiński CM – dyrektor Archiwum i Biblioteki Zgromadzenia Księży Misjonarzy przedstawił prezentację „Na ratunek książce”, podczas której omówił konserwację zachowawczą księgozbioru Biblioteki Księży Misjonarzy w Krakowie oraz omówił metody zdobywania funduszy na te prace. Z kolei s. Teresa Chomiczewska z Biblioteki Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku wygłosiła komunikat na temat konserwacji pełnej zrealizowanej w Bibliotece Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego.

Po kolacji zwiedziliśmy Muzeum Prowincjalne³, będące pod opieką o. Tomasza Płonki. Muzeum pełni ważną funkcję w formacji samych kapucynów, a jednocześnie jego zadaniem jest promocja dziedzictwa kapucyńskiego dla tych wszystkich, którzy nawiedzają ten ośrodek. Wieczorem spotkaliśmy się w mniejszych grupach, aby wymienić się swoimi doświadczeniami w pracy bibliotecznej. Skorzystaliśmy także z możliwości zakupu książek wydawnictwa Ojców Kapucynów i Biblioteki w Trzciance.

Ostatni dzień obrad rozpoczął się Mszą św. w kaplicy CDH. Po śniadaniu w ramach dalszych obrad wysłuchaliśmy referatu Pana Pawła Myszkę z firmy „Pro Tempus” na temat digitalizacji obiektów

---

¹ O archiwum por. strona internetowa:

http://www.cdh.ofmcap.pl/readarticle.php?article_id=15 [odczyt: 15.07.2009].

² Więcej wiadomości o bibliotece por. strona internetowa:

http://www.cdh.ofmcap.pl/readarticle.php?article_id=18 [odczyt: 15.07.2009].

³ O muzeum por. strona internetowa:

http://www.cdh.ofmcap.pl/readarticle.php?article_id=31 [odczyt: 15.07.2009].

bibliotecznych. Obejrzelismy także prezentację profesjonalnego sprzętu i procedur związanych z digitalizacją. Pod koniec spotkania dotknęliśmy kwestii kontynuacji prac nad MAK 5.0.

Obrazy zakończyły się wspólną modlitwą.

Protokół sporządził
Ks. dr Wacław Umiński CM
Sekretarz zarządu

PROTOKÓŁ Z OBRAD ZARZĄDU FEDERACJI BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES W KRAKOWIE 2-3 STYCZNIA 2009 R.

1. W obradach wzięli udział:
  - Przewodniczący: ks. dr Jerzy Witczak (Biblioteka PWT – Wrocław)
  - Zastępca Przewodniczącego: Bogumiła Warząchowska (Biblioteka Teologiczna – Katowice)
  - Sekretarz: ks. dr Waław Umiński CM (Biblioteka Misjonarzy – Kraków)
  - Skarbnik: o. Grzegorz Filipiuk OFMCap (Biblioteka Kapucynów – Zakroczym)
  - Pełnomocnik Zarządu ds. Rozwoju i Komputeryzacji FIDES: ks. mgr Krzysztof Gonet
2. Robocze spotkanie Zarządu i Pełnomocnika Zarządu ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji FIDES miało miejsce w Bibliotece Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie. Gospodarzem spotkania był ks. Waław Umiński CM – sekretarz Zarządu.
3. Głównym tematem były konsekwencje ewentualnej likwidacji Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji FIDES oraz funkcji Pełnomocnika Zarządu w czerwcu 2009 w związku z planowanym objęciem przez ks. Krzysztofa Goneta funkcji proboszcza.
4. Uczestnicy spotkania zastanawiali się nad problemami i zadaniami do podziału w przypadku zaistnienia sytuacji wspomnianej w punkcie 3.
5. Ustalono, że szczegółowo tą kwestią Zarząd zajmie się na kolejnym spotkaniu w maju.

Protokół sporządził
Ks. Waław Umiński CM
Sekretarz Zarządu

PROTOKÓŁ Z OBRAD
ZARZĄDU FEDERACJI
BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES
W WARSZAWIE 28 MAJA 2009 R.

1. W obradach wzięli udział:
  - Przewodniczący: ks. dr Jerzy Witczak (Biblioteka PWT - Wrocław)
  - Zastępca Przewodniczącego: Bogumiła Warząchowska (Biblioteka Teologiczna - Katowice)
  - Sekretarz: ks. dr Waclaw Umiński CM (Biblioteka Misjonarzy - Krakow)
  - Skarbnik: o. Grzegorz Filipiuk OFMCap (Biblioteka Kapucynów - Zakroczym)
  - Członek: ks. Tomasz Garwoliński (Biblioteka WSDMW HO-SIANUM – Olsztyn)
  - Pełnomocnik Zarządu ds. Rozwoju i Komputeryzacji FIDES: ks. mgr Krzysztof Gonet
2. Robocze spotkanie Zarządu i Pełnomocnika Zarządu ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji FIDES miało miejsce w Klasztorze Ojców Kapucynów w Warszawie. Gospodarzem spotkania był o. Grzegorz Filipiuk OFMCap
3. Uchwałą nr 1 z dnia 28 maja 2009 r. zarząd podjął decyzję o likwidacji działalności gospodarczej
4. Uchwałą nr 2 z dnia 28 maja 2009 r. zarząd podjął decyzję o likwidacji Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES z dniem 30 czerwca 2009 r. Z tym dniem Zarząd zwolnił ks. Krzysztofa Goneta z obowiązków pełnienia funkcji dyrektora tego Biura.
5. Uchwałą nr 3 z dnia 28 maja 2009 r. zarząd podjął decyzję o zniesieniu z dniem 30 września wszelkich pełnomocnictw,

- które były przekazane ks. Krzysztofowi Gonetowi przez Zarząd.
6. W trakcie obrad zostały podpisane nowe pełnomocnictwa dla Przewodniczącego Federacji i skarbnika.
  7. Do Przewodniczącego Federacji wpłynęło pismo od ks. Krzysztofa Goneta informujące, że z dniem 31 sierpnia 2009 r. rozwiązuje umowę użyczenia z dnia 2 stycznia 2001 odbierając Federacji Bibliotek Kościelnych prawo do bezpłatnego użytkowania 5 metrów² lokalu przy ul. Żabińskiego 16/40 w Warszawie.
  8. Zarząd powierza ks. Krzysztofowi Gonetowi dokumentację księgową Federacji od roku 2004 na okres 5 lat.
  9. Zarząd przyjął do wiadomości, że pełnomocnik przekaze księgowość bieżącą skarbnikowi o. Grzegorzowi Filipiukowi w lipcu 2009.
  10. Przewodniczący Federacji ks. Jerzy Witczak poinformował Zarząd, że serwer FIDES'u został przeniesiony z NASK'u do Biblioteki PWT we Wrocławiu. Zarząd podziękował p. Kozłowskiemu dyrektorowi NASK'u za wieloletnią owocną współpracę z FIDES'em.
  11. Ks. Krzysztof Gonet poinformował o szkoleniach dla bibliotekarzy na temat konwersji do formatu MARC21 i o zakończeniu prac nad Tezaurusem Nauk Teologicznych, dodając że trwają jeszcze prace nad podręcznikiem do katalogowania w MARC21.
  12. Zarząd podjął decyzję o przekazaniu w darowiźnie używanego sprzętu komputerowego ks. Krzysztofowi Gonetowi.
  13. Zarząd oddelegował Bogumiłę Warząchowską do rozmów w sprawie bieżącego numeru Biuletynu.
  14. Zarząd powierzył funkcję redaktora naczelnego Księgozbioru Wirtualnego Federacji FIDES ks. Jerzemu Witczakowi.
  15. Zarząd powierzył obsługę serwisu FIDKAR przejściowo ks. Jerzemu Witczakowi.
  16. Zarząd podjął decyzję o skreśleniu tych spośród 8 bibliotek, które 31 maja 2009 r. nie miały opłaconych składek. Biblioteki te zgodnie z uchwałą 9 września 2008 zostały ostrzeżone o tym fakcie.

17. Opracowanie i dystrybucję dysku CD z aktualizacją bazy CKHW zarząd powierzył skarbnikowi.
18. Podczas obrad zarządu zostały przedstawione również sprawozdania ze spotkania dziekanów wydziałów teologicznych i ze spotkania z ks. biskupem Stanisławem Budzikiem sekretarzem Episkopatu Polski.

Protokół sporządził
ks. Wacław Umiński CM
Sekretarz Zarządu

GABRIELA ŁĄCKA¹

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI „FINANSE BIBLIOTEK NAUKOWYCH, A OCHRONA DÓBR KULTURY” – KATOWICE 15.01.2009

Finanse Bibliotek naukowych, a ochrona dóbr kultury były tematem ogólnopolskiej konferencji, która odbyła się 15 stycznia 2009 roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Organizatorami tej imprezy była Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego wspólnie z Federacją Bibliotek Kościelnych FIDES oraz Sekcja Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich okręgu Górnośląskiego w ramach XVI Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych SBP.

Uczestnikami spotkania byli zarówno bibliotekarze reprezentujący biblioteki z całego kraju, m.in. bibliotekarze akademicki, bibliotek publicznych i szkolnych, pracownicy naukowcy Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego jak również studenci tegoż Instytutu.

Zarówno program jak i wystąpienia prelegentów miały przybliżyć uczestnikom konferencji możliwości pozyskiwania funduszy i ich odpowiedniego wydatkowania w różnego typu bibliotekach dla ochrony zasobów bibliotecznych stanowiących jedno z podstawowych dóbr kultury. Tematyka wystąpień prelegentów w zamierzeniu stanowiła inspirację do podjęcia trudnego tematu zabezpieczania środków finansowych na nowoczesne budownictwo biblioteczne, konserwację, ochronę i digitalizację zbiorów.

---

¹ Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał Dziekan Wydziału Teologicznego ks. prof. dr hab. Andrzej Żądło, który po powitaniu gości wyraził swoje uznanie dla organizatorów i zaproszonych prelegentów, którzy podjęli się zreferować nietławy temat finansów w działalności bibliotecznej.

Program obejmował zagadnienia które ujęto w dwóch blokach tematycznych. Moderatorem pierwszej sesji, która miała charakter przeglądowo-teoretyczny był ks. Jerzy Witczak, dyrektor Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, a równocześnie przewodniczący Federacji Bibliotek Kościelnych „FIDES”.

Obrady rozpoczął wykład inauguracyjny dyrektora Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego dr Dariusza Pawelca, który przybliżył uczestnikom koncepcję projektu budowy Nowoczesnego Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej, jak również wskazał sposoby pozyskiwania środków finansowych na ten cel przez Uniwersytet Śląski i Akademię Ekonomiczną. W opinii dyrektora Pawelca „Biblioteka XXI wieku nie chce być przede wszystkim magazynem – miejscem przechowywania księgozbioru, ale miejscem spotkania i wykorzystywania jej zasobów, zarówno tych tradycyjnych, jak i elektronicznych. Zlokalizowana w kampusie akademickim nie jest dzisiaj tylko wypożyczalnią i czytelnią, ale staje się miejscem uczenia się. Na jej twórcach wymusza to zatem odpowiedniego dostosowania przestrzeni sprzyjającej wymianie poglądów, pracy zespołowej, a nawet relaksowi. Jej sens istnienia spełni się wówczas, gdy stanie się najpopularniejszym miejscem kampusu. Z takim wyzwaniem chcemy się zmierzyć, przystępując w Uniwersytecie Śląskim i w Akademii Ekonomicznej do wspólnej realizacji Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej w Katowicach”².

Podobnej tematyce poświęcony był referat Władysława Szczęcha zatytułowany *Pozyskiwanie środków finansowych na budowę i sprzęt w Bibliotece Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie*. Prelegent przedstawił informacje dotyczące budowy Biblioteki PAT

---

² Projekt „Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka” wobec trendów i norm w budownictwie bibliotecznym. [Dok. elektr.] [Aut.: Dariusz Pawelec, Jadwiga Witek, Marzena Smyłła i in.]. *Biuletyn EBIB*. Tryb dostępu: http://www.ebib.info/2009/103/a.php?pawelec_in. [odczyt: 12.08.2009].

w Krakowie, doświadczenia związane z pozyskiwaniem środków finansowych na budowę tego obiektu, zastosowanie rozwiązań architektonicznych, które zapewniały funkcjonalny układ działów i ciągów komunikacyjnych, a także co nie jest bez znaczenia, interesującą koncepcję architektoniczną koncepcję budynku.

Kolejne dwa wystąpienia przygotowane zostały na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych przez pracowników z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ. W pierwszym z nich dr Zdzisław Gębołyś przybliżył mało znany problem sponsoringu i fundansingu w bibliotekach akademickich zarówno polskich jak i zagranicznych. Autor omawiając wyniki przeprowadzonych ankiet stwierdził, iż zainteresowanie sponsoringiem w bibliotekach polskich jest niewielkie. Zachęcając uczestników konferencji do korzystania z tej formy działalności wskazał sposoby pozyskiwania sponsorów, propozycje kto może nimi być oraz zaproponował formy rewanżu.

Dr Jolanta Szulc reprezentująca ten sam Instytut, omówiła problem zarządzania finansami w bibliotece jako jednej z wielu instytucji usługowych działających na rynku niedochodowych i nie nastawionych na osiągnięcie zysków. Z przeprowadzonych przez prelegentkę badań ankietowych wynika, że zarządzanie finansami w instytucjach non-profit jest ściśle związane z marketingiem, a działania marketingowe w bibliotece powinny promować kulturę organizacyjną biblioteki.

Zarządzanie biblioteką ściśle jest związane z przedstawieniem dobrego planu finansowego o czym mogli się przekonać uczestnicy konferencji wysłuchując wystąpienia Bogumiły Urban, dyrektorki Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Chorzowie. W referacie zatytułowanym „Przygotowanie i realizacja planu finansowego dla bibliotek. Koszty osobowe, rzeczowe i inne” prelegentka omówiła zagadnienie planu finansowego od momentu jego przygotowania przez zatwierdzenie, aż po etapy realizacji połączonej z bieżącą korektą wydatków kontekście całego roku rozliczeniowego. Jednym z zasadniczych elementów tego wystąpienia była analiza kosztów rzeczowych i osobowych ujętych w planie finansowym biblioteki.

Przed przerwą w obradach zaprezentowano uczestnikom konferencji książkę *Biblioteki kościelne i klasztorne w Polsce. Historia*

i współczesność pod red. ks. Henryka Olszara i Bogumiły Warząchowskiej wydanej w serii *Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. Autorami tej publikacji byli głównie pracownicy Biblioteki Teologicznej. Książka ta była dostępna na stoisku Księgarni Św. Jacka, które prezentowało swoją ofertę wydawniczą w holu Wydziału Teologicznego. Literaturę popularno naukową i naukową można było nabyć na stoisku hurtowni Emanuel.

Druga część obrad, która miała charakter warsztatowo-praktyczny prowadziła Maria Kycler – kustosz dyplomowany z Biblioteki Głównej UŚ, a jednocześnie przedstawiciel Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Referat wprowadzający w drugą część obrad wygłosił ks. Wacław Umiński, Dyrektor Biblioteki Księży Misjonarzy w Krakowie. Tematem jego wystąpienia była *Ochrona i konserwacja zabytkowego zbioru Biblioteki Zgromadzenia Księży Misjonarzy. Konserwacja zapobiegawcza i pełna zbiorów*. Prelegent zaznajomił słuchaczy z pracami związanymi z konserwacją zbiorów w krakowskiej bibliotece, a także z całym szeregiem prac przygotowawczych od dokonania oceny stanu księgozbioru, poprzez przyczyny jego zniszczenia. Sama konserwacja zbiorów opracowana była w oparciu o dokumentację konserwatorską w ramach Programu Operacyjnego Dziedzictwa Kulturowego. Wystąpienie ks. Wacława Umińskiego wzbogaczone zostało serią zdjęć z cyklicznych wystaw organizowanych przez Muzeum Historyczno-Misyjne Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie.

Digitalizację zbiorów jako jeden ze sposobów ochrony dóbr kultury przedstawił Remigiusz Lis, zastępca dyrektora Biblioteki Śląskiej w Katowicach. W referacie *Finansowy aspekt tworzenia i utrzymania zasobów Śląskiej Biblioteki Cyfrowej* przybliżył Śląską Bibliotekę Cyfrową, cel jej powstania oraz aktualny stan digitalizacji w Polsce.

O tym *Jak przygotować projekt finansowy z funduszy strukturalnych* poinformowała słuchaczy Katarzyna Dudziak z Działu Projektów Międzynarodowych i Współpracy z Zagranicą Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Prelegentka omówiła szczegółowo sposoby i formy niesienia pomocy zainteresowanym jednostkom Uniwersytetu Śląskiego przy opracowaniu projektu. Wskazała również źródło

pozyskiwania środków finansowych w ramach funduszy strukturalnych i międzynarodowych, oraz terminy składania wniosków.

Małgorzata Waga, starszy kustosz dyplomowany z-ca dyrektora Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego poinformowała o *Przygotowaniu i opracowaniu grantu dla pozyskania sprzętu komputerowego w BUŚ*. Zdaniem referentki wypełnianie wniosków ze względu na skomplikowane procedury nastęrcza wiele trudności, dlatego też aby się nie zniechęcić do tego zadania, konieczna jest praca zespołowa i współpraca z kompetentnym doradcą potrzebna w realizacji kolejnych etapów prac.

Końcowy referat na temat *Sposobów finansowania zasobów bibliotek wydziałów teologicznych w Polsce na przykładzie Biblioteki teologicznej UŚ* wygłosiła pani Agata Muc – adiunkt biblioteczny z Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego. Swoje analizy finansowe oparła na badaniach ankietowych rozesłanych do bibliotek wydziałów teologicznych polskich uczelni. Dzięki tym badaniom omówione zostały różne źródła finansowania zasobów bibliotek wydziałowych w Polsce.

Konferencja „Finanse bibliotek naukowych, a ochrona dóbr kultury” zgodnie z zamierzeniem stała się ciekawym forum wymiany doświadczeń i poglądów badaczy i praktyków z wielu ośrodków bibliotekarskich w Polsce. Wszystkie wystąpienia miały charakter prezentacji, w których wykorzystano ciekawe techniki multimedialne. Zaprezentowane referaty przybliżyły uczestnikom spotkania sposoby pozyskiwania środków finansowych na ochronę dóbr kultury, jak również stały się okazją do wymiany spostrzeżeń, prezentacji wyników badań i dyskusji nad rolą biblioteki akademickiej w pielęgnowaniu dziedzictwa kulturowego. Konferencja ta jednocześnie uświadomiła zgromadzonym konieczność dalszych spotkań podejmujących trudny temat finansów bibliotecznych. Prezentacje dostępne są na stronie Biblioteki Teologicznej UŚ – www.bib.wtl.us.edu.pl.

SPIS TREŚCI

Ks. Jan Bednarczyk Słowo wstępne	3
Pismo Ks. dra Jerzego Witczaka – Przewodniczącego Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES do Ks. Arcybiskupa Kazimierza Nycza – Arcybiskupa Metropolii Warszawskiej	5

KOMPUTERYZACJA BIBLIOTEK

Elżbieta Słoń Garść uwag dotyczących opisu katalogowego. Cz. 1 Strefa adresu wydawniczego	7
Dorota Szumilas Język słów kluczowych czy język deskryptorowy? Opracowanie rzeczowe na przykładzie „Bibliografii teo- logii moralnej i etyki”	12

Z ŻYCIA BIBLIOTEK

Ks. Wacław Umiński CM Ochrona i konserwacja zabytkowego zbioru biblioteki misjonarskiej w Krakowie na Stradomiu w roku 2008	22
Władysław Szczęch Nowy budynek biblioteki Papieskiej Akademii Teolo- gicznej w Krakowie	28
Bogumiła Warząchowska Koszty osobowe bibliotek akademickich w aspekcie awansu zawodowego pracowników	40
Ks. Tomasz Garwoliński Dzieje Biblioteki „Hosianum” Braniewo – Olsztyn: 1565 – 2008	59
Jadwiga Witkowska XXVI Tydzień Kultury Chrześcijańskiej w Trzciance	73

Beata Pawełczyk 77
Biblioteki klasztorne na przykładzie archiwum i biblioteki
Klasztoru Karmelitów Bosych w Czernej

O KSIĄŻKACH I CZASOPISMACH. INFOR- MACJE I RECENZJE

Jolanta Szulc 88
Z Piekarskich Wież. Monografia bibliograficzna mie-
sięcznika sanktuaryjno-parafialnego

Renata Dulian 108
„Biblioteki polskie za granicą. Przeszłość i współcze-
sność” pod red. Marii Kalczyńskiej i Danuty Sieradzkiej
Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2007

Renata Dulian 111
VITA ACADEMICA – Biuletyn Papieskiej Akademii
Teologicznej w Krakowie

Renata Dulian 119
Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego
w Pelplinie 1828-2000

Renata Dulian 121
Hurtownia *Rhema*

Renata Dulian 124
Jacek i Maria Łempiccy
Święci w Polsce i ich kult w świetle historii,
Kraków 2008

Renata Dulian 127
Księgarnia religijna *GLORIA 24*

HISTORIA, FILOZOFIA

Magdalena Wójcik 130
Główne problemy etyczne współczesnego bibliotekarstwa
i nauki o informacji na podstawie analizy polskich i za-
granicznych kodeksów bibliotekarskiej etyki zawodowej

Anna Nowak	171
Jan Muszkowski i jego spojrzenie na naukę o książce	

DZIAŁ URZĘDOWY

Sprawozdanie z pracy Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES za okres od 6.09.2007 do 9.09.2008	177
Protokół z XIV Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w roku 2008	181
Protokół z obrad Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w Krakowie 2-3 stycznia 2009 r.	184
Protokół z obrad Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w Warszawie 28 maja 2009 r.	185
Gabriela Łącka	188
Sprawozdanie z Konferencji „Finanse Bibliotek naukowych, a ochrona dóbr kultury” – Katowice 15.01.2009	